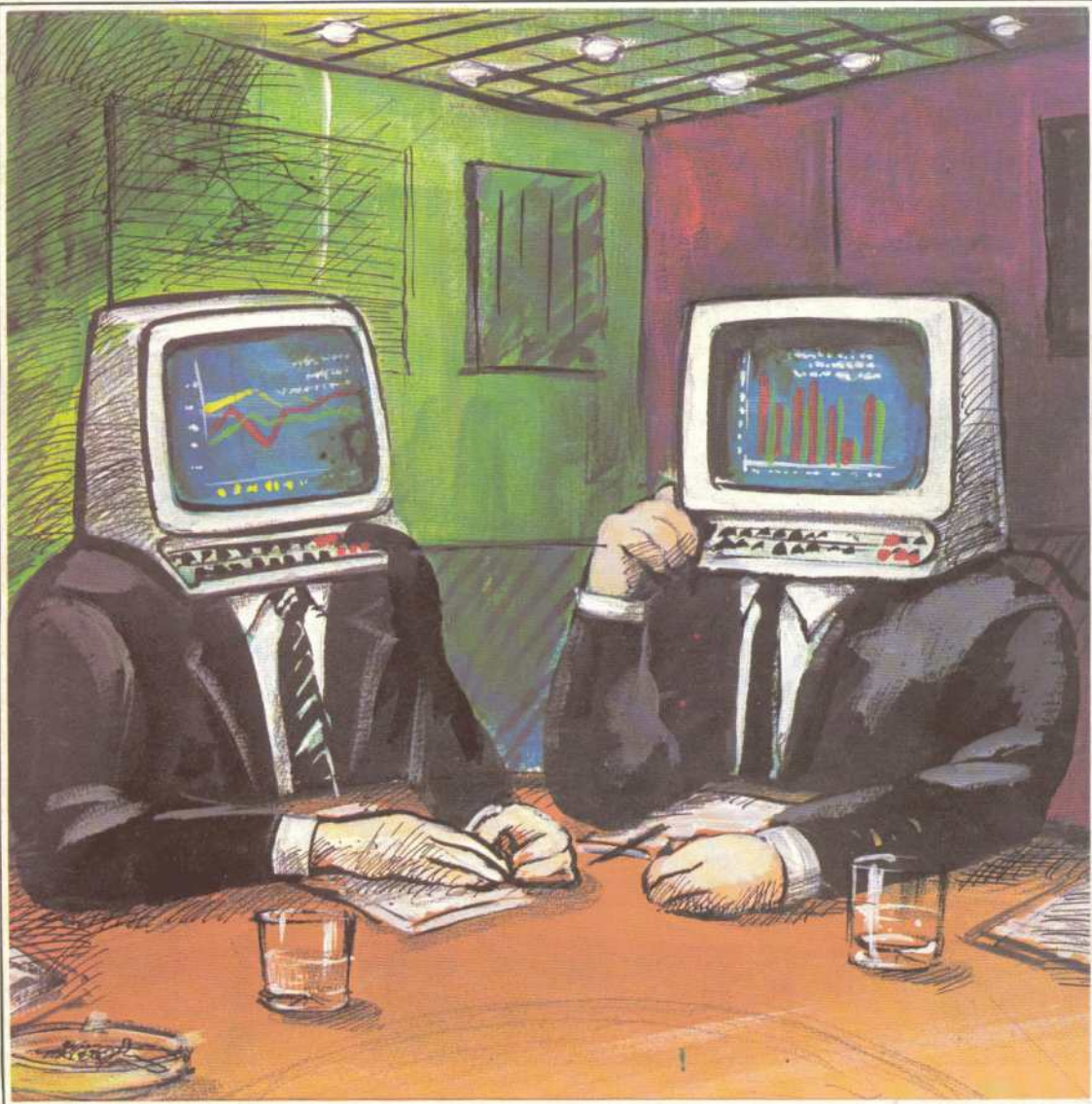

μ

mikro *Bevezik* Ára: 30 Ft
számítógép
magazin

SZÖVEG, TÁBLÁZAT, GRAFIKON, GRAFIKA-KÉP készítéséhez sokoldalúan felhasználható a PRT—80 GS GRAFIKUS MOZAIKNYOMTATÓ

**Személyi számítógépekhez, mikro-, minigépekhez
intelligens terminálokhoz, mérőkészülékekhez.**

**A berendezést ajánljuk: PRIMÓ, IBM és IBM-kompatibilis, vala-
mint Sinclair és Commodore személyi számítógépekhez, ame-
lyeknél a csatlakoztatást a megrendelő kívánságára elvégezzük.**

**Műszaki
Vevőszolgálat:
ELEKTROMODUL**

Budapest XIII.,
Victor Hugó u. 11—15.
Telefon: 495-340,
251 sz. mellék.

**Árusítás:
ELEKTROMODUL**

2. Sz. Szakboltjában
Budapest XIII.,
Jászai Mari tér 5.
Telefon: 530-800

**Gyártja:
BHG
Híradástechnikai
Vállalat**

1119 Budapest,
Fehérvári u. 70.
H—1509 Budapest, Pf. 2.
Telefon: 453-300

BHG[®]
BUDAPEST

μ mikro számítógép magazin

A NEUMANN JÁNOS SZÁMÍTÓGÉPTUDOMÁNYI TÁRSASÁG ÉS A KISZ KÖZPONTI BIZOTTSÁG LAPJA

A kiadvány
a Tudományszervezési
és Informatikai
Intézettel
együttműködve készül

A szerkesztőbizottság
vezetője:
Kovács Győző

E számunkat
szerkesztették:

Bakos Tamás
(programozástechnika)

Broczko Péter
(hírek)

Kovács Győző
(levelezés)

Lindner László
(sakkprogramozás)

Petróczy Judit
(könyvek)

Simonyi Endre
(klub)

Varga András
(iskola-számítógép)

Felelős szerkesztő:
Könyves Tóth Pál

Szerkesztőség:
1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon: 154-250

Levélcím
1371 Budapest
Pf. 433.

Kiadja az Ifjúsági Lap-
és Könyvkiadó Vállalat

Felelős kiadó:
dr. Petrus György
igazgató

Kiadóhivatal:
1065 Budapest, Révay u. 16.
Telefon: 116-660

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető a hírlapkézbesítő
hivataloknál
és a Posta Hírlapelőfizetési
és Lapellátási Irodáján
(1900 Budapest V.,
József nádor tér 1.)
vagy átutalással a 215-96 162
pénzforgalmi jelzőszámra.

Megjelenik havonta
Egy szám ára 30,- Ft
Előfizetési díj:
egy évre 360,- Ft
fél évre 180,- Ft
Külföldön terjeszti
a Kultúra,
1389 Budapest, pf. 149.
és a Magyar Média
1932 Budapest, pf. 279.
86-253

Szika Lapnyomda
Budapest (87-0307)
Felelős vezető:
CsönDES Zoltán vezérigazgató

INDEX: 25 629
ISSN 0236-6088

Tartalom

Gyerekek	2
Program Információs Központ középiskolásoknak	9
Távkonferencia I.	10
Vegyem, ne vegyem?	12
Emlékek Neumann Jánosról	14
Mit tud a Pascal?	21
RAINBOW a μM-ban	24
Mikrogépes úttörők	31
Vigyázat! Tolvaj!	32
Adok — veszek — cserélek	35
Az ATARI 800 XL	37
μINFORM	41

ISKOLA — SZÁMÍTÓGÉP

Az ismeretlen C16	3
Egy új BASIC fordítóprogram: a PLUS-Comp	5
Gépi kódban	6

DIÁKROVAT

Megszakítás	6
Eljárásdefiniálás	8
Betűzsonglörködés	9

PROGRAMOZÁSTECHNIKA

BASIC és gépi kód	18
OVERLAY — CHAIN — APPEND	19

μPROGRAMOK

Oszlopdiagram-rajzoló	26
Menük	26

μKLUB

Integrált szoftver	33
Egy jól használható programjavító segédlet	35
Adom a magyarázatot!	36

SAKKPROGRAMOZÁS

Bitek és figurák	43
------------------	----

AZ OLVASÓ ÍRJA

JÁTÉKPROGRAMOK

Úrhajózás	46
Világosság a Sötét Torony körül	46

KÖNYVEK

	47
--	----

HÍREK-ÉRDEKESSÉGEK

	48
--	----

Címképünk:
Ramocsal Imri munkája

μ mikro számítógép
magazin

„A tengerpartot járó kisgyerek
mindig talál a kavicsok közt egy-
re,
mely mindörökké fogja az övét,
és soha senki másé nem lenne.”

(Piliszkó János:
Egy szenvedély margójára)

Egy jó barátommal találkoztam, aki rosszkedvű volt. Lehangolva újságolta, hogy nyári szabadságuk alatt, úti ellátmányukból megtakarítva minden megtakaríthatót, elcsipve még egy tisztezháló leárazást is, megvették a GYEREKNEK a már nagyon régen kívánt számítógépet. Vetek hozzá fel tucat játékkazettát is, hogy a GYEREK ne sikertelen kísérletekkel kezdje a — minden biznnyal az egekbe tartó — programozói karrierjét, hanem játékokkal szokjon hozzá a gépekhez, és akkor észre sem veszi, hogy már nem is játszik, hanem programoz, sőt versenyezik és pályázatokat nyer.

A papa tervez, a GYEREK végez. Elmúlt néhány hónap, és a GYEREK megunta a játékokat, feléje se nézett a gépnek. „Kiadtam egy csomó pénzt — mondja a papa —, és a helyzet pontosan ugyanaz, mint annak idején a videójáték vásárlásakor volt: a GYEREK azt is megunta és ezt is, azt gyorsabban, ezt lassabban. A különbség szinte semmi!”

Gyanakodva kérdezte egyébként tőlem, miután szorgos olvasója a µM-nak, hogy az „Olvasó írja” levelét ki küldi? A kérdésből nem volt nehez kitalálni: föltételezte, hogy én vagyok a levélíró is, meg én is válaszolok magamnak. Nem értette ugyanis, hogy még mindig vannak és egyre többen lesznek lelkes gyerekek és felnőttek, akiknél nem múltó divat, hanem tartós „szerelem” a számítógép.

Hosszasan elbeszélgettünk, de még sokáig nem hagytunk nyugodni a problémát. Figyelni kezdtem az iskolákban, a szakörökben és a klubokban folyó munkát. Beszélgettem általános iskolásokkal és egyetemi hallgatókkal, tanárokkal és diákokkal. Megpróbálom röviden összefoglalni tapasztalataimat.

Jó ideje folyik már az iskolai számítógép-program, valószínűleg nincs olyan középiskola, ahol ne volna néhány számítógép, de lassan ilyen általános iskola sem lesz már. A felsőok-

tatásban pedig a számítógép az oktatás és a tanulás legfontosabb (segéd)eszköze.

Mégis az a véleményem alakult ki, hogy a sok-sok biztató jelenség mellett az ifjúság és a számítógép közötti kapcsolatnak már vannak aggasztó tünetei is. Egyik-másik pedagógustól azt hallottam, hogy a drága pénzen vett HT, Primo, Spectrum, C16 és a többi iskolai gépért már nem folyik kézitusa a szünetekben, és már nem kell gépet foglalni a délutáni szakórára sem. Az NJSZT Központi Klubjában is azt tapasztaltuk, hogy nincs szükség a gépidőigény előzetes bejelentésére, mindenkinek jut elég gép, ha bejön a Báthori utcába.

Azt hiszem, hogy a GYEREK és a számítógép viszonyában egy új korszak kezdődött, a gyerekek — én így gondolom — nagyon gyorsan „kinőtték” ezeket az egyszerű gépeket. Az egyik kis barátom, már első gimnáziumba jár (!), valahogy úgy fogalmazott, hogy „ezekkel az iskolagépekkel már nem lehet semmi újat csinálni”.

Ő is zsonglőre a programozásnak, aki csak képernyőn dolgozik, a BASIC-en kívül ismeri a PASCAL-T (néha az apuka hivatalos IBM-klónjára jár programozni), de bevallotta, hogy hálás lenne, ha egyszer egy igazi nagy gép termináljához is odaülhetne. (Azóta kívánsága teljesült.) Ez a gyerek angol szakirodalmat olvas, ismeri a lokális hálózatokat, szabad idejében hálózati protokollokat tervez.

Véleményem szerint a számítógépre nem igaz a mondas: „egy újszülöttnél minden vicc új”, tehát majd jönnek az új alsó tagozatos általános iskolások, akik majd ugyanolyan hévvel vetik magukat a mai iskolagépekre, mint négy-öt évvel ezelőtt „nagy elődeik” tették. Ez az új generáció már nagyon sok előismerettel kerül az iskolába, amelyeket klubokban vagy a családi számítógépen, esetleg a barátainál szerzett, általában a mai iskolagépeknél korszerűbb számítógépeken.

Gyerekek

El kellene gondolkodni azon, hogy az iskola-számítás-technika hogyan fejlődjék tovább. Mi legyen a cél? Tart-e még a Commodore-korszak, vagy már akkor túlhaladtuk, amikor megkezdődött? Győznek-e az IBM-klónok az iskolában is, vagy pedig ilyen gépek az általános iskolákba és a középiskolákba sohasem jutnak el? Mi ér többet az iskolában, egy IBM-klón vagy 10 db Commodore Plus/4, netán C16? Melyik géppel lehet legjobban a kívánt pedagógiai-nevelési célt elérni, vagy inkább azt kellene megkérdezni, hogy mi is ez a cél?

Az egyik kérdés hozza a másikat, pedig még nem is beszélünk az oktatási szoftverről (courseware), a számítógépi grafikáról, az iskolai robotokról, de mindazokról a lehetőségekről se, amelyeket egy jól átgondolt iskolai számítógép-vásárlási és -alkalmazási politika megteremthet.

Mintha itt kellene keresni a számítógépet megunt gyerek problémáját... Valószínűleg az is igaz — és ezt a pedagógusok biztosan jobban tudják —, hogy a gyerekek többsége nem eléggé kreatív, nem rendelkezik elég kitartással egy ilyen ravasz szerkezetnek, mint a számítógép, titkai kikutatásához, és talán ezért unja meg a gépet. Akkor viszont vezetni kell, meg kell vele ismertetni az informatika egyre fejlődő világát, amire nyilván csak jól képzett és a számítógépről lelkesedni tudó pedagógusok képesek. Nem volna szabad hagyni — és ezért a számítógépes szakemberek is felelősek —, hogy az iskolai rendszerek megmerevedjenek, tovább kell fejleszteni a rendszereket, mert akkor a GYEREK-ben is felébred a vágy az izgalmas iskolai rendszerek otthoni megvalósítására. Legyen az iskola hardver- és szoftverlaboratórium, amelyet az otthoni számítógépes környezet követ, és nem fordítva: otthon van a csodagép, a csodaszoftver, az iskolában pedig „uram bocsá!” a tömény unalom.

Én azt hiszem, hogy a jövőben nagyon fontos szerep vár az iskolai fejlesztő, laboratóriumszerű munka kialakításában a pedagógusokra. Nagyobb, mint azt korábban gondoltam, azokban a szép időkben, amikor a tanár és a diák együtt ismerkedett a számítógépekkel. Én azt remélem, hogy ez az idő elmúlóban van, már egyre több diáktól hallom: arra várnak, hogy tanítsák őket alkalmazásokra, technológiára, feladatmegoldásra, numerikus módszerek ismeretére és mindazokra a „tudományokra”, amelyek már nem lehet kitalálni, hanem meg kell tanulni.

Nem vitás, hogy szükség volt erre a néhány éves „anarchiára” az iskolai számítástechnikában, de lassan „múszáj” elkezdődnie a tisztulási folyamatnak. Változtatlan nem hiszek abban, hogy a számítástechnika tantárgy lehet akár az általános, akár a középiskolában, inkább az informatikai ismeretszereket egy nagyon átgondolt választékát képzelem el mint tananyagot: a különböző programozási nyelvektől az adatbázis-kezelő rendszerek keresztlátásáig hardverismeretünkig, amiből a diák az érdeklődésének megfelelően választhat. Az alkalmazói és egyéb programokat pedig találja meg vagy az iskolai számítógépen, vagy pedig a géphez kapcsolt külső számítógépeken (pl. más iskolák kompatibilis rendszerein). Ezeket az utat vagy a választott iskolai munkájához használhatja fel, vagy egyszerűen „csak” azt foglalkoztat velük, mert érdeklődik.

Mindnyájában tudjuk, végül is nem az a cél, hogy minden diák programozó vagy hardver szakember legyen. Sokkal inkább az, hogy amikor magasabb fokú tanulmányait végzi, illetőleg munkába áll, akkor könnyedén használja majd a számítógépeket. Ennek a célnak az elérésére össze kell fognunk a pedagógusoknak és a számítástechnikusoknak, a diáknak is és a tanárnak is, hogy ez a szellemi és fizikai környezet az iskolákban létrejöhessen.

Én optimista vagyok, és remélem, hogy ebben a környezetben már csak nagyon kevés diák fogja megenni a számítógépeket.

Kovács Gyző

Az ismeretlen C16

Felhasználói tokenek

A C16-tal alaposabban foglalkozó olvasó az ASCII táblázatokban bizonyára többször találkozott a \$FE tokenel. Mellette magyarulként valamilyen semmitmondó szöveget olvashatott: „üres” vagy „nem használt”. Ez természetesen nem „üres”, hanem úgynevezett felhasználói token, ami szellemes lehetőséget nyújt azok számára, akik BASIC programjukból gépi kódú rutinokat akarnak hívni. Ezt köztudottan megtehetik a SYS utasítás vagy azUSR függvény segítségével, de a BASIC interpreter egy harmadik lehetőséget is szolgáltat: a rutinok beépítését az interpreterbe és ezek meghívását saját képzési kulcsszavakkal. Gépi kódú rutinokat tehát nem a SYS[cim] utasítással kell meghívni, hanem egy általunk létrehozott új BASIC típusú kulcsszóval.

A dolog megértéséhez vizsgáljuk meg, hogy mi történik a gépben, amikor valamilyen szöveg — programos, parancs — beírása után leütjük a RETURN billentyűt.

A billentyűzetről bevitt szöveg karakterei ideiglenesen egy átmeneti tárolóterületre, a beviteli pufferbe (helye: \$0200—\$0258) kerülnek. Ha a szöveg első karaktere szám, akkor az interpreter ezt címformátummá alakítja. A rutin a \$8E3E címen kezdődik, a \$3B—3C mutatónak az átalakítandó szám elejére kell mutatni. Az eredményt a \$14—15 címekre teszi. Ezután a tokenizáló rutin a szövegben található BASIC kulcsszavakat egybájtos tokenekre cseréli. A tokenizálásnak két előnye van: a sor a tárban lényegesen kevesebb helyet foglal (például az SCNCLR utasítás 6 helyett csak egy bájtot), és végrehajtások sokkal gyorsabban azonosíthatók, mivel csak egy bájtot kell ellenőrizni. Ha a tokenizált sor első karaktere szám volt, akkor az interpreter elhelyezi a többi sor közé, egyébként a BASIC végrehajtott ciklusra ugrik, amely gondoskodik a sor végrehajtásáról.

Az általunk létrehozott új kulcsszavakat is érdemes tokenizálni. Ehhez vizsgáljuk meg először, hogyan működik az interpreter tokenizáló rutinja. A rutin a \$8953 címen kezdődik és a \$8A3C címen fejeződik be. Megoldandó feladatunk szempontjából a rutin három részlete érdemel figyelmet.

Az első:

```
8953 JMP ($0304)
8956 LDA $3B
      PHA
      LDA $3C
      PHA
      JSR $0479
      JMP $8965
8962 JSR $0473
8965 BCC $8962
      JMP ($030C)
896A .
```

A rutin a belépési ponton a \$0304 vektor által meghatározott tárcímre ugrik (ez állapotban \$8956), majd a szövegmutató (TXTPTR) értékét a verembe teszi. A CHRGET (kezdőcíme: \$0479) rutin segítségével az A regiszterbe tölti a szöveg aktuális karakterét, majd a \$8965 címre ugrik. A CHRGET és a CHRGET (\$0473), a szövegben következő karakternek az A regiszterbe töltése) rutin az átviteljelzőt törli, ha a betöltött karakter szám. Ezt ellenőrzi a BCC utasítás, amely az \$8962 címen keresztül a CHRGET rutinra ugrik, mivel BASIC kulcsszó számmal nem kezdődhet. A JMP (\$030C) utasítás alapállapotban — amíg a \$030C vektor értéke \$896A — a tokenizáló rutin következő utasítására ugrik.

Az eddig elmondottakból emeljük ki azt, hogy saját új kulcsszavaink tokenizálásához a \$030C vektor átirására van szükség.

A \$8A03 címen kezdődik az interpreternek az a rutinja, amely kikeresi a BASIC kulcsszóhoz tartozó tokent. Az interpreter \$818E címétől kezdődik a BASIC kulcsszavak táblázat. Ennek hexadecimális listájából kitűnik, hogy minden BASIC kulcsszó utolsó betűje \$80-nal (128-cal) nagyobb értékű, mint a megfelelő betűkód, valamint hogy a táblázatban az utolsó BASIC kulcsszó (WHILE) után egy \$00 bájtt áll.

A BASIC kulcsszavakat azonosító rutin a beviteli pufferben levő „aktuális” karaktert összehasonlítja a szó táblázat első karakterével. Ha egyezőséget talál, akkor a pufferben is és a táblázatban is egy karaktert előrelép és újra összehasonlít stb. Ha olyan karaktereket talál, amelyek nem

egyeznek meg, de a kódjuk különbsége \$80, akkor a beviteli puffer eddigi karaktersora — az aktuális karaktertől számítva — BASIC kulcsszó, az átviteljelző értéke 1 lesz, a token pedig a kulcsszó táblázatbeli sorszáma + \$80, amit a \$0B címre tesz le. Ebben rejlik az utasításrövidítési lehetőség magyarázata is: az interpreter nem vizsgálja, hogy a táblázatbeli vagy a pufferbeli karakter-e a nagyobb, csak azt, hogy a különbség \$80-e. A SHIFT pedig a karakter kódját éppen \$80-nal növeli meg.

Ha nem egyező karaktereket talál és a különbség nem \$80, akkor az interpreter a pufferben ismét az aktuális karakterre áll, a táblázatban megkeresi a következő BASIC kulcsszót, és újra indul az összehasonlító vizsgálat. Ha a táblázatban a \$00 bájthoz ér, akkor az aktuális karaktertől kezdődő karaktersor nem BASIC kulcsszó, az átviteljelzőt törli és RTS utasítással visszatér a hívó rutinba.

Számunkra még egy hasznos része van az interpreter tokenizáló rutinjának: az, amelyik a \$89D4 címen kezdődik. A rutin a felismert felhasználói kulcsszót tokenjére cseréli, és a kulcsszóból visszamaradó felesleges bájtokat törli. A felhasználói token \$FE bájtból (ez jelzi az interpreternek, hogy felhasználói tokenről van szó) és a saját utasításunk általunk készített táblázatbeli sorszámból áll.

Most már hozzáfoghatunk a saját kulcsszavainkat tokenizáló rutin elkészítéséhez. Először kulcsszavainkból olyan táblázatot kell készíteni, mint amilyen az interpreterben van, majd a következő rutin beírása után annak kezdetére állítjuk a \$030C vektort. PHA

```
LDA #$A   a saját szó táblázat kezdőcímének felső bájta
LDY #$A   a saját szó táblázat kezdőcímének alsó bájta
```

```
JSR $8A07
PLA
BCC VEGE
LDA $0B
PHA
JMP $89D6
VEGE: JMP $896C
```


Az A regisztert azért kell a verembe men-
teni, hogy az interpreter folytatni tudja a
tokenizálást, ha nem saját kulcsszó kezdő-
dik az aktuális karakterrel. Amikor az in-
terpreter a rutinunkra ugrik, akkor az A re-
giszterbe a puffer aktuális karakterét teszi;
ezt a belső tokenizáló rutin a tokenizálás-
nál felhasználja, ezért a mi rutinunk nem
változtathatja meg. A kulcsszót azonosító
rutint nem azon a címen hívtuk meg, ahol
az interpreter használja, hogy az a saját
kulcsszótáblázatunkban keressen.

A token elhelyező rutint sem a fent is-
mertett címen hívtuk meg. A rutin eleje
az eredeti belépési helytől listázva:

89D4 PHA

DEY

89D6 DEY

A rutin két DEY utasítást tartalmaz, ne-
künk azonban a helyes működéshez az Y
regisztert csak eggyel kell csökkenteni. E-
zzel tokenizáló rutinunk kész van, de token-
jeinket listázáskor vissza is kell alakítani
kulcsszavakká.

A BASIC-ben a LIST utasítás a \$8AFF
címen kezdődik. Ebből azonban számunkra
csak a \$8B6B címen kezdődő rutin érde-
kes: ez írja a képernyőre a token alapján a
kulcsszót. A rutinban a \$8B85 címen egy
JMP (\$030E) utasítás található, amelyre
akkor ugrik, ha felhasználói token talált.
A token az A regiszterben van. A
\$8B93—\$8BBB-ig terjedő rész keresi ki a
kulcsszót és írja a képernyőre. Érdemes
megvizsgálni a rutinnak ezt a részét:

8B93 TAX

STY \$49

LDY # \$81

STY \$23

LDY # \$8E

8B9C STY \$22

Láthatjuk, hogy a BASIC szótáblázat
kezdőcímét a \$22—\$23 címre tölti. Ha ezt a
részt kikerüljük, akkor a többi saját kulcs-
szavaink kiíratására használhatjuk.

TAX

STY \$49

LDY # \$ a saját szótáblázat
kezdőcímének felső bájta

STY \$23

LDY # \$ a saját szótáblázat
kezdőcímének alsó bájta

JMP \$8B9C

A rutin működéséhez a \$030E vektort a
rutin kezdetére kell állítani.

Ahhoz, hogy saját kulcsszavainkat hasz-
nálni tudjuk, szükség van egy olyan rutin-
ra, amely meghívja a kulcsszóhoz tartozó

gépi kódú rutint. Az interpreterben ezt a
feladatot a \$8C25 címen kezdődő rutin
végzi. Ebből a számrunka felhasználható
részlet:

8C59 SEC

SBC # \$80

BCC \$8C90

ASL A

TAY

LDA \$8384, Y

PHA

LDA \$8383, Y

PHA

8C68 JMP \$0473

A rutinrészletben az A regiszter az aktuá-
lis — értelmezni kívánt — bájtot tartalma-
zza. Ha az átviteljelző törlőve van, akkor
nem token, a BCC \$8C90 a LET utasítást
meghívó rutinrészletre ugrik. Egyébként a
kivonás eredményét megszorozza kettővel,
majd áttöltve az Y regiszterbe, a tokenhez
tartozó rutin kezdőcímét a verembe tölti.
Az interpreterben a \$8383 címtől kezdve
felsorolásra kerülnek az egyes tokenekhez
tartozó rutinok kezdőcímei alsó bájti—felső
bájti formátumban. A JMP \$0473 utasítás a
CHRGET rutinra ugrik, amely RTS utasítá-
ssal fejeződik be. Ez a veremből a token-
hez tartozó rutin kezdőcímét veszi elő,
mivel ez van a verem tetején, és erre a címre
ugrik.

A BASIC rutinokat hívó rutinnak van
még egy fontos részlete. A \$8C88 címen
egy JMP (\$0310) utasítás található. Ez ak-
kor kap vezérlést, amikor a rutin felhasználói
token talált. A token az A regiszterben
van.

Saját rutinaink hívásához létre kell hoz-
ni az interpreterben találhatóhoz hasonló
címtáblázatot saját rutinaink kezdőcímei-
nek felsorolására. Ezután a \$0310 vektort a
következő rutin elejére állítva már használ-
hatók is új utasításaink:

SEC

SBC # \$80

ASL A

LDA címtáblázat kezdete + 1, Y

PHA

LDA címtáblázat kezdete, Y

PHA

JMP \$0473

A rutin nagyon hasonló az interpreter-
ben találhatóhoz, mindössze a BCC utasítá-
s maradt ki. Erre nincs szükség, mert itt
nem fordulhat elő LET utasítás.

Ahhoz, hogy az interpreter hiba nélkül
értelmezze a BASIC programot, a rutinunk
RTS utasítással kell befejeződnie, és a
\$3B—3C (TXTPTR) mutatónak az utasítá-
st követő \$00 (sorvég) vagy \$3A (kettős-
pont) tartalmú bájtra kell mutatnia.

GNÁDIG PÉTER

Plus/4, C16, C116

A hatékony programfejlesztés előfeltéte-
lei az olyan segédprogramok, amelyek ezt a
munkát segítik. A PLUS-Comp egy BASIC
fordítóprogram, amely „alulról” kompati-
bilis a 3.5-ös BASIC verzióval. A program
rendszer a B—G—S Comp (P) fordítópro-
gram család legfiatalabb tagja. Gyorsaságá-
t és üzemmódjainak számát tekintve felül-
múl minden Commodore 64-es fordítót.

A BASIC programok fordítását Plus/
4-es és C64-es mikrópépen lehet elvégezni.
Mindkét gépen előállítható C16-oson fut-
tatható gépi kódú program. Ezek a C16-os
programok nem tartalmazhatnak GRAP-
HIC utasítást, mivel a P kódú program me-
móriaszükséglete egysoros BASIC program
esetén is minimálisan 7,25 kb-ot (29 blokk).

A fordítás eszköze, melyre a fordítópro-
gram dolgozik, mágneslemez. A kicsit ké-
sőbb részletezett lehetséges 4 fordítási
üzemmód remélhetőleg a fejlesztőknek és
felhasználóknak egyaránt minden kényelm-
et megad.

A program hardverszükséglete:

- 1 db Plus/4 vagy C64 mikrópép
- 1 vagy 2 db mágneslemez-meghajtó
(VC—1541 vagy vele kompatibilis meg-
hajtó),
- 1 db MPS 801-es mátrixnyomtató vagy
vele kompatibilis nyomtató, ha a hiba-
üzenetek megjelenítésére papíron is va-
gyen.

A fordítás közbeni hibánál a hibás sor
számát a hibáüzenettel együtt kiírja a ké-
pernyőre és a nyomtatóra. A hibáüzenetek
magyar nyelvűek.

- SYNTAX ERROR = szintakszis hiba
- TYPE MISMATCH = hibás karakter
típus
- UNDEF'D STATEMENT = definiá-
latlan sorszám

- BAD SUBSCRIPT = hibás leírás
- OVERFLOW = túlszorzulás

A fordító INTEGER aritmetikával dol-
gozik. A valós számokat egész típusúknak
kezeli, ha a konverzió elvégezhető. Más va-
lós konstansok esetében a P kódú program-
ban lebegőpontos alakban szerepelnek a
számok, így a számítási műveletek gyors-
abb végrehajtása válik lehetővé. FOR...
NEXT ciklus ciklusváltozójaként egész tí-
pusú változót használva az utasítás verem-
szükséglete 9 bájtra csökken. A változók
közvetlen elérésűek, és a vezérlésátdadó utasítá-
sok közvetlen végrehajtásúak, vagyis
közvetlenül az utasítás memóriacímére ke-
rül a vezérlés.

A fordítást egy vagy két meghajtón lehet
végrehajtani. Egy meghajtó esetén csak az
1-es üzemmód használható, két meghajtó-
nál automatikus programcsomag-fordításra
van lehetőség, és kihasználható az átlapoló
(overlay) technika előnye is (2,3,4-es üzem-
mód).

A fordító négyféle üzemmódot kínál:

- 1 — Egy program fordítása a 8-as mág-
neslemez-meghajtón.
- 2 — Programcsomag automatikus fordítá-
sa a 8-as egységben lévő lemezzel a

Egy új BASIC fordítóprogram: a PLUS—Comp

```

10 REM * BENCHMARKOK
15 REM-----
20 S1$="000000"
30 T1$=S1$ S1=TI
40 FOR I=1 TO 10000
50 NEXT I
60 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
70 REM-----
80 T1$=S1$ S1=TI
90 FOR I=1 TO 10000
100 NEXT I
110 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
120 REM-----
130 T1$=S1$ S1=TI
140 K=0
150 K=K+1
160 IF K<1000 THEN 150
170 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
180 REM-----
190 T1$=S1$ S1=TI
200 K=0
210 K=K+1
220 A=K/K*K*K+K-K
230 IF K<1000 THEN 210
240 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
250 REM-----
260 T1$=S1$ S1=TI
270 K=0
280 K=K+1
290 A=K/2#3+4-5
300 IF K<1000 THEN 280
310 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
320 REM-----
330 T1$=S1$ S1=TI
340 K=0
350 K=K+1
360 A=K/2#3+4-5
370 GOSUB 400
380 IF K<1000 THEN 350
390 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
400 GOTO 420
410 REM-----
420 T1$=S1$ S1=TI
430 K=0
440 DIM M(5)
450 K=K+1
460 A=K/2#3+4-5
470 GOSUB 400
480 FOR L=1 TO 5
490 NEXT L
500 IF K<1000 THEN 450
510 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
520 REM-----
530 T1$=S1$ S1=TI
540 K=0
550 DIM M1(5)
560 K=K+1
570 A=K/2#3+4-5
580 GOSUB 400
590 FOR L=1 TO 5
595 M1(L)=A
600 NEXT L
610 IF K<1000 THEN 550
620 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
630 REM-----
640 T1$=S1$ S1=TI
650 K=0
660 K=K+1
670 A=K#2
680 B=LOG(K)
690 C=SIN(K)
700 IF K<1000 THEN 650
710 PRINT (TI-S1)/60" SEC"
720 REM-----
    
```

lemezen szereplő sorrendben, és a lefordított programok a 9-es egység lemezére íródnak.

- 3 — Automatikus programcsomag-fordítás MENÜ technikával. Ugyanaz, mint a 2-es, azzal a különbséggel, hogy csak az első programhoz lesz hozzáfűzve a gépi kódú RUN—TIME rutin, a többi program erre töltődik rá.
- 4 — Automatikus fordítás, átlapoló technikával. Ugyanaz, mint a 3-as, azzal a különbséggel, hogy az első program tartalmazza az összes program változóit, így a következő programok átveszik egymástól a változókat és a tömbökben lévő értékeket.

A BASIC program fordításának 3 menete van: A, B, C. Az A menet csak átlapoló technika használatokhoz hajtódik végre. A B menetben készülnek el az ok a munkafájlok, amelyekre a C menetben fűz össze a fordító.

Különleges az az eset, amikor grafikus utasításokat kívánunk használni, mivel a GRAPHIC utasítás áthelyezi a BASIC programot \$1000-ról \$4000-re. Ilyen program fordítására szolgál a GRAFIKUS fordítási mód. Ekkor a lefordított gépi kódú program közvetlenül \$4000-re kell tölteni.

A fordító „alról” kompatibilis a BASIC 3.5-ös verzióval, mivel a fordítás elve a 2.0-ás verzióra készült. Ennek az a következménye, hogy bizonyos utasításoknál jelezni kell a fordítónak, hogy a 3.5-ös BASIC utasítás következik. A legtöbb esetben automatikus az utasítások (3.5) felismerése, de néhányat ki kell egészíteni fordítási direktívával.

Háromfajta direktívából lehet választani. A különbség a direktívák érvényességi határaitban van: meddig érvényesül a direktíva által megjelölt különleges kezelési mód.

- :: = egy utasítás
- + = utasítássor

#be } = programmodul

#ki } = programmodul
A fordító elfogadja a saját bővítéseket is, de ugyanúgy kell eljárni ekkor is, mint 3.5-ös utasítások esetében.

1986 szeptembere óta kapható a NOVOTRADE RT 2C Számítástechnikai Áruházában a B-G-S Comp (P) fordítóprogram család C64-re. A B,G,S betűk jelentése:

B = BASIC

G = Supergraphik 64

S = Simon's BASIC

programok fordítására alkalmas fordítóprogramok egymeghajtós, illetve kétmeghajtós kivételben. A kétmeghajtós kivétel (P) alkalmas a fent ismertetett négy fordítási üzemmód végrehajtására a Commodore 64-esen is. A háromféle fordítási direktíva itt is használható, mivel alkalmazással memória- és végrehajtásiidő-csökkenést lehet elérni.

Az S-Comp (P) nevű Simon's BASIC fordító többet tud, mint az általánosan elterjedt SIMON'S—COMP (Datatronic Wien) fordító mindkét verziója. A C/prg. nevű P kódú programok ugyanis nagy felbontású grafika használatok nem tudják végrehajtani a karakteres képernyőre való visszakapcsolást, mert ? NEXT WITHOUT FOR ERROR hibajelzéssel megállnak. Ez a hiba az S—Comp-pal lefordított programoknál nem lép fel. Az S—Comp lehetővé teszi sprite-ok, illetve a DESIGN utasítás használatát is, amei a SIMON'S—COMP-nál teljesen lehetetlen.

A legismertebb fordítókat egy rövid programmal (lásd a *listát*) teszteltem. A BASIC és P kódú programokat futtatva a *táblázat szerinti* időket mértem. A legjobb átlagot a PLUS—Comp érte el, túlszárnyalva az összes C64-es fordítóprogramot.

BARÓ CSABA

BASIC BENCHMARKOK

* * * BASIC * * *	* * * P - kod * * *					
* * * C-64 +4 * * *	Aus.-Comp	Aus.-Speed	Pet-Speed	B-Comp	P + Comp	* * *
* 1 * 14,8 18,9 * 12,33	11,81	2,86	11,75	12,96		
* 2 * - - * 2,90	1,93	2,26	1,82	1,58		
* 3 * 116,5 127,8 * 19,41	13,10	7,08	12,00	10,85		
* 4 * 213,5 235,0 * 71,75	55,21	60,53	50,77	45,75		
* 5 * 228,8 237,1 * 77,45	65,28	74,00	63,12	53,96		
* 6 * 248,9 271,3 * 79,52	66,80	75,71	64,09	55,23		
* 7 * 386,9 482,0 * 150,75	131,28	95,16	127,35	125,28		
* 8 * 593,5 722,5 * 217,45	170,55	120,08	162,98	161,71		
* 9 * 717,3 783,2 * 532,46	516,98	515,05	500,75	432,96		
*át-n * * *						
*La9# 315	349,7	129,3	114,7	105,8	110,5	100,0
RUN-TIME (blokk)	18	26	35	27	31	

Gépi kódban

A Primo szoftverkönyve szerint a 00029 címen kezdődő szubrutin figyeli a billentyűket. A megerített billentyűhöz „tartozó” „ASC” kódot beírja az „A” regiszterbe. A „G5” jelű programban a korábban ismertetett utasításokon kívül a „CP B” utasítást használjuk, amely a „B” regiszter tartalmát hasonlítja össze az „A” regiszter tartalmával. Az összehasonlítás eredményétől függően a „JR Z” utasítás vagy a következő utasítás, vagy az utána lévő értéknek megfelelő ugrással engedi folytatni a program futását. A BASIC programnak az adatot az „LD(HL)” utasítással adjuk át.

Próbáljuk ki, hogy milyen hatással van a program működésére az „LD(HL),1” utasítás! Azokon a gépeken, amelyekhez nem kapcsolható botkormány, a játékokat billentyűről kell irányítani. A játék hevében gyakran előfordul, hogy a vezérlő billentyű mellé nyúlunk. Célszerű lenne több billentyű ellenőrzésével vezérelni a játékot, de ez erősen lassítaná a program futását. A „G6” jelű program egy „*” mozgását vezérli a képernyőn jobbra és balra, a rajzon látható 10 billentyű ellenőrzésével. A feladat elvégzéséhez szükséges idő közel azonos a 2 billentyűvel, „BASIC”-ből vezérelt program működési idejével.

A programban lévő „CP” utasítással az utána lévő értéket hasonlítjuk össze az „A” regiszter tartalmával. A „JR NZ” utasítások a „JR Z” utasításhoz hasonló módon működnek. A vezérlő billentyűk a megfelelő „ASC” kódok átírásával megváltoztathatók.

SOMOGYI GYÖRGY

```

1 REM B5
100 C=0 : D=0
105 CLS
110 DIM KX(20)
120 C=VARPTR(KX(0))
140 POKEC,63, 205,29,0,6,0,54,3,184,
    40,1,201,54,2,201
150 D=CALL(C)
160 D=PEEK(D)
170 ON (D-1) GOTO 190,200
190 CLS
195 GOTO 150
200 PRINT "MOST MEGERITETTED."
205 GOTO 150

```

A PROGRAM	A KÓD
CFD	63
CALL,29	205,29,0
LD B,0	6,0
LD(HL),3	54,3
CP B	184
JR Z,1	40,1
RET	201
LD(HL),2	54,2
RET	201

A PROGRAM	A KÓD	MEGJ.
CFD	63	.
CALL,29	205,29,0	.
LD(HL),4	54,4	D=4
CP,89	254,89	ASC("Y")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),2	54,2	D=2
CP,88	254,88	ASC("X")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),2	54,2	D=2
CP,67	254,67	ASC("C")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),2	54,2	D=2
CP,83	254,83	ASC("S")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),2	54,2	D=2
CP,68	254,68	ASC("D")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),2	54,2	D=2
CP,93	254,93	ASC("A")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),3	54,3	D=3
CP,42	254,42	ASC("*")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),3	54,3	D=3
CP,95	254,95	ASC("U")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),3	54,3	D=3
CP,62	254,62	ASC(">")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),3	54,3	D=3
CP,45	254,45	ASC("-")
JR NZ,2	32,2	.
LD(HL),3	54,3	D=3
RET	201	.


```

1 REM B6
100 C=0 : D=0 : E=0 : I=0 : V=0
105 CLS
110 DIM KX(20)
120 C=VARPTR(KX(0)) : I=C-1
130 I=I+1 : READ E : IF E>400 THEN 150
132 POKEI,E : GOTO 130
135 DATA 63, 205,29,0,54,4
136 DATA 254,89,32,2,54,2 : '89=ASC("Y")
137 DATA 254,88,32,2,54,2 : '88=ASC("X")
138 DATA 254,67,32,2,54,2 : '67=ASC("C")
139 DATA 254,83,32,2,54,2 : '83=ASC("S")
140 DATA 254,68,32,2,54,2 : '68=ASC("D")
141 DATA 254,93,32,2,54,3 : '93=ASC("A")
142 DATA 254,42,32,2,54,3 : '42=ASC("*")
143 DATA 254,95,32,2,54,3 : '95=ASC("U")
144 DATA 254,62,32,2,54,3 : '62=ASC(">")
145 DATA 254,45,32,2,54,3 : '45=ASC("-")
149 DATA 201,500
150 D=CALL(C)
160 D=PEEK(D)
170 ON (D-1) GOTO 190,200,210
190 IF V>1 THEN V=V-1
195 GOTO 210
200 IF V<40 THEN V=V+1
210 CLS : PRINT#5,V,"*"
225 GOTO 150

```

A Primo gépek megszakítása BASIC-ből is letiltható. Sokszor olvashattuk, hogy a BEEP utasítás használatakor kapcsoljuk ki a 16443 cím 7. bitjét, mert ezáltal szebb hangokat fog gépünk kiadni. Mi is ez a 7. bit?

A Primo két megszakítástípust ismer: az NMI-t és az INT-et. Az INT-elt itt most nem foglalkozom részletesen, elég annyit tudunk róla, hogy ha a bemeneti bit (ez magnóról érkező bit) 0-ba megy át, akkor egy RST 38 utasítás hajtódik végre. Számunkra a másik megszakítás lesz fontos. Ehhez tartozik a 7. bit.

A gép 20 ms-onként kioltja a képet, hogy utána újra felírja a tv-képre a képernyő-memória tartalmát. Ha ugyanakkor, amikor a képkioltás jele elindul, a 16443 cím 7. bite magas, egy NMI megszakítás keletkezik, amely egyenértékű a mi esetünkben egy JP 16408 (tizes számrendszerben) utasítással. Ezen a 16408—9—10 címsoron egy másik JP 0015 (hexa) utasítás van: ennek a rutinnak a ROM-beli címe, amely lépteti a belső órát és kezeli a NMI-t.

Most néhány szót arról, hogy mi is az a 16443 cím. Valójában nem elég, ha csak itt állítjuk át azt a bizonyos bitet, hanem még az is fontos, hogy ennek a memóriacímnek a tartalmát egy OUT utasítással kiküldjük valamelyik 0—63 portra. Lényegében az is elég, ha az OUT helyett megérintünk egy billentyűt. Az OUT akkor kell, ha a programból végezzük a ki-be kapcsolást. A Primo a hardverből nem tud visszaolvasni, ezért szükséges ez a cím. Itt tartja számon a gép, hogy legutoljára mit küldött ki az adott porton.

Vegyünk egy konkrét alkalmazást. Készítsünk olyan programot, amely egy ma-nőt kezel a képen. A gépi programot az 1. lista tartalmazza.

A program lehetőségei

A program egy ábrát mozgat fix háttér előtt úgy, hogy nem törli azt. Vízszintesen karakteresen, függőlegesen bitenként mozgatja az ábrát. Ha szükséges, saját magát is rajta hagyja a háttéren, amerre halad. Állítható a függőleges hossz és a háttérzsellem prioritása.

A szellem bekapcsolása a következő BASIC utasításokkal történik:
 POKE16443,109:OUT0,109:
 POKE16409,238,67:
 POKE16443,237:OUT0,237

Megszakítás

Kissé bonyolultnak tűnik, de nem érdemes spórolni, mert elszállhat az esetleges BASIC listánk.

A listáról látható, hogy elég keményen a BASIC helyére töltődik a program. Ezért begépelés után vegyük fel a következő adatokkal:

Kezdőcím: 43EE, Végcím: 4475, Indító-cím: 4466; Az összes cím hexadecimális.

Az így felvett program betöltés után törli a képernyőt, s hátrább teszi a BASIC kezdőcímét. Bizonyára többeknek feltűnt, hogy a program ciklusokkal sok helyen rövidíthető lett volna. Ezt azért nem tettük meg, mert a ciklusokon a gép tovább dolgozik, még gépi kódban is. Erre nagyon ügyeljünk, főleg ha minden 20 ms-ban ide kerül a vezérlés. Nem lenne jó, ha végtelen megszakításba torkolna a program!

Használat

Állítsuk be a megfelelő adatokat a következő címeken: 17526-27 címre kell POKE-olni a sprite memóriacímét, ahonnan kezdve a program kirajzolja azt. A képernyőcímet adjuk meg, ne a raszterpontcímet. Tehát ha a képernyő bal felső sarkába tervezük, akkor ezt írjuk be:

```
POKE17526,0,PEEK(16458)
```

A 17528—29 címekre az a cím kerül, ahonnan kezdve a szellem formája a tárbán van. Például ha a 28 672 címtől tettük le a formát, akkor

```
POKE17528,0,112
```

A 17525-ös cím szerepe is fontos. Ha itt 0 van, akkor törli a hátteret, s a szellem marad ott. Ha ilyenkor módosítjuk a szellem helyét, akkor az odébb kerül, de a formája (nyoma) ott marad. Ha azonban nem 0 van ezen a címen, akkor átsiklik a háttér felett.

Fontos! Ha már a helyén levő szellemre akarunk valamit írni, s utána elveszük onnan a szellemet, akkor is az a háttér marad ott, amely a szellem odatétele előtt volt. Ily módon egy kis ablakot lehet létrehozni a képernyőn.

A 17432,17461 és a 17489 címeken a szellem függőleges méretét állítjuk. Mindhárom címnek egyforma értéket kell képviselnie. Jelenleg ezen a címen 21 van. Egyébként az egész szellem mérete 24×21 raszterpont.

Hasznos még a 17434, 17439 és a 17444 cím is. Itt megszakhatjuk, hogy a szellem melyik harmada legyen a háttér előtt vagy mögött, külön-külön. Ha ezeken a címeken

0 van, akkor a szellem látszik, ha ide 182 kerül, akkor pedig a háttér (pontosabban együttlátszás van).

Bátran próbálkozzunk! A program legfeljebb akkor száll el, ha nem jól kapcsoljuk be, vagy rossz helyre tesszük a szellemet. Bármikor újraindíthatjuk viszont egy PRINT CALL (17510) utasítással.

Ajánlom a példaprogramok kipróbálását is (2., 3. és 4. lista).

1. lista

```
ORG 43EE
LOAD $
PUSH AF
IN A,(00)
AND 20
JP Z,4430
EXX
LD A,(4475)
OR A
CALL NZ,444A
LD A,01
LD (4475),A
LD HL,(4476)
LD (447A),HL
LD DE,447C
CALL 4434
LD HL,(4478)
LD DE,(4476)
EX DE,HL
LD B,15
LD A,(DE)
OR (HL)
LD (HL),A
INC HL
INC DE
LD A,(DE)
OR (HL)
LD (HL),A
INC HL
INC DE
LD A,(DE)
OR (HL)
LD (HL),A
INC HL
INC DE
LD A,(DE)
OR (HL)
LD (HL),A
INC HL
INC DE
LD A,(DE)
OR (HL)
LD (HL),A
INC HL
INC DE
LD B,01
CALL 4440
POP BC
DJNZ 4452
RET
```

```
LD A,(HL)
LD (DE),A
INC HL
INC DE
LD A,(HL)
LD (DE),A
INC DE
PUSH DE
LD DE,001E
ADD HL,DE
POP DE
DJNZ 4436
RET
LD DE,447C
LD HL,(447A)
LD B,15
LD A,(DE)
LD (HL),A
INC HL
INC DE
LD A,(DE)
LD (HL),A
INC HL
INC DE
LD A,(DE)
LD (HL),A
PUSH BC
LD B,01
CALL 4440
POP BC
DJNZ 4452
RET
START: LD HL,44C2
LD (40A4),HL
DEC HL
LD (HL),0
CALL 1B4A
JP 1A19
```

2. lista

```
20 POKE17528,0,112
30 POKE17432,5
40 POKE17461,5
50 POKE17489,5:POKE17526,0,0:
   POKE 17525,0
60 POKE28672,119,81,120,85,91,72,119,95
   72,70,85,72,69,81,120
70 POKE16443,109:OUT0,109:
   POKE16409,238,67: POKE16443,237:
   OUT0,237
80 P= PEEK(16458)
90 FORR=P+256 TO P+256+6143
   STEP 32
100 H=INT(R/256):L=R-H+256
110 POKE17526,L,H
120 NEXT
130 POKE17526,15,P
```

3. lista

Az előző programból töröljük a 80—130-as sorokat és írjuk be:

```
80 A=RND(6144)—1:P=PEEK(16458)
90 E=INT(A/256)
100 L=A-E*256
110 POKE17526,L,P+E
120 GOTO 80
```

4. lista

Ez a gépi kódú program a nyilakkal mozgatja a szellemet. Bárhova be lehet írni a tábla, ahol van hely.

```
LD H,(IX+8)
LD L,0
LD (17526T),HL
LD (min),HL
LD,DE,6143T
ADD HL,DE
INC H
LD A,H
LD (max),A
LD HL,17390T
LD (16409T),HL
LD HL,7000
LD DE,0F
LD B,E
C0 :LD A,(HL)
PUSH HL
ADD HL,DE
LD (HL),A
POP HL
INC HL
DJNZ C0
```

```
ELE :LD HL,(17526T)
LD A,(17528T)
LD B,A
LD A,0F
SUB B
LD (17528T),A
IN A,(0:)
RRA
JR NC,LE
LD DE,20
OR A
SBC HL,DE
```

```
FEI :LD DE,(min)
RST 18
JR C,ELE
LD (17526T),HL
LE :IN A,(0F)
RRA
JR NC,BA
LD DE,20
ADD HL,DE
```

```
LEI :LD A,(max)
XOR H
JR Z,ELE
LD (17526T),HL
BA :IN A,(39)
RRA
JR NC,JO
DEC HL
JR FEI
```

```
JO :IN A,(3D)
RRA
INC HL
JR FEI
min :DW 0
max :DB 0
```

FEHÉR CSABA

Eljárásdefiniálás

A strukturált programozás elengedhetetlen kelléke a névvel hívható szubrutin, de ezt még a C16 egyébként kiváló BASIC-je sem ismeri. Az alábbi program e nehézség áthidalására készült. Néhány szó a program használatáról.

A definíció szintaxisa:

sorsz1 procedure <név>

sorsz2 enddef

A hívás szintaxisa:

sorsz3 <név>

A definíciónak mindig meg kell előznie az első hívást!

Ha a főprogramot vagy a szubrutinokat javítottuk, akkor a szubrutinok elhelyezkedése a tárban megváltozik, azaz első utasi-

tásaik más címre kerülnek, és a gép által az előző futáskor megjegyzett cím nem a szubrutin első utatására mutat. Ilyenkor csak sorszám nélküli RUN parancsral indítsuk a programunkat; a RUN parancs törli az előző futáskor megjegyzett definíciókat.

A hívással azonos sorban a hívás után olyan GOTO vagy GOSUB utasítás nem állhat, amely a hívás sorszámánál kisebb sorszámú sorra ugrik, mert ez UNDEF'D STATEMENT ERROR-t eredményezne.

A „név”-vel egyező nevű változóval ne dolgozzunk!

A töltőprogram beírása előtt írjuk be a következő parancsokat:

```
POKE43,1:POKE44,32:POKE
8192,0:NEW
```

A töltőprogramot elindítás előtt mentsük ki a háttértárolóra. Ha a futtatás során a töltőprogram nem jelzett adathibát, akkor monitor üzeméből a következő parancsral menthetjük

— magnóra : S "procedure",1,1001,127f

— floppyra : S "procedure",8,1001,127f

A RESET gomb megnyomása és a program visszatöltése után az itt közölt BASIC-bővítés a RUN parancsra indul. G. P.

10 rem *****	10032 data 0f,85,c7,a9,00,85,d7,20
20 rem * *	10033 data 73,04,20,73,04,18,90,db
30 rem * procedure *****	10034 data a0,ff,c8,b1,3b,c9,00,d0
40 rem * *	10035 data f9,89,98,65,3b,85,3b,90
50 rem *****	10036 data 02,e6,3c,20,79,04,18,90
500 x=4096	10037 data c8,2c,eb,02,10,13,24,81
510 v=4736	10038 data 10,0f,48,a9,5d,20,b2,90
515 av=x:(v*x+(int((a-1)/8)+1)	10039 data 20,5b,a4,d9,5d,20,b2,90
520 c=0	10040 data 68,c9,8a,d0,06,20,1d,c7
530 for p=x to v-1	10041 data 4c,bc,8b,c9,80,10,04,12
540 read a:=dec(a#)	10042 data 5a,30,06,20,3f,8c,4c,dc
550 poke p,a;c=c+a	10043 data 8b,c9,41,30,f6,a9,12,a0
560 next p	10044 data 81,85,23,84,22,a0,00,88
570 read a	10045 data c8,20,a5,04,c9,00,fo,09
580 if a<c then print "hiba !!!"	10046 data 38,f1,22,fo,f3,c9,80,fo
iseise print "ok !!!"	10047 data 1c,b1,22,30,03,c8,d0,ff
590 end	10048 data c8,c8,c8,18,98,65,22,85
	10049 data 22,90,02,e6,23,a0,00,b1
10000 rem	10050 data 22,d0,45,fo,be,98,65,3b
10001 data 00,0e,10,c2,07,9e,20,28	10051 data 85,3b,90,02,e6,3c,85,3b
10002 data 34,31,31,32,29,00,00,00	10052 data 22,85,4f,c8,b1,22,85,d0
10003 data a9,53,a0,10,8d,0c,03,8c	10053 data a0,00,a5,3b,91,d2,20,ed
10004 data 0d,03,a9,67,a0,10,8d,0e	10054 data 11,a5,3c,91,d2,20,ed,11
10005 data 03,8c,0f,03,a9,75,a0,10	10055 data a5,d4,85,3b,a5,d5,85,3c
10006 data 8d,10,03,8c,11,03,a9,d7	10056 data 4c,c8,8b,24,81,30,03,4c
10007 data a0,10,8d,08,03,8c,09,03	10057 data 0d,12,a0,00,20,d5,11,b1
10008 data a9,01,85,2b,a9,20,85,2c	10058 data d2,85,3c,20,d5,11,b1,d2
10009 data a9,00,8d,00,20,8d,01,20	10059 data 85,3b,4c,79,04,e6,d2,d0
10010 data 8d,02,20,85,81,20,79,8a	10060 data 02,e6,d3,a9,ff,c5,d2,d0
10011 data 4c,d3,8b,48,a9,12,a0,4f	10061 data 0b,a9,1f,c5,33,d0,05,a9
10012 data 20,07,8a,88,90,06,a5,0b	10062 data 00,4c,35,12,d0,0c,d2,a5
10013 data 48,4c,d6,89,4c,8c,89,84	10063 data d2,c9,4f,0d,02,c6,d2,20
10014 data 49,aa,a0,12,84,23,a0,4f	10064 data 02,12,fo,01,60,68,68,4c
10015 data 84,22,4c,9e,8b,38,e9,80	10065 data 81,86,a5,d2,c5,d0,0d,04
10016 data 0a,a8,b9,78,12,48,b9,77	10066 data a5,d3,c5,d1,60,a2,15,68
10017 data 12,48,4c,73,04,24,81,30	10067 data 68,4c,83,84,20,14,12,20
10018 data 03,4c,d0,12,a0,00,c9,00	10068 data 79,04,4c,bc,8b,a9,81,a0
10019 data fo,10,c9,3a,fo,0c,91,d0	10069 data 12,85,d0,84,d3,a9,fe,a0
10020 data c8,84,22,20,73,04,a4,22	10070 data 1f,85,d2,84,d3,a9,fe,a0
10021 data d0,9c,88,b1,d0,09,80,91	10071 data d7,86,91,d0,60,48,a9,00
10022 data d0,c8,a5,3b,91,d0,c8,a5	10072 data 85,83,20,c9,c7,68,aa,a9
10023 data 3c,91,d0,c8,a9,00,91,d0	10073 data 62,85,24,a9,12,85,25,a0
10024 data 88,98,65,d0,85,40,90,d2	10074 data 00,20,5e,86,4c,d3,86,50
10025 data e6,d1,a9,80,85,d7,3e,a5	10075 data 32,4f,43,45,44,35,52,c5
10026 data d0,e5,d2,a5,d1,e5,d3,10	10076 data 45,4e,44,44,45,c6,52,55
10027 data 03,4c,79,04,4c,4f,11,20	10077 data ce,00,30,52,4f,43,45,44
10028 data 73,04,fo,06,24,d7,30,0c	10078 data 55,52,45,20,4e,4f,54,20
10029 data 10,3f,ea,20,79,04,4c,d9	10079 data 43,41,4c,4c,45,c4,00,84
10030 data 8b,4c,dc,8b,c9,fe,d0,18	10080 data 10,ba,11,13,12,00,00,00
10031 data a0,01,20,a5,04,c9,81,d0	10081 data 70182

Betűzsonglörködés

Régi olvasója vagyok a Mikroszámítógép Magazinnak, azonkívül Primo-felhasználó. Így érthető, hogy leginkább a Primóval kapcsolatos cikkeket és programokat figyeltem, böngésztem a lapban. Mivel eddig nem sokat találtam, úgy gondoltam, legálább én megosztom jó, vagy általam jónak tartott ötleteimet, programjaimat a többi Primo-felhasználóval.

Nekem is sok gondot okozott a programok készítésekor a díszítő feliratozás. Bár a Primón sokféle karakterformáció jeleníthető meg, ez mégsem mindig elegendő és megfelelő egy program feliratozásához. Ez indított arra, hogy másfajta karaktereket kiíró szubrutint csináljak. Így jutottam el az 1. listán látható programhoz, mely a következők alapján működik.

A megadott karakter karaktergenerátortábla címéről átmásolja a lerakott bájtokat (amelyek a karakter képét határozzák meg) az A változóba, majd ezeket a bájtokat nagyítja karakter méretűre: egy bit helyére egy karaktert ír ki a képernyőre. Így tehát ugyanazt a karaktert kapjuk nagyban, mint ami kicsiben volt.

Ezzel a szubrutinnal azonban csak hét karakternyi szöveget nagyíthatatunk, illetve írhatunk ki a képernyőre, ráadásul kö-

tött méretben (6*8 karakter). Ezután olyan szubrutin írásba fogtam, amellyel tetszőleges méretű és többkarakteres szöveg is kiírátható fordított, illetve normál állásban.

A 2. lista szerinti program a megfelelő bájtokat (lásd az előző leírást) szintén az A változóba másolja, majd egy bit helyére a nagyítás mértékének megfelelő számú grafikus pontot rak. Minél nagyobb mértékű a nagyítás, annál kevesebb karakter írható ki. A vízszintes irányú nagyítás legfeljebb 40-szeres, a függőleges pedig legfeljebb 22-szeres (ez esetben azonban csak egy karakter írható ki). Lehetőség van negatív nagyítási érték beírására is, akkor a kinagyított karakter állása fordított lesz. Ezenkívül megoldható a kiírt szöveg pozicionálása is, erre azonban fordított állás karaktereknél figyelni kell; X irányú túlrögzésnél érdemes az X koordinátáját 255-nek vagy egy ahhoz közel álló értéknek venni, különben kiszalad a képernyőről és hibát jelez.

Mivel ezek a szubrutinok BASIC nyelven készültek, inkább csak alapot adnak a gépi kódra való átültetéshez. A komolyabb programokhoz a gépi kódú változatot célszerű választani.

NÓGRÁDI ELŐD

```
10 CLS:V=1:X=8:T=0
20 BC=12791
30 INPUT A#
40 FOR Z=1 TO LEN(A#)
50 B#MID$(A#,Z,1):C1#BC+(ASC(B#)-30)*#8
70 A#PEEK(C1#)
80 A#A#BS(ASC(Z*5))
90 FOR I=# TO 1 STEP -1
100 B#A AND 211
110 IF B#0 THEN PRINT#V,X,CHR$(4)*"CHR$(20):ELSE PRINT#V,X," "
120 X=X+1
130 NEXT I
140 C1#C1#+1:V=V+1:X=X-6:NEXT Z
150 T=T+6:V=V+1:NEXT Z
```

1. lista

2. lista

```
10 CLS
20 CLEAR 1000
30 BC=12791
40 INPUT A#;XN;YN;KX;KY
50 IF XN<40 OR YN<22 THEN 30
60 IF XN<40 OR YN<22 THEN 30
70 IF XN<0 THEN H1=-1 ELSE H1=1
80 IF YN<0 THEN H2=-1 ELSE H2=1
90 X#K#A#BS(XN):Y#KY+A#BS(YN):T=XN
100 CLS
110 FOR Z=1 TO LEN(A#)
120 B#MID$(A#,Z,1):C1#BC+(ASC(B#)-30)*#8
130 FOR K=1 TO 8
140 A#PEEK(C1#)
150 A#A#BS(ASC(Z*5))
160 FOR I=# TO 1 STEP -1
170 B#A AND 211
180 GOSUB 240
190 X#K#XN
200 NEXT I
210 C1#C1#+1:V#V+YN:X#K#T:NEXT K
220 T=T+XN*6:X#K#XN:Y#KY+A#BS(YN):NEXT Z
230 END
240 FOR O1=# TO XN STEP H1
250 FOR O2=# TO YN STEP H2
260 IF B#0 THEN RETURN
270 SET(X#O1,191-Y):SET(X#O1,191-Y+O2)
280 NEXT O2,O1
290 RETURN
300 END
```


Program Információs Központ középiskolásoknak

A KISZ KB Középiskolai és Szakmunkástanulók Tanácsa program információs központot hozott létre, melynek célja a középfokú oktatási intézményekben fejlesztett programok elterjesztésének, cseréjének megkönnyítése.

Az információs központ a programok rövid tartalmi ismertetése mellett közli a programfejlesztő nevét és címét is, megkönnyítve ezzel a kapcsolatfelvételt.

Azoknak, akik kérik programjuk felvételét katalógusunkba, térítésmentesen megküldjük az eddig rendelkezésünkre álló programok jegyzékét.

A programoktól nem kívánunk profi színvonalat, de szeretnénk meggyőződni használhatóságukról, és adott esetben bemutatni azokat különböző rendezvényeken, ezért kérjük, hogy a programokat az alábbi szempontok szerint küldjék be címünkre:

A programfejlesztő(k) neve

Iskola

Levelezési cím

A program neve

A program „műfaja”

1. oktatást segítő (milyen tantárgyban?)
2. zenei
3. programozást segítő
4. logikai játék
5. ügyességi játék
6. adminisztráció
7. egyéb

Géptípus

Programnyelv

A program rövid leírása

Megjegyzés

Olvasható aláírás

Cím:
KISZ KB KSZTT
„PIKK”
Budapest
Pf. 72.
1388

KISZ KB
Középiskolai
és Szakmunkástanulók
Tanácsa

Távkonferencián eredetileg zártkörű központi rendezvénynek (értekezlet, kongresszus) a hírhatalom segítségével történő „kibővítést” értik. A rendszerben álló- vagy mozgóképet, hangot, illetve adatokat továbbítanak: a kapcsolatteremtés jellege egy- vagy kétirányú. Az utóbbi esetben az esemény színhelyétől távoli konferenciatermekben — akár más-más városokban is — helyet foglaló hallgatóság látja, hallja a központi rendezvény történéseit, és kérdéseket is tehet fel.

Az egyirányú átvitelrel működő, ún. videokonferencia-rendszerekben erre nincs mód. Ezek között megtalálhatók az eseményeket teljes dinamikájukban közvetítő mozgóképes videokonferencia-rendszerek, melyek a konferencia eseményeiről tv-minőségű képet közvetítenek, valamint az ún. freeze frame típusú rendszerek, melyekben a továbbított kép nem folyamatos, hanem szakaszos mozgású: másodpercenként 8 állóképet továbbítanak. A fentiekben kívül működnek még olyan rendszerek is, melyekben a résztvevők nem látják, csak hallják egymást. Az ilyen megoldásokat audio-konferencia-rendszereknek nevezik.

A következő áttekintést nyújtunk az egyes rendszerek előnyeiről és hátrányairól, a távkonferenciás elterjedését előmozdító és gátló tényezőkről.

A távkonferenciák alapfeltétele a fejlett infrastruktúra, azaz a jó minőségű hírközlő hálózat: például a jól működő telefon- vagy adathálózat, rádiócsatorna, illetve műholdas átvitel.

Történeti áttekintés

Bár a távkonferenciázás kb. 15 évvel ezelőtt az elektronikai ipar egyik legnagyobb ígéretként indult, érdekes módon még ma sem tudja magának a szakmán belül az öt kétségtelenül megillető elismerést kivívni.

A távkonferenciázás irányába az első lépést az USA-ban tették meg az ATT által kifejlesztett képtelefonrendszer létrehozásával. Ez még analog elven működő rendszer volt, amely azonban — főleg magas üzemeltetési költségei miatt — nem vált népszerűvé. A következő lépést az 1975 után létrehozott Picturephone Meeting Service jelentette, amely már digitális elven működött.

Felismerve az ilyen típusú kapcsolattartásban rejlő óriási gazdasági lehetőségeket, előbb Japán, majd Nyugat-Európa is bekapcsolódott a távkonferencia-kutatásokba. A különböző távkonferencia-fejlesztéseken és a rendszer széles körben való elterjesztésén nagyot lendített a műholdas távközlés szolgáltatássá válása.

A fejlesztések kezdetben főleg az átvitel meglehetősen magas sebességigényének (1,5 Mbps) radikális csökkentésére irányultak, elsősorban a beruházási és üzemeltetési költségek csökkentése céljából. Az új műszaki megoldások alkalmazása végül is lehetővé tette az átviteli sebesség jelentős csökkentését (56 kbps-re) amellet, hogy az átvitt kép minősége is kielégítő maradt (tömrített átvitel).

A távkonferencia-ipar jelentőségére és fejlődésének dinamikájára mi sem jellemzőbb, mint az, hogy míg 1982-ben az USA-ban az iparág forgalma csupán 100 millió dollár volt, addig az évtized végére a forgalom 214 milliárd dollárra való növekedését várják. Távkonferencia-rendszereket ma már az élet legkülönbözőbb területein alkalmaznak, egyes esetekben több, másokban kevesebb sikerrel. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy a sikeres alkalmazások száma kb. tízszerese a kevésbé sikereseknek.

Hol tartunk?

Hogy a távkonferenciázás mindmáig miért nem tudta mégis bevélni a vele kapcsolatos kezdeti elvárásokat, azt a szakértőket egyik legnagyobb egyénisége, Elliot Gold elemezte. Szerinte nem a rendszerek van baj.

Elliot Gold korábban a NASA (az USA űrhajózási hivatala) alkalmazottja volt, és jelenleg szerepet vállal annak a távkonferencia-rendszernek a létrehozásában, amely a NASA egyes kutató részlegei között teremtett kép- és hangkapcsolatot. Gold felismerte az iparágban rejlő lehetőségeket, és önálló tanácsadó irodát nyitott, amely manapság 36 intézmény számára végez szakértést. Jelentős a publikációs tevékenysége is; olyan kiadványokat jelentet meg, mint a Definitive Buyers Guide to Teleconferencing Product Servicing (Távkonferencia-berendezések és szolgáltatások felhasználói kézikönyve) vagy a Telecommunity Review (tudósítás az újdonságokról). Gold munkatársára jellemző, hogy üzleti utazásai során állandó telefon- és számítógépes kapcsolatot tart fent iródjával, továbbá munkájához számos olyan műszaki megoldást és szolgáltatást vesz igénybe, melyről újdonság korában éppen ő közölt tudósítást: távkonferencia- és elektronikus levelezési rendszer segítségével továbbítja például az anyagokat a kiadó és a nyomda között.

Gold elsősorban a nem kellő tájékozottságból adódó indoklatlan elvárásokkal magyarázza a sikertelenségeket.

Ami a tájékozatlanságot illeti, sajnos a közutadatban még ma is erősen tartja magát az a tévhit, hogy a távkonferencia elsődle-

ges célja a különböző rendezvényekre (konferenciákra) való utaztatások számának csökkentése. (Ezt erősítette a 70-es évek olajválsága idején felröppentett jelszó is, hogy „olaj takarítható meg az elektronika segítségével”). Márpedig azért sem lehet ez a fő szempont, mert az üzleti háttérű utazásoknak ma még csak kb. 20%-a helyettesíthető a távkonferenciával: sok esetben a személyes kapcsolatokra épülő üzleti tárgyalások — részben jellegükből, részben a hagyományokból eredetileg — nem nélkülözhetik a közvetlen érintkezést, mint ahogy a tévézés sem helyettesíti az olvasást.

A távkonferencia-szolgáltatás vevői körében végzett vizsgálatok alátámasztják, hogy ezt a fajta szolgáltatást ma elsősorban azok a szakemberek veszik igénybe, akik egyébként is részt vesznek a különböző rendezvényeken. A távkonferencia-szolgáltatás tehát nem helyettesíti, hanem kiegészíti a konferencián való jelenlétet.

Kezdetben ráadásul úgy vélték, hogy a távkonferencia-szolgáltatás elsősorban a nagy távolságú kapcsolatteremtés eszköze az USA 22 működő rendszeréről a közellenkelten készített felmérés ennek épp az ellenkezőjét bizonyította. A szolgáltatást főleg olyan kisebb hatáskörzetbeli — például egy városban belüli — intézmények kéri, melyek munkatársait gyakran kell különböző értekezletre összehívni. Ilyen esetben a távkonferencia alkalmazásának célja elsősorban a zsúfolt városi közlekedésben való utaztatások kiküszöbölése. Tehát a távkonferenciával kapcsolatos másik „tévhit” (nagy távolságú kapcsolatteremtés) maga az élet cáfolta meg. Ennek felismerése készítette a XEROX-ot is arra, hogy nagy távolságú távkonferencia-rendszere fejlesztése helyett kisebb hatáskörzetű rendszere fejlesztésére térjen át.

Műszaki megoldások

Ami a szolgáltatás minőségi követelményeit illeti, a mozgóképet közvetítő videokonferencia-rendszerektől elsősorban azt várják, hogy a közvetített kép jó minőségű és színes legyen. E követelmény teljesítése egyszerűnek hangzik, de annál nehezebb a gyakorlatban megvalósítani, hiszen a konferenciateremben folytatott tárgyalások gyakran a szünetekben is folytatódnak, méghozzá az előcsarnokban, a liftben vagy a büfében. Az ilyen „setáló tárgyalások” közvetítéséhez szükséges feltételek (például a megvilágítás) nem mindig állnak rendelkezésre, így a közvetített minőségű követelményei csak aránytalanul drága műszaki megoldással valósíthatók meg.

A mozgóképes távkonferencia-rendsze-

rek a tv-minőségű színes mozgókép mellett igen jó minőségű, nagy felbontású színes állóképet is közvetítenek, elsősorban az előadásban bemutatott dokumentációkról és ábrákról. A konferencia-közvetítéseket elemezve a szakemberek azt is kimutatták, hogy mozgókép-közvetítésre nincs is minden esetben szükség, mivel a közvetítésre érdemes információ zöme (90%-a) hang, és csupán 10%-a kép. Ezek a tapasztalatok hívták életre a hangot és állóképet közvetítő rendszereket, melyek csak az előadó — esetleg a felszólalók — hangját, valamint az ott bemutatott képeket és magyarázó ábrákat közvetítik, mozgó teremképet nem. Az ilyen állóképes videokonferencia-rendszerek beruházási költségei jóval alacsonyabbak a mozgóképes rendszerekénél.

A képközvetítő rendszerek fejlesztésével egyidőben jelentős haladást értek el a rendszerek átviteli sebességének csökkentése terén is, és ennek eredménye a már említett tömörített képátvitel. Különösen azért volt ez nagy jelentőségű, mert így az átviteli csatornák beruházási igénye és bérleti díja jelentősen csökkenthető. A nagy átviteli sebességgel működő rendszer csak nagy sávzsílességű hírcsatornán működhet, rádásul az 1-2 MHz-es átviteli csatorna bérleti díja közel ötszöröse az 56 kHz-es csatornának.

Ma már egyre több gyártó készít olyan távkonferencia-rendszert, mely tömörített átvittel és az ennek megfelelő alacsonyabb (56 kbps) átviteli sebességgel működik, és jó minőségű képet szolgáltat. A tömörített átvittel működő rendszerek egyik legfőbb előnye, hogy nem igényelnek drága átviteli közeget, hanem a nyilvános telefonhálózaton is működtethetők.

Mindenfajta távkonferencia-rendszernek, mozgó- vagy lassan változó képet, esetleg csak hangot átvivő rendszernek megvan a maga sajátos alkalmazási területe, és célszerűen, egyáltalán gazdaságtalan is lenne az egyes rendszerek kritikátlán telepítése, cserébeértése csupán a divat kedvéért. Nyilván oktalanság — még a gazdag országokban/városokban is — az összes hagyományos telefonkészüléket képtelefonra kicserélni. Annál is inkább, mivel a képtelefon hívási költsége a hagyományosnak két-háromszorosa.

Említettük már, hogy a kapcsolatteremtés jellege szerint a távkonferencia-rendszerek működhetnek egy- vagy kétirányú átvittel (egyidejű adás és vétel). Az iparban mindkét rendszert előszeretettel alkalmazák; az egyirányú átvittel működő rendszereket pillanatnyilag még nagyobb darabszámban — az ilyen rendszerek egyszerű felépítésűek és olcsóbbak —, de az arány várhatóan egyre inkább a kétirányú

átvitellel működő rendszerek javára fog megváltozni.

Az egyirányú átvitel kétségtelen előnye a kapcsolat viszonylag egyszerűbb megvalósíthatósága — például az sugárzott adás tömörítéssel történő vétele —, amivel viszont szembeállítható a tömörített (kétirányú) átvittel működő rendszereknek az utóbbi időben tapasztalható jelentős árcsökkenése, illetve többlétszolgálatásai. Egyik legfőbb varázsa a más távkonferencia-rendszerekhez való egyszerű csatlakoztathatóság, ami egyre megfontoltabb döntés elé állítja a leendő felhasználókat. A választható bővülése, valamint a rendszerek segítségével igénybe vehető szolgáltatások sokfélesége nagymértékben járult hozzá a távkonferencia-rendszerek emelkedő népszerűségéhez és a szolgáltatásba bekapcsolódó előfizetők számának ugrásszerű növekedéséhez. Ilyen körülmények között már lehetséges nyílni arra is, hogy mindenki megtalálja azt a rendszert, amely pontosan az ő igényeit elégíti ki: azaz nem tud se többet, se kevesebbet, mint amire az adott felhasználásban feltétlenül szükség van, és megfizethető.

Személyi számítógépes távkonferencia-rendszerek

Míg az önálló személyi számítógépek (PC-k) a munkahely hatékonyságát elsősorban beépített gépi intelligenciájuk segítségével növelik meg, addig telefonvonalas összekapcsolásukkal a munkahely további — elsősorban a kommunikációból adódó — szolgáltatásokkal is fejlesztethető.

A személyi számítógépes távkonferencia-rendszerek elterjedését elsősorban azok a gyártók segítették elő, akik gépeikhez a PC-be dugaszolható kivitellű távkonferencia-csatolóegységeket is kínáltak (IBM, Rascal Milco, Robot Research stb.). Az ilyen rendszerekkel mind álló-, mind mozgóképek, valamint hang is továbbítható. Ami a szakaszosan változó képet és hangot továbbító rendszerek árát illeti, a folyamatosan

mozgó képet továbbító rendszerek árához képest kb. 33%-kal alacsonyabb. A PC-s rendszerek konstrukciós megoldásainak legfőbb előnye, hogy a bonyolultabb funkciók és különlegesebb szolgáltatások utólagos megvalósításához (rendszerbővítéshez) elég a kártyacsere, így felesleges az új készülék megvásárlása. A kártyacsere ui. mindig olcsóbb, mint egy komplett berendezés.

A személyi számítógépes távkonferencia-rendszerek igen közkedveltek a felhasználók körében, és számuk az eladási statisztikák szerint rövidesen meghaladja az összes korábban installált távkonferencia-rendszert. A legolcsóbb kategóriát a hangkapcsolattal működő rendszerek jelentik, mert a kapcsolattartáshoz szükséges készülék (telefon) a legtöbb helyen megtalálható, és a telefonvonalak bérleti díja is az összes között a legalacsonyabb. Az audiokonferencia-rendszerek sokoldalú felhasználhatóságát jól példázza a Deers kereskedelmi hálózatban alkalmazott távkonferencia-rendszer, amelyet a hálózat egyes kereskedelmi részlegeinek naprakész információival való ellátására használnak — többek között a mindenki piaci helyzettel és a konkurencia áraival kapcsolatban.

A különböző rendszerek népszerűségét mutatóinak (például az előadások száma) elemzéséből az is kiderült, hogy a csak hangkapcsolatú rendszerek piaci forgalma jelenleg minden előnyük ellenére csökkenő tendenciát mutat a videokonferencia-rendszerekkel szemben. Egyrészt a szinte mindenhol meglévő tévékészülékek nagy száma, másrészt az egyre újabb műszaki megoldásból adódó árcsökkenés adja a magyarázatot, nem is beszélve a képi kapcsolatteremtésből fakadó egyéb előnyökről. Az egyik „legsikeresebb” terület az oktatás ahol az 1982-ben létesített National University Teleconference Network (jelenleg 67 oktatási intézményt kapcsol össze egységessé rendszerré) segítségével kezdetben még csak négy video- és hat audiokonferenciát rendeztek — évente —, a távlati tervekben viszont már napi két konferencia szerepel.

A videokonferenciáznak nagy lökést adott a British Telecom által 1983-ban kidolgozott szabvány nemzetközi elfogadása, amely lehetővé tette olyan videokódoló egység kialakítását (a videokódoló a rendszer „lelke”), mely mind a PAL-, mind a SECAM- vagy NTSC-rendszerekben alkalmazható.

A távkonferencia-szolgáltatás népszerűsítésében a fejlett országokban sokat segítenek, ha az ottani szakajtok gyakrabban és részletesebben tudósítanak a sikeres alkalmazásokról: ez meggyőzné a ma még várakozó álláspontra helyezkedő vásárlókat.

CSEH KÁLMÁN

VEGYEM, NE VEGYEM?

Minősítés rangsorolás — tárgyilagosan

Amikor különböző dolgokat, például termékeket akarunk minősíteni, osztályozni vagy rangsorolni, általában összetett, többtényezős feladatot kell megoldanunk.

Ha csupán egyetlen tulajdonságot veszünk figyelembe, akkor a rangsorolás egyszerű, hiszen a megfelelő mérési adatok, jellemzők révén könnyen elvégezhetjük a

munkát. Személygépkocsik teljesítményét például a mért értékek kielégítően rangsorolják. Nehezebb döntési szituációba kerülünk, ha több tulajdonság egyidejű mérlegelése szükséges. Kényelmes volna, ha a minősítéshez, rangsoroláshoz olyan tulajdonságokat kellene csak figyelembe vennünk, amelyek függetlenek egymástól és jól

jellemzik a minősítendőket. Noha a gyakorlatban ez ritkán van így, a tulajdonságok megválasztásánál lehetőség szerint törekedünk kell arra, hogy ezek a feltételek minél nagyobb mértékben teljesüljenek.

A gyakorlatban szinte mindig több tulajdonság együttese szerinti vizsgálat a feladat. Általában azonban nem elegendő ismernünk az egyes tulajdonságok szerinti rangsorokat külön-külön ahhoz, hogy az „együttes rangsört” kialakítsuk. A tulajdonságonkénti rangsorok ugyanis gyakran eltérnek egymástól. A legnagyobb teljesítményű személygépkocsi például nem a legolcsóbb.

További nehézség, hogy a tulajdonságok nem azonos mértékben fontosak. A fontosság megítélésénél nem ritkán szubjektív szakértői értékelésekre kell hagyatkoznunk. Egy vállalatnál például a hatékonyság növelése nagyon sok tényezőnek lehet a függvénye. Egyidőben kell mérlegelni több tulajdonságot, például termutmatok teljesítését, energiatakarékosságot, önköltségi ár csökkentését, környezetvédelmi előírások betartását stb. E célok fontossága mértékének megállapításánál — mint ezt már említettük — általában teret kell engednünk a

"SZOKOCSI" ALLOMÁNY VALASZTÁSI LEHETOSÉGEI

Sorszám	NEVEZÉS
1.	MARTBURG 353 M
2.	SKODA 120 L
3.	LADA 1200 S
4.	DACIA 1310
5.	ZASTAVA 1100 GTL

"SZOKOCSI" ALLOMÁNY SÜLVETENEI

SOR-SZÁM	TULAJDONSÁG NEVE	BÜLY ÉRTEK	OPTIMALITÁS IRÁNYA
1.	VETELAP	87,00	A : MIN
2.	UTAZÓBESZERES	48,00	H : MAX
3.	BESZERZÉSI LEHETOSÉG	64,00	A : MIN
4.	FÖRVAZTAS	88,00	A : MIN
5.	VESEBESSES	28,00	H : MAX
6.	GYORSULAS	37,00	H : MAX
7.	MAX TERHELHESESSÉG	29,00	H : MAX
8.	MAX TELDESITMENY	49,00	H : MAX

1. táblázat

2. táblázat

"SZOKOCSI" ALLOMÁNY KIINDULO ERTEKEI

TULAJDONSÁG	1. V.L.	2. V.L.	3. V.L.	4. V.L.	5. V.L.
1. VETELAP	118.000	128.000	142.000	139.000	170.000
2. UTAZÓBESZERES	95.000	90.000	100.000	105.000	95.000
3. BESZERZÉSI LEHETOSÉG	1.000	5.000	4.000	2.000	3.000
4. FÖRVAZTAS	10.000	8.000	8.200	8.000	8.300
5. VESEBESSES	130.000	140.000	145.000	140.000	135.000
6. GYORSULAS	15.000	19.000	29.000	19.000	17.000
7. MAX TERHELHESSÉG	400.000	400.000	400.000	390.000	390.000
8. MAX TELDESITMENY	90.000	92.000	60.000	94.000	95.000

3. táblázat

A(2) "SZOKOCSI" ALLOMÁNY VALASZTÁSI LEHETOSÉGI GRAFICA

A feltart "minnyosbbségi" viszonyok, csokkanna torrendben. A nyil (----) a "JOB" választási lehetosege mutat.

1.	5. V.L. --->	4. V.L.
2.	5. V.L. --->	3. V.L.
3.	2. V.L. --->	3. V.L.
4.	1. V.L. --->	4. V.L.
5.	1. V.L. --->	3. V.L.
6.	2. V.L. --->	4. V.L.
7.	3. V.L. --->	2. V.L.
8.	5. V.L. --->	2. V.L.
9.	1. V.L. --->	1. V.L.
10.	4. V.L. --->	3. V.L.
11.	3. a "LEGOZSB" választási lehetoseg	
	5. a "LEGOZSEZSB" választási lehetoseg	
	1. V.L. --->	5. V.L.

4. táblázat

7. táblázat

A(2) "SZOKOCSI" ALLOMÁNY VALASZTÁSI LEHETOSÉGEINEK RANGSORA

RANG	V.A.L.A.S.Z.T.A.S.I. LEHETOSÉG	KIVÁL. SORREND	SZINT I SZÁM
SOR	NEVEZÉS	SORREND	SZÁM
1.	3. LADA 1200 S	1.	4.
2.	4. DACIA 1310	2.	4.
3.	1. SKODA 120 L	3.	4.
4.	1. MARTBURG 353 M	2.	4.
5.	5. ZASTAVA 1100 GTL	1.	4.

5. táblázat

6. táblázat

A(2) "SZOKOCSI" ALLOMÁNY VALASZTÁSI LEHETOSÉGEINEK RANGSORA VISZONYSZÁM SZERINT

RANG	V.A.L.A.S.Z.T.A.S.I. LEHETOSÉG	ELMELTI "JB"	ELMELTI "ROSSZ"
SZÁM	NEVEZÉS	SZÁM	SZÁM
1.	MARTBURG 353 M	100,00	1
2.	SKODA 120 L	75,65	4.
3.	LADA 1200 S	69,98	3.
4.	DACIA 1310	63,08	2.
5.	MARTBURG 353 M	49,14	1.
6.	ZASTAVA 1100 GTL	42,24	2.
7.	ELMELTI "rossz"	0,00	1.

szubjektív, tapasztalatokon alapuló véleményeknek is.

A minősítési, rangsorolási módszerek elmélete ma már terjedelmes, és az igen széles felhasználási területen is nehéz az eligazodás a rengeteg, többé-kevésbé egzakt módszer között. Ha ki is tudunk választani néhány megfelelőnek látszó módszert, ki derülhet, hogy ugyanarra a feladatra alkalmazva ezeket, nem adják ugyanazt az eredményt. A tapasztalat azt sugallja, hogy nincs „optimális”, mindenre egyformán alkalmas, legjobb módszer. A számítógépes rangsorolási algoritmusok (programok) ki próbálása révén a szakemberek több módszert is megismerhetnek. Ezek a kísérletek segíthetik a döntési probléma pontos formába öntését úgy, hogy az szerkezetében és kapcsolataiban egyaránt tükrözze a valóságos helyzetet.

Mivel a minősítés, rangsorolás mostanában országosan is az érdeklődés homlokterében van, úgy gondoljuk, tanulságos lesz, ha főbb vonalaiban ismertetünk egy tipikusnak tekinthető, mikroszámítógépen megvalósított, párbeszédes, minősítő, rangsoroló rendszert.

A SUGAR—16 számítógépes rangsoroló rendszer szolgáltatásait egy szemléltető példa kapcsán mutatjuk be.

Feltételezzük, hogy személygépkocsik akarnak vásárolni és az 1. táblázatba összegyűjtött öt lehetőség valamelyikére szeretnének befizetni.

A választásnál a 2. táblázatba foglalt tulajdonságokat kívánjuk figyelembe venni. A táblázatban feltüntetjük a tulajdonságokhoz rendelt súlyértékeket (15 „átlagos vásárló” értékelésére a számtani átlagot véve), valamint azt, hogy a megfelelő tulajdonságoknál az értékek alacsony vagy magas volta előnyös. Ezt A, illetve M betűvel jelöltük, és „az optimalitás irányának” neveztük.

A választási lehetőségeket — minden adott tulajdonság szerint — egy-egy mennyiségi érték jellemzi, amelyek kiinduló értékeknek neveztünk. A kiinduló értékeket a 3. táblázatban foglaltuk össze. A választási

si lehetőségek (V.L.) az oszlopokban, a tulajdonságok a sorokban állnak.

A programrendszerben használt matematikai módszerekre most nem térhetünk ki, annyit azonban megemlítünk, hogy a választási lehetőség párok közötti kapcsolatok feltárásának lényeges szerepe van.

A táblázatban szereplő adatokkal kapott eredményeket a programrendszer négy eredménytáblázatban foglalja össze.

A választási lehetőségek között feltárt kapcsolatokat a 4. táblázatban láthatjuk, amelyből egy irányított gráfot is szerkeszthetünk.

A rangsort, amelyet a program iteratív módon alakít ki, az 5. táblázat tartalmazza.

A program minden lépésben — meghatározott összefüggésekből — egy-egy „legjobb”, minimális elemszámú, nem üres, választási lehetőség elemű halmazt határoz meg

(1) a „legjobb” választási lehetőséget más választási lehetőség ne előzze meg; illetve

(2) a „legjobb” választási lehetőség minden más választási lehetőséget előzzön meg

feltételeknek megfelelően. Követelmény még, hogy ezek a feltételek csak a „legjobb” választási lehetőségre teljesüljenek.

A „legjobb” választási lehetőség halmazok, amelyeket az (1), illetve a (2) követelményeknek eleget tevően alakítottunk ki, természetesen nem minden esetben lesznek azonosak.

Attól függően, hogy milyen összefüggések teljesülnek az előbbi két halmazra, 1-től 4-ig terjedő „szintszámot” rendelünk a kiválasztáshoz. A példánkban a 3. választási lehetőségre az (1) és a (2) feltételt is teljesül, és csak ez a választási lehetőség telegy a feltételeknek.

Az algoritmus teljesen analóg eljárással választ egy-egy „legrosszabb” választási lehetőséget halmazt is, és ellátja ezeket kiválasztási szintszámmal.

Ha a kiválasztási szintszám mindkét esetben 4, akkor az algoritmus leválasztja a „legjobb” és a „legrosszabb” választási le-

hetőséget, ha nem, akkor csak azt, amelynek nagyobb a szintszáma, és a megmaradt halmazra megismétli az eljárást addig, ameddig választási lehetőség van.

A program minden választási lehetőségre szisztematikusan megadja az összes többihez viszonyított ELŐNY-, HÁTRÁNY- és HATÁROZATLANSÁG-értéket (6. táblázat).

A HATÁROZATLANSÁG abból adódik, hogy két vagy több választási lehetőség egyenértékű az érték jellemzője. Ezeket nem tartjuk preferencia szempontból rendezhetőnek.

A minősítés eredményeként az emberrel általában valamilyen módon mérhető, a választási lehetőségekhez rendelt értékesség jellemzőt is várunk. Bár ilyen egyértelműen meghatározható érték nem létezik, a 4. táblázatban ennek az igénynek a kielégítésére a választási lehetőségekhez egy viszony-számértéket rendeltünk a következő módon.

Az összemérendő választási lehetőségek kiinduló értékeiből a program kiválasztja a legkedvezőbb és a legkedvezőtlenebb érték tulajdonságoként, és ezekkel egy „elméleti jö”, illetve egy „elméleti rossz” választási lehetőséget szerkeszt. A (7. táblázatban megadott) viszonyszám az így kialakított szélső értékekhez mérten egy viszony-mutató, amelynek alapján képzett sorrend — mivel ez az eljárás lényegesen eltér az előzőtől — nem szűkésebben lesz azonos a 2. táblázat sorrendjével.

Befejezőül hangsúlyoznunk kell, hogy gépkocsi-minősítési példánk csupán szemléltető célt szolgál. Egyik érintett típus gyártója se vegye rossz néven, hogy nem az ő gyártmánya lett az első! Ugyanigy senki se siessen számaink alapján gépkocsit vásárolni! Már csak azért se, mert a minősítésnél nem vettünk figyelembe minden fontos jellemzőt, például a minősítést, a korszerűséget, az üzemeltetést, a javítás költségeit, az átlagos élettartamot stb.

A párbeszédes SUGAR—16 programrendszer számítástechnikai ismeretek nélkül is könnyen és biztonságosan használható.

GAÁL LÁSZLÓ

Az év számítógépe

A CHIP kezdeményezésére — az előző évekhez hasonlóan — 1986-ban is megválasztották az év számítógépet. Hét ország szakújságíróit kérték fel a döntés meghozatalára. Először vett részt a választásban szocialista ország szerkesztője (Svet komputera — Jugoszlávia).

A zsűrinek olyan követelményeket kellett figyelembe vennie, hogy a rendszer széles körben legyen elterjedve, műszaki különlegességei és kidolgozottsága révén az átlagból kiemelkedjen, valamint az összes piac felé irányadó tendenciát mutasson.

A versenybírók mindkét szempontot érvényesítették: az egyik minősítő paramétersorozatba besorolták a hétköznapi árú innovációját, a másikba pedig az év gépeinek saját új „ékségeit”.

A HC-knél a Commodore Amiga feltűnően kiemelkedik, nemcsak az USA-ban, hanem világ-szerte. A zsűri döntése is ezt a tényt fejezi ki.

Az Atari hosszú ideig tartotta magát ST családjalval, de győzelmet akadályozta a két különböző modellra való szétválasztása és a nemzeti piacok különböző helyzete. Néhány országban jelenleg az ATARI 520 ST áll az érdeklődés középpontjában, máshol a figyelem sokkal inkább a fejlettebb 1040 ST-re irányul — így osztoznak a második helyen. Komoly pontszámkülönbséggel következnek a konvencionális HC-k: Amstrad 6128 (más néven Schneider 6128), Apple II,

és a kisebb Commodore-ok: C128, C64. Ez is tükrözi a számítógép-alkalmazások új erővonalait: a jelentősebb HC-k semmiképpen nem nyújtanak kisebb teljesítményt mint a professzionális PC-k, sőt bizonyos területeken lényegesen többet tudnak.

A PC-k esetében sem volt kétséges a zsűri döntése, hiszen az IBM PC/AT kétszer annyit kapott, mint a második helyezett.

A professzionális gépek világában az IBM a mértékadó, a további helyezésre leadott szavazatoknál a technikai finomságok döntöttek. Ebben a kategóriában a tíz helyezett gépből nyolc MS—DOS kompatibilis. Kivételt képez a Schneider—Joyce, amelyek az ún. text-komplett gépek-nél szokatlan koncepciójával minden esetben a második helyet vívta ki, valamint az Apple Macintosh utóélettel felhasználási lehetőségei és grafikai szolgáltatásai miatt.

Commodore Amiga	230 Punte
Atari 1040 ST	140 Punte
Atari 520 ST	140 Punte
Schneider CPC 6128	60 Punte
Apple II	60 Punte
Commodore 128	40 Punte
Commodore 64	40 Punte

IBM PC/AT	190 Punte
Schneider Joyce	70 Punte
Olivetti M28	60 Punte
HP Vectra	50 Punte
NCR P8	30 Punte
Wang APC	20 Punte
Siemens PC-D	20 Punte
Apricot XN	20 Punte
Apple Macintosh +	5 Punte
Compaq Deskpro 286	5 Punte

Emlékképek

A washingtoni Walter Reed Kórház elnöki különszobájában 1957. február 8-án meghalt Neumann János, akit sokan a század nagy matematikusának — néhányan a legnagyobbak — tartanak. Neumann jelentőset alkotott nemcsak a matematikában, de a közgazdaságtan és a meteorológia matematikai megközelítésében is, és egyedülálló szerepe volt a mai modern számítógépek kifejlesztésében. Számunkra, akik akár a munkánk során, vagy tanulás céljából, de hobbiból is a számítógépekkel vagyunk kapcsolatban, valószínűleg ez az utóbbi jelent a legfontosabbat Neumann életművéből.

Gondolataink időtállóságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a ma kapható gépek mindegyike — halála után 30 évvel, a felgyorsult fejlődés korában is — az általa megfogalmazott elvek szerint épült, ún. Neumann-elvű gép.

Neumann János emlékének és munkájának — halálának 30. évfordulóján — az életét bemutató képsorozattal tisztelgünk. A családi képek rendelkezésünkre bocsátásáért Neumann János fivérének, Nicolas Vonneumann úrnak köszönjük tünket fejezzük ki.

1. képsor

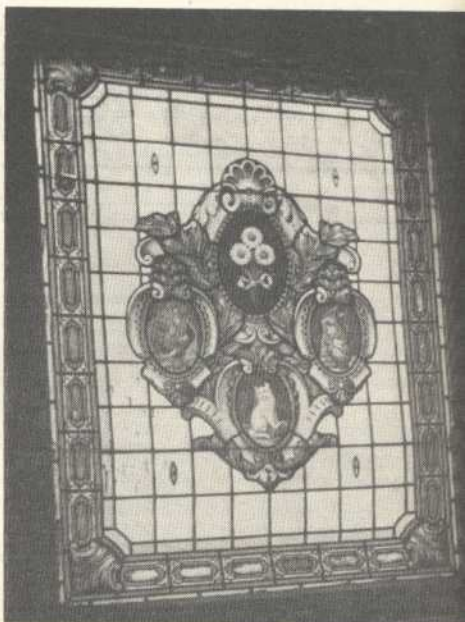

Neumann János Budapesten született 1903-ban. A képeken: apja, margittai Neumann Miksa dr. bankár, édesanyja, Kármán Margit és a fiúk (balról jobbra): Mihály, és János.

2. kép

A szülőház és a lépcsőház ablakának képe. A három margaréta a Ferenc József által adományozott margittai előnévre utal, a három állatfigura pedig a három gyerek — ma úgy mondanánk, hogy „kabala”-figurája. A kakas volt Jánosé.

3. kép

Neumann Jánosról

középső, Miklós, a legkisebb, és János, a legidősebb. Neumann Miksa 1929. június 4-én halt meg. Az akkori ipari fellendülés — a régi gárda — progresszív alakjáról a Borszem Jankó rövid versben emlékezett meg:

*margittai Neumann Miksa dr.
Egy munkás élet, sok szép akarat,
Tegnapról mára im kettészakadt,
Alighogy heged, támad újra friss seb,
S a régi gárda kisebb, egyre kisebb.*

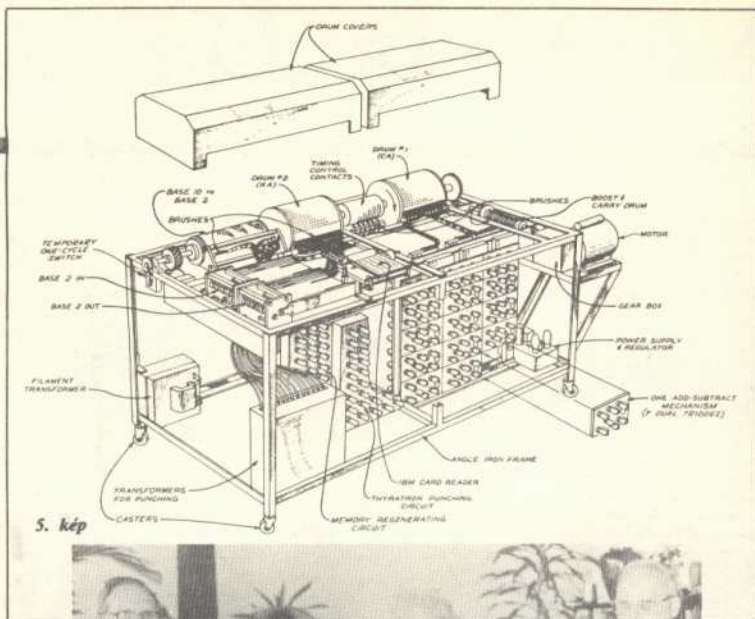
János 12 éves korában unokatestvérével, Miklós fivéré szerint János hihetetlen emlékezőtehetséggel rendelkezett és a legkülönbözőbb területek (nemcsak a matematika) iránt is háttartalan érdeklődést mutatott (pl.: történelem, művészettörténet, nyelvek stb.). A fásori gimnázium tanárai gyakorta „panaszolták” a szülőknek, hogy ha megkérdezték Jánost aznapra kijelölt házi feladatáról, azt sohasem tudta, de ha rákérdeztek a feladatra, akkor azt azonnal és pontosan megoldotta. Miklós: „... az utolsó gimnáziumi éveire vonatkozó saját és közvetlen emlékeim szerint is, iskolából hazajövet állva és csak néhány percig nézte át tankönyveit, s ezzel a felkészülés be volt fejezve!” Rácz László, az iskola híres tanára hívta fel apja figyelmét János rendkívüli tehetségére, neveléséhez tanácsot adott Fekete Mihály, Kürschák József és Fejér Lipót is. János, apja tanácsára Zürichben vegyészmérnöki képzést, 1926-ban, 23 éves korában Budapesten matematikai doktorátust szerzett. Tudományos pályájának következő állomásai: Berlin, ahol egyetemi magántanár, Göttingen, 1930-ban Oswald Veblen hívására a princetoni egyetem tanára.

4. kép

Az első elektronikus elemekből épített számítógépet John Vincent Atanasoff 1936–38 között tervezte. 1940–42 között Clifford E. Berry-vel (†1962) építették meg és ABC gépnek (Atanasoff–Berry–Computer) nevezték el ezt az elektronikus számítógépet. A gép nagyon sok dologban első volt a világon azon kívül, hogy a műveletet végző elemeket elektroncsöves áramkörökből építették. Az ABC kettes számrendszerben számolt, ugyancsak először a számítógépek történetében. Ők használták először a computer szót és az analog computer elnevezést is, megkülönböztetésül a digitális géptől. Ebben a gépben alkalmazták először a dobmemóriát, igaz, az egyes biteket itt beépített kondenzátorok tárolták. A számítógépben kb. 300 elektroncső működött, a dobmemóriát 30000 bit kapacitására tervezték. Atanasoff különféle bürokratikus bonyodalmak miatt az ABC-ben alkalmazott megoldásokra nem kapott szabadalmat. Az ENIAC-ra adott szabadalmak ügyében a Honeywell-cég pert indított. 1973. okt. 19-én került sor az ítélet kihirdetésére. A bíróság egy sor megoldásnál Atanasoff elsőbbségét ismerte el.

Az ABC hatással volt Neumann későbbi IAS-beli munkájára is. Az 5. képen az ABC rajza — Thomas J. Hayes, South Bend Indiana (Annals of the History of Computing, July 1984. Volume 6. Number 3). A 6. képen látogatás J. V. Atanasoff házában (jobbról balra: prof. D. H. Wolbers, J. V. Atanasoff, Kovács Gy., B. Atchison).

5. kép

6. kép

7. kép

A közeledő háború az Egyesült Államokban, de más országokban is új lendületet adott a számítógépesítési kutatásoknak. Olyan gyors számológépeket akartak kifejleszteni, amelyekkel a bonyolult tűzvezetési (tűzérési, illetve bombázási) táblázatokat nagyon gyorsan ki lehetett számítani. Az ENIAC-ot (Elect-

8. kép

ronic Numerical Integrator and Computer) katonai célra építették.

A gépet 1943-ban J.W. Mauchly javaslatára alapján és vezetésével kezdték el tervezni, az

építés főmérnöke I. P. Eckert volt, a hadsereg részéről H.H. Goldstine irányította a munkát. A 18 000 elektroncsövel és 1500 jelfogóval megépített gép egy összeadást 200 μ s, egy szorzást 3 ms és egy osztást 30 ms alatt végzett el. Elkészültét 1946. február 15-én jelentették be. Neumann-nal a gépet Goldstine ismertette meg, óriási hatással volt rá. Neumann a gép építésében nem vett részt, de fontos továbbfejlesztési javaslatok voltak (pl. a program tárolására).

A 7. képen Saul Gorn — aki programokat készített az ENIAC-ra — a Moore Schoolban (Philadelphia), a szerzőnek a gép működését magyarázza, a 8. képen a Moore School épülete, ahol Neumann dolgozott. Az előtérben Saul Gorn és Nicolas Vonneumann.

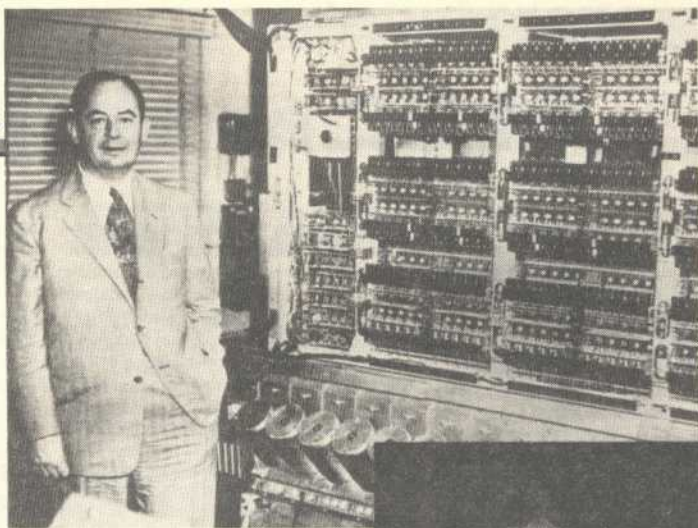
Neumann 1944 augusztusától Goldstine-nel és másokkal egy új gép, az EDVAC (Electronic Discrete Variable Computer) fejlesztésén dolgozott. A „feladatterv” első megfogalmazásában (First Draft) leírja a mai modern számítógépek valamennyi lényeges ismétvét. Az EDVAC építésében Neumann már nem vett részt, miután Goldstine-nel együtt az Institute of Advanced Studyban lehetőséget kaptak egy még modernebb elvű, párhuzamos működésű, egycímű, tárolt programú számítógép megépí-

9. kép

tésére. Ezt a gépet általában IAS gépnek vagy Neumann gépnek is nevezik. A gép tárolójaként az akkor leggyorsabban működő Williams csöveket alkalmazták. Technikatörténeti érdekesség, hogy a géphez katódugárcsőves kijelzőt is használtak, pl. grafikonok megjelenítésére. A 9. képen Neumann az IAS gép előtt.

1955-ben Neumann János megbetegedett. Feleségét, Dán Klárát idézzük, aki Neumann „A számológép és az agy” c. könyvének előszavában erről így ír:

„1955. március 15-én mint az Atomenergia Bizottság újonnan kinevezett tagja, hivatali esküt tett, s röviddel utóbb, május elején, Washingtonba költöztünk. Három hónappal később, augusztusban, tevékeny és feszült életvitelünk, amelynek fő mozgatója férjem fáradhatatlan és lenyűgöző szelleme volt, hírtelen-

10. kép

megszakadt. Johnny bal vállában súlyos fájdalomak léptek fel. A műtét során csonttrákokat állapítottak meg. A következő hónapok változó reményben és kétségbeesésben teltek el. Egy ideig abban bízunk, hogy a váll megbetegedése a szörnyű kór egyetlen megnyilvánulása volt, s a tünetek hosszú ideig nem fogtak visszatérni, de aztán újra jelentkeztek a leirhatatlan fájdalomak és kínok, s halomba döntött reményeinket. Johnny ez idő alatt lázasan dolgozott. Nappal a hivatalában volt vagy a munkájával kapcsolatos ügyekben utazgatott, éjszaka tudományos cikkeket írt, amelyeket eddig halogatott, mert el akart készülni a bizottság részére végzett határidős munkájával. Most rendszeresen elkezdett dolgozni a Silliman-előadások kéziratán. Annak a nagy része, amit az itt következő oldalak tartalmaznak, a bizonytalanságnak és a várakozásnak ezekben a heteiben irrodott. November végén jött a következő roham: a vizsgálat megállapította, hogy a betegség több helyen megtámadta a gerincét és a járásban is súlyos nehézségeket okozott. Ettől kezdve nap mint nap rosszabbodott az állapota, míg végül csak annyi remény maradt, hogy kezeléssel és gondossággal legalább egy időre meg lehet állítani a végzetes betegség elhatalmasodását.

Johnny 1956 januárjától kezdve már csak

tolószékben tudott közlekedni, de még mindig részt vett megbeszéléseken, tolószéken bejárt a hivatalába, s továbbra is dolgozott az előadás-sorozat kéziratán. Ereje szemmel láthatólag napról napra fogyott. Egymás után le kellett mondania minden utazást és vállalt előadást — egyedül a Silliman-előadásokkal tett kivételt. Volt némi remény arra, hogy röntgenbesugárzással március végéig legalább annyira rendbe hozhatják beteg gerincét, hogy elutazhasson New Havenbe és eleget tehesen ennek az egy kötelezettségének. Ezért megkerestük a Silliman-előadások rendezőségét, hogy egyre vagy legfeljebb kettőre csökkentse le az előadások számát, hiszen egy teljes héten át tartó erőfeszítés, legyődni állapotában, veszélyes lehetett volna. Márciusban azonban minden családok reményünk szertefoszlott, és többé gondolni sem lehetett arra, hogy Johnny bárhova is el tudna még utazni. A Yale Egyetem most is segítőkész és megértő volt, nem törölte az előadásokat, hanem azt javasolta, hogy ha férjem a kéziratot rendelkezésre tudja bocsátani, valaki más felolvassa helyette. Johnny minden erőfeszítése ellenére sem tudta határidőre megírni valamennyi tervezett előadását; a tragikus sors úgy hozta, hogy a kézirat befejezetlen maradt.

Április elején befeküdt a Walter Reed Kórházba, s ezt a helyet 1957. február 8-án bekövetkezett haláláig már nem hagyta el. A Silliman-előadásokra készült befejezetlen kéziratot magával vitte a kórházba; ott még néhányszor megpróbált dolgozni rajta, de aztán végleg felülkerekedett a betegség, s még Johnny kivételes szelleme sem tudta legyőzni testének gyengeségét.”

Képünkön Neumann János árvézi Eisenhower elnöktől az egyik legnagyobb amerikai kitüntetését, a Szabadság Emlékéremet.

A számítógépek kifejlesztésének korai szakaszáról az egyik legjobb — alap — mű H. H. Goldstine „A számítógép Pascaltól Neumannig” c. könyve. Goldstine (11. kép) — véleményem szerint — Neumann „számítógépes életének” a legjobb ismerője, az ő érdeme nem-

11. kép

csak az, hogy Neumann érdeklődni kezdett az ENIAC iránt, de az is, hogy Neumann a háború után végleg a számítógépek fejlesztésének alapvető kérdéseivel foglalkozott. A könyvet Goldstine 1979-es látogatása után küldte el nekem, azóta szeretném a magyar fordítását megjelentetni. A Műszaki Könyvkiadó közreműködésével a könyv a '87 idején már kapható lesz a könyvesboltokban. Neumann Miklós a könyvben közölt családi vonatkozó részletekkel kapcsolatban néhány korrekciót javasolt. 1985-ös amerikai utazásom alatt sikerült Philadelphióban találkozunk és az inkrimált részleteket harmásban megbeszélünk.

Utószó

Neumann János nem kapta meg a sorstól a hosszú élet lehetőségét, alig élt többet, mint fél emberöltő. Összegyűjtött műveinek vaskos kötetei, számunkra pedig leginkább a Neumann-elvű számítógép már több mint negyvenéves fejlődése az bizonyítja, hogy az informatika korának legjelesebb alakjait tisztelhetjük benne, akinek jelentősége az évek múlásával nem halványul, hanem egyre inkább erősödik.

KOVÁCS GYÖZŐ

BASIC és gépi kód

Legutóbb az egyszerű indexelt címzési módokról volt szó. Most újabb két indexelt címzési móddal ismerkedünk meg. Ezeket az indexregiszterek ismertetésekor futólag már említettem.

Az indirekt indexelt címzési mód

Az operandus alakja: (\$nn), y — ahol \$nn egy nulla lapon levő bájt címét jelöli. Ezen és a következő bájtjon egy tárcim található, amelyet báziscímnek nevezünk. A műveletben szereplő címet a báziscím és az Y regiszter tartalmának összege adja.

Nagyon fontos programozási eszköz, gyakran találkozhatunk vele. Alkalmazására most a 3. programban láthatunk egy egyszerű példát.

Az indexelt indirekt címzési mód

Az operandus alakja: (\$nn, x) — ahol \$nn egy nulla lapon cím, az indexelt indirekt címzés báziscíme. Ezt úgy használjuk, hogy a báziscímhez hozzáadjuk az X regiszter tartalmát, és az így kapott címen található és az utána következő bájt tartalmazza a műveletben szereplő címet.

Az indexelt indirekt címzéssel ellentétben ezt a címzési módot nagyon ritkán használjuk, néhány bemutatón kívül Commodore gépen eddig még nem találkoztam vele. A mellőzés oka feltehetően az, hogy sok helyet vesz igénybe a nullás lapon, és az egyszerű indexelt címzési módok jól helyettesítik.

A mintaprogramokról

A mostani három mintaprogram mindegyike ugyanazt a feladatot hajtja végre: 40 darab fehér A betűt ír a C64-es képernyőjének első sorába. A programok bemutatón jellege miatt most csak a disassembler listáját közlöm, BASIC-betöltőt és a másik két géptípushoz tartozó változatot nem.

A programokban két fontos cím található: \$0400 a képernyőmemória, \$d800 a színmemória kezdőcíme. Az A regiszterbe töltött \$01 érték egyszerre az A betűnek és a fehér színnek is kódja: Y-ba a decimális 39-nek megfelelő érték kerül, ugyanis az indexelés 0-ról indul. Az első program egy kezdetleges és cleggé körülményes módszert mutat be, melynek ötletét a VC20 és C64 CHRGET rutinja adta. A módszer lé-

nyege, hogy a program módosítja az egyes utasítások operandusát. Az Y regiszter ebben az esetben csak a ciklusokat számlálja. Az \$C01D...\$C02C címeiken található utasítások az operandusok eredeti értékét állítják helyre, hogy a program újabb hívásakor nehoj baj legyen. Amikor a 6502-es mikroprocesszor gépi kódú programozásával ismerkedtem, én is alkalmaztam ezt a módszert, mégis azt ajánlom, hogy lehető-

leg kerüljük el a használatát. Sajnos, a külföldi lapokban között programokban már többször találkoztam vele.

A második program ugyanezt a feladatot indexeléssel oldja meg, jóval rövidebb, mint az előző.

A harmadik program az indirekt indexelt címzési mutatja be. A program bevezető részében a képernyőmemória kezdőcímét a \$fb...\$fc, a színmemóriát a \$fd...\$fe címekre tesszük le, ezeken a helyeken lesznek a báziscímek. A címzési mód előnyeiben a példában nem nagyon látszanak.

Figyeljük meg az utóbbi két programban, hogy az A regiszter tartalmának az egyes tárcímekre történő lerakása „visszafele” történik, azaz csökkenő indexekkel. Ez az eredményt nem befolyásolja.

BARNA LÁSZLÓ

```

c000 a901          lda ##01
c002 a027          ldv ##27
c004 9d0004        sta $0400
c007 8d00d8        sta $d800
c00a ee05c0        inc $c005
c00d d003          bne $c012
c00f ee06c0        inc $c006
c012 ee08c0        inc $c008
c015 d003          bne $c01a
c017 ee09c0        inc $c009
c01a 88            dey
c01b 10e7          bpl $c004
c01d a900          lda ##00
c01f a204          ldx ##04
c021 a0d8          ldy ##d8
c023 8d05c0        sta $c005
c026 8e06c0        stx $c006
c029 8d08c0        sta $c008
c02c 8c09c0        sty $c009
c02f 60            rts
    
```

```

c000 a901          lda ##01
c002 a027          ldv ##27
c004 990004        sta $0400,y
c007 9900d8        sta $d800,y
c00a 88            dey
c00b 10f7          bpl $c004
c00d 60            rts
    
```

```

c000 a900          lda ##00
c002 a004          ldv ##04
c004 05fb          sta $fb
c006 04fc          sty $fc
c008 a900          lda ##00
c00a a0d8          ldy ##d8
c00c 85fd          sta $fd
c00e 84fe          sty $fe
c010 a901          lda ##01
c012 a027          ldv ##27
c014 91fb          sta ($fb),y
c016 91fd          sta ($fd),y
c018 88            dey
c019 10fb          bpl $c014
c01b 60            rts
    
```

Indul az OKTA-TOTÓ!

Értékes főnyeremények!

Fél éven át szórakozva okulhatnak olvasóink: keressék 1987. májusi számunktól kezdődően novemberig a Mikroszámítógép Magazinban a számítástechnikai alapismeretek

OKTA-TOTÓ-ját!

A helyes tippszelvények beküldői között minden hónapban öt 200 Ft-os könyvtalványt sorsolunk ki. Ezév decemberében a fődíjakat azok közül a játékosok közül húzzuk ki, akiknek a neve bekerült a kalapba, mert telitalálatos totóikat havonta határidőre eljuttatták szerkesztőségünkbe.

Főnyeremények:

- I. díj: 64 K-s számítógép bővítéssel
- II. díj: 64 K-s számítógép programokkal
- III. díj: 64 K-s számítógép

Az OKTA-TOTÓ-ban szakkörök és csoportok is résztvehetnek. A feladatokat az esélyegyenlőséget szem előtt tartva fogalmazzuk meg: a jó megoldásokhoz nincs szükség számítógépre, csak tiszta fejre - s a nyeréshez pedig egy kis szerencsére.

A Szerkesztőség

TAVASZTÓL ŐSZIG JÁTSZUNK - GYERE HÁT TE IS, JÁTSZUNK!

OVERLAY — CHAIN —

APPEND

A cikk első részében megvizsgáltuk, miképpen lehetséges, hogy egy BASIC program egy másik BASIC programot töltsön a tárb. Most a BASIC és a gépi kódú programok között létrehozható hasonló kapcsolatokat elemezzük.

Gépi kódú program betöltése BASIC programból

BASIC programból gépi kódú program háromféleképpen vihető be.

1. *Betöltés DATA sorokból.* A módszer lényege, hogy a gépi kódú programot bajtonként, decimális számként értelmezve a BASIC program DATA soraiiban helyezzük el, majd egy READ-POKE ciklussal töltjük a kívánt tárterületre. Ezt az egyszerű módszert alkalmazza az OVERLAY című mintaprogram. Hátránya viszont a READ-POKE ciklus időigénye és a többszörös tárterület igény. Ha betöltés után a töltőprogramot nem töröljük, akkor a gépi kódú program bajtonként binárisan és decimálisan kódolva is jelen van a tárbán.

2. *Betöltés a BASIC programmal együtt,* úgy, hogy a gépi kódú programot a BASIC program végéhez csatoljuk. (A módszer alapjait lásd a lap 1986. októberi számában, a BASIC RAM felosztás című cikkben.)

Nézzük, hogyan lehet ilyenkor a programokat társítani:

- Betöltjük a BASIC programot.
- Beírjuk a következő sort a program legelső sorába:

```
10 POKE45, : : : POKE46, : : : CLR
— Lekérdezzük és megjegyezzük a SOV értékét (PEEK), ez lesz a gépi kódú rész kezdőcíme. Ehhez hozzáadjuk a gépi program bajtjainak a számát. Ez lesz a SOV új értéke.
```

— A 10-es sorban a vessző utáni kétszempont helyére beírjuk a SOV új értékének első és felső bajtját decimálisan. A megmaradó kétszempontokat nem bántjuk.

— Elkészítjük a gépi kódú program adott tárcímű változatát.

— Parancs módban kiadott LOAD-dal betöltjük a gépi kódú programot a kívánt helyre.

— Kimentjük a kész BASIC-gépi kódú programunkat (SAVE).

Az így elkészült program előnye, hogy a BASIC és a gépi kódú egyetlen LOAD utasítással töltődik be, és a tárbán nincsenek nagy helyigényű DATA sorok. Marad még egy megmagyarázandó feladat: hogyan készítsük el a gépi kódú program megfelelő változatát? Csak azok a programok jöhetnek számításba, amelyek bármilyen tárci-

men működtehető. Ha ez a feltétel nem teljesül, akkor a gépi kódú programot át kell írni vagy újra fordítani. Ha ez megvan, akkor már akadálytalan a kimentés vagy betöltés. A következők részben arra is választ kapunk, hogyan lehet egy adott tárterület tartalmát kimenteni vagy betölteni.

3. *Betöltés külön LOAD utasítással.* Ha a gépi kódú program megfelelő programfájlban rendelkezésünkre áll, akkor azt a LOAD„filenév”,8,1 utasítással tölthetjük be. Egy dologra azonban nagyon kell figyelni: a LOAD végrehajtása után a program futása nem a LOAD-ot követő

utasításnál, hanem a program első utasításánál fog folytatódni. Ezért, ha a LOAD-ot már egyszer végrehajtottuk, akkor a program újraindulásakor az többször már ne ismétljük meg, nehogy végtelen ciklusba keveredjünk. Emiatt terjedt el a következő módszer például:

```
10 IF A=0 THEN A=1:LOAD„P1”,8,1
20 IF A=1 THEN A=2:LOAD„P2”,8,1
```

A program minden LOAD után a 10. sorról indul, de mindig csak azt a LOAD-ot hajtja végre, amelyik eddig még nem futott, majd a soron következő utasításornál folytatódik.

Nem tartozik szorosan a programbetöltés témakörébe, mégis érdekes, hogyan menthető egy tárbeli gépi kódú program BASIC utasításokkal lemezre, programfájlba. Erre példa a SAVE nevű program; működése a következő. A SAVE BASIC utasítás a SOB-tól a SOV-ig terjedő tárterületet menti ki. A program ezeket a mutatókat állítja a kívánt értékre, végrehajtja SAVE-ot, majd visszaállítja a mutatókat. A helyes működés titka, hogy a SOV előállítás miatt a program nem használhat egyszerű változókat, de használhatja a tömböket. A 10-es sor nem szervezhető a 6. sorhoz hasonló ciklusba.

LOAD gépi kódban

Amikor egy BASIC LOAD utasítást hajtunk végre, akkor ez a ROM-ban lévő gépi kódú rutinokat aktiválja. A LOAD gépi kódú rutinja a \$FFD5 címen található. Ahhoz, hogy ezt a rutint aktiválni tudjuk, előbb az input/output fájl adatait és a fájl nevet kell közölnünk. Erre szolgálnak a SETLFS és a SETNAME rutinok. Ha nem akarunk ezzel bajlódni, akkor az adatokat átvehetjük a BASIC programból is a GETNAME rutinnal; címe: SEID4. Később még erre visszatérünk, most a táblázat alapján azt nézzük meg, hogy a gépi kódú LOAD és a BASIC LOAD között milyen hasonlóságok vannak.

OVERLAY gépi kódban

A továbbiakban bemutatunk egy gépi kódú programot (I. OVERLAY-ASP), mely a múlt havi cikkben ismertetett összes overlay funkciót megvalósítja egy programon belül. Ezenkívül nemcsak a program végére, hanem tetszés szerinti sorszáma is végrehajt APPEND-et. A program tetszés szerinti szabad tárterületre betölthető, és akár parancsból, akár utasításból hívható. Az itt közölt változat hívása a következő:

```
POKE780,KOD:SYS49152„név”,8
```

OVERLAY

```
10 FOR I = 0 TO 125: READ A: POKE 4915
2 + I,A:B = B + A: NEXT
20 IF B < > 19029 THEN PRINT "HIRBAS
DATA " : END
30 PRINT "OVERLAY PROGRAM KESZ" : END
40
100 DATA 134, 20, 132, 21, 32
102 DATA 212, 225, 173, 12, 3
104 DATA 10, 144, 71, 166, 43
106 DATA 164, 44, 169, 0, 133
108 DATA 185, 32, 213, 255, 176
110 DATA 50, 173, 12, 3, 41
112 DATA 1, 240, 23, 134, 45
114 DATA 134, 47, 134, 49, 132
116 DATA 46, 132, 49, 132, 50
118 DATA 173, 12, 3, 10, 144
120 DATA 5, 169, 0, 32, 94
122 DATA 166, 32, 51, 165, 173
124 DATA 12, 3, 10, 176, 1
126 DATA 96, 169, 0, 133, 157
128 DATA 32, 142, 166, 76, 174
130 DATA 167, 76, 249, 224, 162
132 DATA 14, 76, 58, 164, 10
134 DATA 176, 32, 10, 176, 13
136 DATA 10, 144, 242, 32, 19
138 DATA 166, 166, 95, 164, 96
140 DATA 24, 144, 170, 166, 174
142 DATA 164, 175, 56, 138, 233
144 DATA 2, 170, 152, 233, 0
146 DATA 169, 24, 144, 154, 166
148 DATA 45, 164, 46, 24, 144
150 DATA 237
```

SAVE MEMORY

```
1 PRINT "CLR(CD)CDI": SPK(10):
[RV5] SAVE MEMORY CD(CD)
2 INPUT "CUJKEZDO TARCIN:"RC4): IF
RC4) > 65535 THEN 2
3 PRINT
4 INPUT "CUJVEGSO TARCIN:"RC5): RC5)
= RC5) + 1: IF RC5) > 65535 THEN 4
5 INPUT " FILE NEVE:"FRC6)
6 FOR I = 0 TO 3:RCI) = PEEK(43 + I):
NEXT
7 POKE 44, INT(RC4) / 256): POKE 43, RC
4) - PEEK(44) * 256)
8 POKE 46, INT(RC5) / 256): POKE 45, RC
5) - PEEK(46) * 256)
9 SAVE FRC6):8,1
10 POKE 43,RC0): POKE 44,RC1): POKE 45,
RC2): POKE 46,RC3)
```


OVERLAY-RSP-

```

C000          1000  ##C000
C000 0E 14    1010  STX #14      SORSZAM
C000 04 15    1011  STV #15      TROLARS
C004 20 04 E1 1020  JSR #E104   GET VARRE
C007          1030
C007 00 0C 03 1040  LDR #030C
C008 00          1050  RSL R      FUNKCIO
C008 90 47    1060  BCC #FFED   VALRESZTAS
C000          1070
C000 06 20    1080  LDX #2E     BETOLTEST
C00F 04 2C    1090  LDR #42C    C1H50E
C011          1100
C011 09 00    1110  LDR #000   #RESZLOLOS
C013 05 05    1120  STR #05     C1H0
C015 20 05 FF 1130  JSR #FFD5   SORFFDS
C018 00 32    1140  BCS ERROR  HIBA VIZSGALAT
C01A          1150
C01A 00 0C 03 1160  LDR #030C
C01A 29 01    1170  #RD #001   SOV ALLITAS
C01F F0 17    1180  BEG L1NKRD  NEM KELL
C021          1190
C021 0E 2D    1200  STX #2D     STX #2D
C023 0C 2F    1210  STX #2F     STX #2F
C025 0E 21    1220  STX #21     STX #21
C027 04 2E    1230  STV #2E     SOV ALLITAS
C029 04 30    1240  STV #30     STV #30
C02B 04 32    1250  STV #32     STV #32
C02D          1260
C02D 00 0C 03 1270  LDR #030C
C02E 00          1280  RSL R      UGRAS
C031 90 05    1290  BCC L1NKRD  HA CHAIN
C033          1300
C033 00 00    1310  LDR #000
C033 20 5E 0C 1320  JSR #0CDE   CLR
C038          1330
C038 20 33 05 1340  L1NKRD JSR #0533  UJRAHIVOLAS
C03B          1350
C03B 00 0C 03 1360  LDR #030C  HA CHAIN
C03E 00          1370  RSL R      FOLYTATAS
C03F 00 01    1380  BCS START  AZ SOB-H
C041 60          1390  RTS
C042          1400
C042 09 00    1410  START LDR #000
C044 05 50    1420  STP #5D     RUN FLAG
C046 20 0E 06 1430  JSR #060E   CHRGET PTP
C048 4C 0E 07 1440  JNP #070C   SOB
    
```

```

C04C 4C F9 ED 1450  ERROR JNP #0F9  LOAD HIBA
C04F          1460
C04F FC 0E    1470  ERROR2 LDX #14  KOD HIBA
C051 4C 30 0A 1480  JSR #0A30
C054          1490
C054          1500
C054 00          1510  APPEND RSL R  APPEND FUNKCIO
C055 00 20    1520  BCS #0200V  VALRESZTAS
C057 00          1530  RSL R
C058 00 00    1540  BCS #0000  RSL R
C059 00          1550  RSL R
C05B 90 F2    1560  BCC ERROR2
C060          1570
C060 20 13 18 1590  JSR #0613  APPEND
C060 06 5F    1600  LDX #5F     SORSZAMRA
C062 04 60    1610  LDR #60
C064 10          1615  BCS #0
C065 90 0A    1620  BCC LOAD
    
```

OVERLAY-RSP-

```

C067 0C 0E    1630  RTOEOF LDR #0E  APPEND
C069 04 0F    1640  LDR #0F     FILE VEGER
C06B          1670
C06B 30          1680  #HUS SEC
C06C 00          1690  TRV
C06D E3 02    1700  SEC #002  C1H-2
C06E 0A          1710  TRV
C070 00          1720  TRV
C071 E0 00    1730  SEC #000
C073 00          1740  TRV
C074 10          1745  CLC
C075 90 3A    1750  BCC LOAD
C077          1760
C077 0E 2D    1770  RTO50V LDR #2D  APPEND
C079 04 2E    1780  LDX #2E     SOV-RR
C07B 10          1785  CLC
C07C 90 ED    1790  BCC #HUS
C07E          1800
C07E          1810  .END
    
```

ZELEN 04 SYMBOLE 9 FEHLER 0

APPEND=C054 RTOEOF=C067 RTO50V=C077 ERROR=C04C ERROR2=C04F L1NKRDH
LOAD=C011 #HUS=C06E START=C042

Szemléletes az alábbi táblázat:

Parancs mód	Betöltés kezdőcíme	SOV változás	EOF változás	PRG. folytatás
LOAD"név",8	SOB.	I	I	READY
LOAD"név",8,1	LD.PTR.	I	I	READY
Utasítás mód				
LOAD"név",8	SOB.	N	I	SOB.
LOAD"név",8,1	LD.PTR.	N	I	SOB.
Gépi kód				
JSR \$FFD5	X-Y/LD.PTR a SETLFS által megh.	N	I	PC + 1

Új rövidítések:

LD.PTR. a programfájlban tárolt mutató, a betöltési címre
X-Y a CPU X Y regiszterei

A KOD a kívánt overlay funkciót adja meg az alábbiak szerint:

bitek: 128 CHAIN
64 APPEND a SOV által mutatott címre

32 APPEND az utóljára betöltött program végére

16 APPEND adott sorszámra
1 SET SOV

Amelyik bit értékét 1-re állítjuk, azt a funkciót hajtja végre a program. A vizsgálat a 128-as bitől kezdődik. Ha az 1-es bit is 1-re van állítva, akkor a program betöltése után a SOV beáll a program végére, egyébként változatlan marad.

Újdonság, hogy adott BASIC sorra is tudunk APPEND-et végrehajtani. Ehhez az előzőkön kívül még az alábbi módon meg

kell adni azt a sorszámot is, amelyikre már betölthető a hívott program:

POKE780,KOD:POKE781,L:

POKE782,H:

SYS49152,"név",8

Az L és H a sorszám alacsony és magas helyértékű bájttjai. Ha van ilyen sorszám a hívó programban, akkor attól kezdve, ha nincs, akkor az ennél nagyobb sorszámú sorok törölődnek, és helyüket a hívott program fogja elfoglalni. Lényeges könnyebbég még a BASIC APPEND megoldásokhoz képest, hogy a program betöltése után a vezérlés a hívást jelző SYS utasítás utáni BASIC sorra és nem a program elejére kerül.

A gépi kódú program a következő ROM-rutinokat használja:

\$E1D4 GETNAME a fájlnev és egységszám átvétele

\$FFD5 LOAD a gépi kódú load

\$E0F9 DISK hiba kiírása

\$A43A hibajelzés, ha a 780-ra

írt kód nem értelmezhető

\$A65E CLR utasítás rutinja

\$A533 BASIC sorok újralancolása

\$A68E a vizsgált BASIC bájtt

címbeállítás

\$A7AE RUN

A program használatát szemléltetik az ADATBEVITEL, MENÜ, ÖSSZEGZÉS és KIÍRÁS nevű egyszerű programok.

— Töltsük be és indítsuk el az OVERLAY nevű programot.

— Töltsük be és indítsuk el az ADATBEVITEL nevű programot. Az adatbevitelt 3 szám beírása jelképezi. A 150-es sor a program helyére kéri a MENÜ programot, és azt elindítja úgy, hogy a beírt adatok megmaradjanak.

— A MENÜ program elkészíti az adatfeldolgozás menüjét, majd a választásunktól függő alprogramot hívja be vagy a saját helyére, vagy a menüprogram utolsó, most már fölöslegessé vált sorainak helyére.

A program magját jól megfigyelhetjük a 300-410-es sorokban: behívjuk az éppen szükséges szubrutint, azt végrehajtjuk, majd visszatérünk a menühöz, ahol az előbb használt szubrutin helyére egy másikat hívhatunk be. Természetesen az egész eljárás előnye csak akkor jelentkezik, ha az itt alkalmazott szemléltető szubrutinok helyett valódi, komplex feladatokat ellátó programokat kapcsolunk össze rendszerré a bemutatott eljárásokkal.

ZSOM BÉLA

ADATBEVITEL

```

100 POKE 45,0: POKE 46,32: CLR
110 PRINT "[CLR][CD][CD]"; SPK( 10); "A
DAT BEVITEL"
120 PRINT "[CD][CD]IRJ BE 3 SZAMOT":
PRINT
130 DIM A(2): FOR I = 0 TO 2: PRINT I
+ 1; ".SZAM": INPUT A(I): NEXT
150 POKE 780,128: SYS 49152"MENU",8

```

MENU

```

100 GOSUB 1500
102 PRINT "[CLR]"
105 PRINT "[HOME][CD][CD][CD]"; SPK( 1
5); "MENU": PRINT
110 FOR I = 0 TO 3: PRINT I; ME$(I):
NEXT
120 GET A$: IF A$ = "" THEN 120
130 A = VAL(A$): IF A > 3 THEN 120
135 :
140 PRINT "VARJ": ON A + 1 GOTO 200,30
0,400,500
150 :
200 POKE 780,129: SYS 49152"ADATBEVITE
L",8
205 :
300 POKE 780,16: POKE 781,0: POKE 782,
4: SYS 49152"OSSZEGZES",8
310 GOSUB 2000: GOTO 102
320 :
400 POKE 780,16: POKE 781,0: POKE 782,
4: SYS 49152"KIIRAS",8
410 GOSUB 2000: GOTO 105
420 :
500 END
510 :
1500 DIM ME$(3): FOR I = 0 TO 3: READ
ME$(I): ME$(I) = ME$(I) + " ": NEXT
: RETURN
1510 DATA BEVITEL, OSSZEGZES, KIIRAS, VE
GE

```

OSSZEGZES

```

2000 B = 0
2010 FOR I = 0 TO 2: B = B + A(I):
NEXT
2020 RETURN

```

KIIRAS

```

2000 PRINT "ADATOK:"
2010 FOR I = 0 TO 2: PRINT A(I): NEXT
2020 PRINT "OSSZEG:"; B
2030 RETURN

```

A Pascal nyelv 1968 és 1973 között alakult ki. Születését az IFIP (International Federation for Information Processing) ALGOL munkacsoportjában létrejött ellentétnek köszönheti. Az új ALGOL-lal kapcsolatos vita eredménye nemcsak — egy azóta már majdnem elfelejtett nyelv — az ALGOL-68 kidolgozása volt, hanem a munkacsoport több prominens tagjának a csoportból való kiválását is kiváltotta. Ezek egyike, N. Wirth, a Zürichi Műszaki Egyetem professzora indította el a Pascalt világhódító útjára. Az alapnyelv végleges formájának kialakulása mintegy 5 évet vett igénybe. A Wirth-féle ún. standard Pascal mellett számos — többnyire bővítéseket és praktikus eszközöket tartalmazó — nyelvjárárs is kialakult. Ezek száma és jelentősége a mikroelektronika előtérbe kerülésével egyre nőtt, és ma már ott tartunk, hogy a Pascal minden professzionális és több hobbi gépen egyaránt használható. Mivel ez (a BASIC-en kívül) nem sok nyelvről mondható el, érdemes vele egy összefoglaló áttekintés erejéig megismerkedni.

Alapelvek

A főfoglalkozásban programozás oktatásával foglalkozó Wirth professzor a jó programok titkát a megfelelő algoritmus és a célszerűen választott adatszerkezet gondos ötvözetében találta meg. Ez azt jelenti, hogy a programozónak elsősorban azt kell tisztáznia, hogy milyen adatokkal, mit akar csinálni. Ha ez a két döntés jó, a „hogyan” (t. i. a használt programozási nyelv) kérdése már kisebb probléma, hiszen nyelvekben nagy a választék. Ha ez így van, akkor jogos a kérdés: milyen objektív indok szolgált egy újabb nyelv, a Pascal létrehozása mellett? A választ a nyelv ismeretében nem nehéz megmondani. A Pascal nemcsak az algoritmusok, hanem az adatszerkezetek létrehozásának eszközeit is tartalmazza elődeinél — és talán eddigi utódainál is — általánosabb, de mégis könnyen használható formában. Ennek a jelentőségét azok értékelik legjobban, akik BASIC-ben, COBOL-ban, FORTRAN-ban vagy PL/I-ben dolgozva a napok nevéit kódolva használták és külön utasításokkal kellett ellenőrizni, hogy egy dátumban az év, a hónap és a nap értéke logikailag elfogadható-e. Ilyen esetekben Pascalt használva egyszerűen létrehozhatunk például egy „nap” típust, és ezzel együtt előírhatjuk a majdnai nap típusú változók értékészletét is, célszerűen a Hétfő, Kedd, ... Vasárnap felsorolással. Hasonló módon külön típusként kezelhető és rögzített értékészlettel rendelkezhet a többi adat is.

A Pascal pilléreit néhány egyszerű, jól kiforrott és a modern programozás alapelveit szem előtt tartó fogalom alkotja:

— Típusdefinió: A programban szereplő, a nyelv ún. standard típusaitól különböző, tehát a programozó által a feladat megoldásához legjobbnak ítélt típusok leírása. Újabb típust csak a már létező típusra építve hozhatunk létre, kiindulásként az alap vagy standard típusok szolgálnak.

— Deklaráció: Hivatkozás előtt fel kell sorolni egyrészt a programban használt változókat, másrészt a választott algoritmus megvalósításához használt alprogramokat, ha ezek nem tartoznak a nyelv standard alprogram-készletéhez. Az alprogramok eljárások vagy függvények lehetnek. A változók deklarációjában meg kell adni a változó nevét és típusát, egyes Pascal változatokban kezdőértéket is elő lehet írni. Az alprogramok belső szerkezete megegyezik a főprogram szerkezetével. Minden alprogram saját típusdefiniciókat, változó és alprogram deklarációkat, valamint önálló programtervezést tartalmazhat. Azt, hogy egy feladat megoldásához milyen mély programstruktúrára van szükség, a rendszer tervezésekor az algoritmus és az adatszerkezetek meghatározásával együtt kell eldönteni.

— Jól strukturált programszerkezet: A Pascal utasításai hatékonyan támogatják az áttekinthető, világos szerkezetű és ezért könnyen módosítható programok írását. A strukturált programozás általános elveinek betartását a vezérlőszervezetek biztosítják. Az utasítás fogalma a programhoz hasonlóan tetszőlegesen mély, strukturált szerkezetet takarhat. A nyelv tartalmazza egyszerű az utasítások egy alapkészletét, másrészt egy arra szolgáló eszközt, hogy több utasításból egyetlen ún. összetett utasítást hozunk létre. Egy összetett utasítás pedig újabb utasítások kialakításánál ugyanúgy alkalmazható, mint a közönséges utasítások. Mivel a típusdefiniciókhoz és a deklarációkhoz hatásköri szabályok is tartoznak, az alprogramok környezetüktől teljesen függetlenek lehetnek, a kapcsolattartás a feladat követelményeire igazodó paraméterek segítségével történik.

Típusok

A Pascal talán legjelentősebb újítása volt, hogy bevezette a felhasználó által definiálható típusokat. Így a nyelvben használható típusokat két nagy csoportba lehet sorolni:

- Standard, vagyis előre definiált típusok.
- Felhasználói, vagy saját típusok.

Mivel új típust csak a már definiált típusokból lehet felépíteni, először a standard típusokkal célszerű megismerkedni.

A standard típusok nagy része közismert. A valós illetve egész számok, a logikai értékek, a tömbök, stringek (karakterláncok), de még a rekordok és fájlok is ismerősen hangzanak más nyelveket ismerők számára. Ezekkel kapcsolatban a Pascal annyi újdonságot hozott, hogy az ésszerűség határain belül biztosítja az ún. „ortogonalitást”: az összetett típusok komponensei jóformán bármilyen típusúak lehetnek. Például létrehozhatjuk stringekből, logikai változókból és egész számokból álló rekordokból felépített tömbök fájlját, ha ez az adatszerkezet illeszkedik legjobban feladatunkhoz. Az olyan ésszerűtlen kombinációk, mint pl. fájlok tömbje természetesen nem megengedtek. Az ortogonalitás értelmében a több dimenziós tömbök kézenfekvő módon tömbök tömbjékként hozhatók létre.

A MUTATÓ típus a gépi kód és az assembly nyelvek szintjén közismert címáritmetikát hozza be a nyelvbe, természetesen a kényelmes használatot biztosító magas szintű eszközökkel együtt. A legfontosabb e típusnál a tetszőleges, előre definiált struktúrájú tárterületek dinamikus (a program futása alatti) lefoglalása és felszabadítása.

Az EGÉSZ-ből származtatott típusok közös tulajdonsága,

hogy kölcsönösen egyértelmű a megfeleltetés az ilyen típus értékészlete és a természetes egész számok között.

A FELSOROLT típus esetén az értékészletet egyszerűen fel kell sorolni.

Például, ha a hónapok neveivel akarunk dolgozni:

TYPE hónap = (jan, febr, márc, ápr, máj, jún, júli, aug, szept, okt, nov, dec);

A RÉSZHALMAZ típus csak rövidíti a felsorolást olyan esetekben, amikor egymás utáni értékek következnek.

Tekintsük például a következő típusdefiniciókat:

TYPE nap = (hétfő, kedd, szerda, csüt, péntek, szombat, vas);

munkanap = hétfő .. péntek;

dátum = 1 .. 31;

Természetesen amikor a programban majd munkanap vagy dátum típusú változókat használunk, automatikus ellenőrzés dönti el, hogy értékük a típusdefiniciónak megfelelő-e.

A HALMAZ típus szintén az egészek származékain alapszik és abban különbözik a FELSOROLT, illetve a RÉSZHALMAZ típusától, hogy elemei közötti sorrend nem értelmezett, a típusdefinició-felsorolással vagy részhalmozakkal csupán azt rögzíti, hogy mely — azonos típusú — elemek tartoznak az adott típusú halmazhoz.

A példák magukért beszélnek:

TYPE Nagy Betű = SET OF "A" .. "Z";

Páratlan = SET OF (1, 3, 5, 7, 9);

A saját típusok bemutatására tekintsünk egy menetrend készítésénél szövega jövő adatszerkezet:

TYPE Idő = RECORD

Óra: 0 .. 23;

Perc: 0 .. 59

END

Dátum = RECORD

Év: 1900 .. 1999;

Hó: (jan, febr, márc, ápr, máj, jún, júli, aug, szept, okt, nov, dec);

Nap: 1 .. 31

END

Járat = RECORD

Mikor: Dátum;

Honnan: string 25;

Hova: string 25;

Indul: Idő;

Érkezik: Idő;

END;

A Járat típus itt egy további rekordból (Dátum és Idő), valamint stringekből (Honnan, Hova) álló rekord. Most deklarálunk egy Járat típusú változót is, melynek neve pl. Vonat:

VAR Vonat: Járat;

A Vonat egyes mezőire a Vonat, Mikor, Vonat, Hova stb. azonosítókkal hivatkozhatunk.

Már egy ilyen viszonylag egyszerű példa is jól érzékelteti, hogy a saját típusok valóban komoly segítséget nyújtanak az adott feladathoz jól illő adatszerkezet megvalósításához.

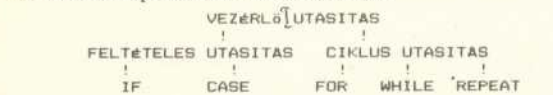
Utasítások

A Pascal utasítások egyik csoportja a standard típusú változók használható alapműveleteket tartalmazza. Az aritmetikai, logikai és relációs műveletek más nyelvekből ismerősek, mi csak a HALMAZ típusra térünk ki. Itt egy új művelet, az *in* szolgálnak eldöntésére, hogy valami egy adott halmaz eleme-e. Az eredmény természetesen logikai típusú. Halmazokra a +, - és a * a megfelelő halmazműveletet jelöli (unió, különbség és közös rész), az = művelet két halmaz elemenkénti egyenlőségét dönti el, a > = reláció pedig akkor ad igaz (true) eredményt, ha az első halmaz tartalmazza a másodikat.

A változók és műveletek segítségével kifejezések, ezekben is egy újabb változótól pedig értékadó utasítások építhetők fel. Az értékadás műveleti jele a := .

A utasítások számunkra érdekesebb csoportját az ún. vezérlőutasítások alkotják. A vezérlőutasítások megértéséhez azonban

sükség van a már említett összetett utasítás fogalmára. Az összetett utasítás definíciója igen egyszerű: ha bármilyen utasítássorozatot a BEGIN és END jelek közé zárunk, abból egyetlen — összetett — utasítás keletkezik. A következőkben, ha utasításról beszélünk, gondoljunk mindig az összetett utasításra is. A vezérlőutasítások csoportosítása a következő lehet:

Az IF utasítás egy kétágú elágazást hoz létre:

```
IF feltétel THEN utasítás-1 ELSE utasítás-2;
```

Az IF utasítás kétágú elágazást hoz létre:

```
IF feltétel THEN utasítás-1 ELSE utasítás-2
```

Ha a feltétel igaz, *utasítás-1*, különben *utasítás-2* hajtódik végre. Ne felejtjük el, hogy ezek összetett utasítások vagy akár újabb IF utasítások is lehetnek.

A CASE utasítás egy tetszőleges sokágú elágazást eredményez, melyből legfeljebb egy ág hajtódik végre. A választás egy tetszőleges kifejezés felsorolt értékei alapján történik:

CASE kifejezés OF

```
érték-1: utasítás-1;
```

```
érték-1: utasítás-2;
```

```
...
```

```
...
```

```
érték-n: utasítás-n;
```

END,

A *kifejezést* szelektornak is hívják. A felsorolt értékek típusa természetesen csak a szelektoréval megegyező lehet. Ha ez az érték nem egyenlő a felsorolt értékek egyikével sem, az utasítás hatástalan. Ilyen esetek ésszerűbb kezelése érdekében sok Pascal változatban *érték-n* után egy ELSE ágat is megengednek.

A ciklusutasítások egy utasítás, illetve egy programrész ismételt végrehajtását teszik lehetővé. A három ciklusutasítás egymástól elsősorban a ciklus ismétlései számának meghatározásában különbözik. Ha előre ismerjük a ciklus futásainak számát, a FOR utasítást célszerű alkalmazni:

FOR változó:= kifejezés TO érték DO utasítás;

Itt a *változó* egész vagy ebből származtatott típusú, neve: ciklusváltozó. A ciklusváltozó a ciklus elején felveszi a *kifejezés* értékét és a ciklus minden ismétlésekor a típusa szerint meghatározott következő értéket kapja. *Az utasítás* — melyet a ciklus magjának is neveznek — minden végrehajtása előtt ellenőrzésre kerül, hogy a ciklusváltozó nem haladja-e meg a TO és a DO között álló ún. *végértéket*. Ha nem, a ciklus folytatódik, ha igen, a FOR utasítás végrehajtottnak tekintendő.

FOR nap:= hétfő TO vasárnap DO utasítás;

Ha nap egy FELSOROLT típusú változó, ez a ciklus 7-szer fut, miközben nap értéke rendre hétfő, kedd, ... vasárnap lesz.

A WHILE utasítás egyszerűbb:

WHILE feltétel DO utasítás;

Ameddig a *feltétel* igaz, az *utasítás* (ciklusmag) ismételten végrehajtásra kerül, de minden ismétlés előtt megtörténik a *feltétel* újbóli kiértékelése.

A REPEAT utasítás abban különbözik a WHILE ciklustól, hogy az ismétlődést szabályozó feltétel vizsgálata a ciklus végén megy végbe:

REPEAT utasítássorozat UNTIL feltétel;

Itt a REPEAT és az UNTIL között több utasítás is állhat, melyek legalább egyszer végrehajtottak. A ciklus törzse addig ismétlődik, amíg a *feltétel* igaz nem lesz.

Eljárások és függvények

A korábban közös néven alprogramoknak nevezett eljárások és függvények a Pascal leghatékonyabb eszközei közé tartoznak. Az eljárás és a függvény között az a különbség, hogy amíg az eljárás csak paraméterek átvételére és átadására képes, a függvény egy további értéket is hordoz, melyet saját nevével azonosít. Ezért az eljárás hívása önálló utasításban, a függvények pedig kifejezésekben aktivizálhatók. Az alprogramok fontos tulajdonsá-

g, hogy megvédjük a felső szintű programozót. Ez azt jelenti, hogy egy eljárásban vagy függvényben belül saját típusokat definiálhatunk és saját változókat deklarálhatunk. Ezek még akkor is különböznek az eljárást tartalmazó program típusaitól és változóitól, ha nevük megegyeznek. Az alprogram belsejében deklarált, ún. lokális változók természetesen csak az eljárás vagy a függvény végrehajtása folyamán „élnék”, kilépéskor megszűnnek létezni.

Az alprogramok a „külvilággal” paraméterek útján tartanak kapcsolatot. A deklarációnál használt paramétereket formális paramétereknek nevezzük, mivel ezek csak azt határozzák meg, hogy majd az alprogram hívásakor mennyi és milyen típusú aktuális paramétert kell megadni. Pascalban a paraméterek átadásának két módszere használható: az érték szerinti átadásnál az alprogramba az aktuális paraméter értéke kerül, míg a név szerinti paraméterek esetében az alprogram törzsébe az aktuális paraméter neve (vagy erre való hivatkozás) helyettesítődik be. Egy eljárásból eredményt kivinni nyilván csak név szerinti paraméterrel lehet. Bár élvilág az érték szerinti paraméterátadás az egyszerűbb (és a megfelelő program is rövidebb), akkor is érdemes név szerinti átadott paramétereket használni, ha a paraméter valamilyen terjedelmesebb adatszerkezet (pl. egy tömb vagy rekord), mert ezek átmásolása az alprogram minden hívásakor igen idő (és hely-) igényes lehet.

Inkább haladó programozók számára szólnak a rekurzív eljárásokról és függvényekről. Egy alprogram akkor rekurzív, ha saját törzsében önmaga hívását tartalmazza. A Pascal ilyen alprogramok írását megengedi, hiszen a rekurzió gyakran nagyon egyszerű logikájú algoritmusokhoz vezet. Ennek viszont az az ára, hogy a program futási ideje és tárigénye általában megnő.

Tekintsünk például egy rekurzív algoritmust egy string hosszának meghatározására:

— Ha a string üres, a hossza 0.

— Ha nem üres, akkor a hossza eggyel több, mint az egy karakterrel rövidebb string hossza.

Az algoritmus megvalósításához csupán egy olyan függvényre van szükségünk, amely egy stringből elhagyja annak első karakterét.

Mint már említettük, a Pascal fegyvertárához számos előre definiált, ún. standard eljárás és függvény tartozik. Standard eljárások szolgáltatnak egyes adattípusok kezelésére, matematikai függvények értékeinek meghatározására és főleg a külvilággal való kapcsolattartásra a fájlok segítségével.

Az egyes Pascal változatok — egymással versengve — bővebb és bővebb standard alprogramkészletet kínálnak. A jelenleg egyik legnépszerűbb Pascal rendszer, a TURBO PASCAL standard alprogramjai között például egy jól felépített grafikus alrendszer is szerepel.

BAKOS TAMÁS

DALORG

Felajánlunk megvételre egy jó állapotban lévő Siemens 404/2 típusú 16 munkahelyes adatregisztró rendszert, amely az alábbi egységekből áll:

- 1 db Siemens 404/2, 64 KByte-os központi egység
- 16 db Siemens 10 8153 típusú terminál
- 2 db CDC 564 típusú mágneslemez-egység
- 1 db RCA 432 típusú mágneszalag-ikeregység
- 1 db Siemens operátori konzol

A számítógép: GEOS V 2.10 operációs rendszer alatt adatregisztrációs feladatok ellátására alkalmas.

Érdeklődni lehet: Turányi Károly munkatársunknál.

Bp., V. Dorottya u. 6. Tel.: 186 608.

Mára a számítógépek egyik fokmérője lett az IBM-kompatibilitás. Ámbár arról, hogy a gyártók által reklámozott kompatibilitás valójában mit takar, általában nem esik szó (lásd következő számunkban A zűrzavartól a zsbongásig c. cikket). Az IBM-kompatibilitás ma — nekünk — sokba kerül. Éppen ezért, de nemcsak ezért, sokan nem engedhetjük meg magunknak, hogy meglevő, nem kompatibilis rendszerüket felszámoljuk, és áttérjünk egy merőben újra. Nos, az e havi számunkban közölt RAINBOW-cikk azoknak lesz hasznos, akik ez utóbbiak közé tartoznak, ugyanakkor szükségük lenne IBM gépen futó anyagok átültetésére saját rendszerükbe.

A közölt program IBM PC-n, MS-DOS-ban irt ASCII szövegfájlokat konvertál a TRS-80 Color Computer által olvasható ASCII szövegfájlokká. A TRS-80 Color Computer sem IBM-kompatibilis. A programmal mégis van két alapvető baj. Az egyik hogy csak Color Computerre konvertál, más géptípusra nem. Ezen a problémán viszonylag könnyű segíteni: elegendő, ha ismerjük a CoCo lemezkezelő struktúráját, valamint a saját, eltérő típusú gépünkét. (A CoCo lemezkezelésének ismertetését a következő számunkban hozzuk. — A szerk.) A másik baj, hogy a program szigorúan a szövegfájlok konvertálására való. Vagyis, ha a mi gépünk nem alkalmas programok letárolására ASCII formátumban, illetve az ASCII formátumban tárolt programoknak futtatható programokként való felismerésére, a konvertálás nem fog sikerülni.

Ha ezek az akadályok elhárultak, és tudunk olvasni a saját gépünkön is MS-DOS lemezeket, futtatható programhoz még mindig nem jutottunk a szintaxishibák miatt. Ezek javítása akkor fog gondot jelenteni, ha a gépünk BASIC-je messze áll az IBM PC BASIC-jétől.

ASCII szövegfájlok konvertálása MS-DOS lemezről CoCo lemezre

The Great Transformation by Marty Goodman. Reprinted from the Rainbow, The Color Computer Monthly Magazine, Copyright Falsoft, Inc., 1984. P. O. Box 385, Prospect, KY 40159

Akár mennyire is CoCo-ranjongók vagyunk, el kell ismernünk, hogy az üzleti életben messze a legelterjedtebb személyi számítógép az IBM PC. Ezt „bűvöljük” a hivatalban, vagy ha mi nem is, valamelyik ismerősünk biztosan. Az IBM PC operációs rendszere az MS-DOS (Microsoft Disk Operating System). Most egy olyan eszközt adunk az érdeklődőknek, amellyel egy MS-DOS-ban készített ASCII formátumú anyagot a CoCo-val olvasható ASCII formátumú anyaggá lehet konvertálni.

A következő számban arra közlünk megoldást, hogyan formáljunk MS-DOS-ban

futtatható lemezt a CoCo-n, és hogyan írunk szövegfájlt az ilyen lemezre.

A program 64 k RAM-ot és két lemez-meghajtót igényel. A két lemez-meghajtóra a másolási sebesség elviselehető határon belül tartása miatt van szükség. 40 sávot lemez-meghajtók kellene, mivel az MS-DOS is 40 sávot használ.

A fájlok átírásának nehézségei

A Color Computer lényeges eltéréseket mutat az IBM PC-hez képest. Az RS-DOS (Radio Shack Disk Operating System) lemezformátuma 35 sáv, sávonként 18 szektor, szektoronként 256 bájtt. Az MS-DOS 40 sávval dolgozik, sávonként 9 szektor van, szektoronként 512 bájtt a kapacitása. Az RS-DOS egyoldalas, az MS-DOS kétoldalas lemez-meghajtókat kezel. A CoCo lemezkezelő chipje Western-Digital vagy Fujitsu, az IBM PC-é NEC gyártmányú. Ezek a különbségek együttesen okozzák a nehézségeket. Az a tény pedig, hogy az IBM PC-n futó szövegszerkesztők által előállított szövegek nem pontosan ASCII formátumúak, csak tovább szövi a bonyodalmasakat. A legfontosabb tehát, hogy a másolando anyagról mindenkéltől meg kell állapítanunk, hogy tisztán ASCII formátumú-e. Szerencsére megvan a lehetőség a legtöbb nem teljesen ASCII formátumú szöveg igazi ASCII formátumúvá való átírására.

Kedvező, hogy mindkét számítógép ugyanazzal a méretű lemezzel (5 1/4") dolgozik, hogy a Microsoft cég írta mind az MS-DOS-t, mind a Color Computer DISK BASIC-jét, továbbá, hogy a Western-Digital vagy Fujitsu lemezkezelő chip képes kezelni bármit, amit a NEC lemezkezelő ír. (Sajnos, fordítva a dolog nem igaz. Így, amikor egy CoCo-anyagot MS-DOS lemezre kívánunk küldeni, figyelembe kell venni a NEC chip korlátait.)

A legtöbb MS-DOS szövegfájl a sorok végén egy kicsi vissza karaktert (SØD), plusz egy soremelő karaktert (SØA) tartalmaz. A CoCo-n használt szövegszerkesztők viszont csak kicsi vissza (SØD) karakterrel zárdó sorokat írnak. Ha olyan szövegfájlt akarunk a CoCo-n olvasni, amelyben a soremelő SØD-vel és SØA-val zárdódnak, a szövegszerkesztők egy része automatikusan el-távolítja a sorok végéről a soremelő karaktert. Ilyen például a Telewriter—64. Vannak azonban olyan editorok is (például a Macro 80C), amelyek ilyen esetben nem boldogulnak a fájlal. Általánosságban tehát hasznos, ha a szövegfájl átírásakor a sorok végéről a soremelő karaktert kiszűrjük. A programunk tartalmazza ezt a „szűrőt”, melynek van még egy funkciója. Nevezetesen, hogy az MS-DOS fájl valamennyi karakterének legfelső bitjét 0-ra állítja, mielőtt a CoCo lemezformátuma való átírás megtörténne. A karakterek felső bitjének 0-ra állítása a WordStar-val vagy más hasonló jellegű szövegszerkesztővel

```

0 REM *****
1 REM *
2 REM *TEXT FILE TRANSFORMATION*
3 REM * FROM MS-DOS TO COCO *
4 REM *
5 REM * THE RAINBOW *
6 REM * JUNE, 1984 *
7 REM *
8 REM *****
9 REM
10 CLEAR 512,MSDFF
11 DIM LKS(8),NTRYL(8)
12 IS=MSDFF:ID=MSD000 'MS-DOS DATA SECTOR
13 BUFFER
14 FS=MS2:FD=MS200 'FILE ALLOCATION TABLE BUFFER
15 DS=MS66:DD=MS6600 'MS-DOS DIRECTORY BUFFER
16 END=MS71FF 'END OF DIRECTORY
17 FOR J=MS7000 TO MS7E15
18 READ A$A$VAL("MS"*(A$)POKE J,A
19 NEXT J
20 DATA BE,60,0,A6,B4,B1,0A,26,3,4F,20,2
21 ,84,7F,A7,B0,BC,62,0,25,EE,3F
22 ,60,HSPEEK(SHC004):L=PEEK(SHC005):DKDN=HS
23 +L
100 CLS:PRINT TAB(6);"MS-DOS ==> COCO"
105 PRINT TAB(6);"TEXT FILE"
110 PRINT TAB(3);"EGYOLDALAS MS-DOS LEMEZHEZ"
110 PRINT:PRINT "C) MARTY GOODMAN JAN 1
11 , 1984":PRINT
115 PRINT:PRINT TAB(4);"B VAGY 9 SEKTOR/
TRACK-ES":PRINT TAB(10);"RENDSZERRE,":PR
INT "A "ROOT DIRECTORY" FILE-DKRA"
145 PRINT:PRINT:PRINT"MELYEZZE AZ MS-DOS
LEMEZT A "DRIVE 1"-BE, MAJDD NYOMJ
A MEG AZ <ENTER> GOMBOT"
190 IF INKEY$<CHR$(13) THEN 190
200 REM READ IN FIRST SECTOR OF FAT
210 PEEK M$E,2:POKE M$E,1:POKE M$E,C,0
220 EXEC DKDN
230 IF PEEK(SHF0) THEN 9000
300 REM READ IN VAGY 9 SEKTOR?
310 GH=IGOSUB 15000:T=CV AND 15
320 T$=0
330 IF T=MS0E THEN TS=B:GOTO 400
340 IF T=MS0C THEN TS=9:GOTO 450
370 CLS:PRINTMS231,"ROSSZ MS-DOS DISK"
380 PRINT"AZ <ENTER> GOMBVAL JARRA INDITH
AT"
390 IF INKEY$<CHR$(13) THEN 390
395 GOTO 100
400 REM B SEKTOR/TRACK DIRECTORY
410 FOR N=4 TO 7
420 POKE M$E,N
430 POKE M$E,DS+(2*N)-8
435 EXEC DKDN
440 IF PEEK(SHF0) THEN 9000
445 NEXT N
447 GOTO 500
450 REM A "FAT" 2. SEKTORA + VALAMENNYI
DIR
455 FOR N=5 TO 9
460 POKE M$E,N
465 POKE M$E,DS+(2*N)-12
470 EXEC DKDN
475 IF PEEK(SHF0) THEN 9000
480 NEXT N
500 REM DIRECTORY A DISPLAY-RE
510 K=0:LKS(0)=0
520 CLS:PRINT TAB(8);"DIRECTORY"
530 PRINT:PRINT "A FILE NEVE" HOBSZA
+
540 GOSUB 13000
550 IF FE=0 THEN 700
555 IF Z=0 THEN 750
560 F$="M" 'DIRECTORY KOZEPE
570 PRINTMS247,"MELYIKET?"
580 PRINT "A NYILVALKAL LAPOZHAT"
600 Z=1:LKS(1)=K
610 A$=INKEY$
615 IF A$="" THEN 610
620 IF A$=CHR$(10) THEN 680 'LE
625 IF A$=CHR$(94) THEN 660 'FEL
630 IF VAL(A$)=0 OR VAL(A$)>0 THEN 610
640 CLS:VV=VAL(A$)+1:IGOSUB 16000:GOSUB 1
7000
640 PRINT:PRINT NMS,FZ
650 PRINT:PRINT"HA MEGFELEL, NYOMJA MEG A
Z <ENTER> GOMBOT, HA NEM, VALAME
LYIK NASTIKAT."

```



```

656 A#="INKEY":IF A#="" THEN 656
657 IF A#="CHR$(13) THEN 2000
659 Z=Z-1:K=LK$(Z):GOTO 520
660 IF FE=0 THEN 610
662 K=LK$(Z):GOTO 520
680 IF Z=1 THEN 610
682 Z=Z-2:K=LK$(Z):GOTO 520
700 PRINT#430,"-----"
710 PRINT TAB(11);"MELYIKET?"
720 PRINT"(A 'LE' NYILLAL VISSZALAPOZHAT)"
730 GOTO600
750 PRINT#423,"A DIRECTORY ELEJE"
760 PRINT TAB(11);"MELYIKET?"
780 PRINT"(A 'FEL' NYILLAL LAPOZHAT)";
790 GOTO 600
2000 REM FILE FORDITO RUTIN
2020 HCLU=4075
2030 CLS:PRINT:PRINT"HELYEZZE A COCD LEM EZT A 'DRIVE' 0-BA, MAJD ADJA M EG A FILE NEVET!"
2050 PRINT"(MAX. 8 KARAKTÉR HOSSZBAN)"
2060 PRINT:INPUT C$
2070 IF C#="" THEN 2030
2075 IF LEN(C$)>8 THEN 2030
2080 OPEN "D",#1,C$#"/TXT.0"
2090 CURCLU=BC
2092 IF TB=8 THEN GO=5
2094 IF TB=9 THEN GO=7
2095 ZCLU=INT(FZ/512)+1
2097 CLS:PRINT#232,"MS-DOS ==> COCD"
2098 PRINT#416,"CLUSTER TRACK SECTOR #BY"
2100 FOR N=1 TO ZCLU
2110 IF CURCLU>HCLU THEN M=M+1:GOTO 2260
2120 Y=CURCLU-M:INT(X/TS):S=X-TS#T+1
2130 PRINT#482,CURCLU:PRINT#500,FZ-(512*(M-1));
2140 GN=CURCLU:GOSUB 15000:CURCLU=CV
2200 GOSUB 5000
2210 IF CURCLU=0 THEN 190
2220 IF CURCLU=HCLU THEN 2260
2250 IF CURCLU=MHFF THEN M=M+1
2260 NEXT M
3000 PRINT#1,CHR$(MHOD);
3005 PRINT#1,CHR$(MH1A);
3010 CLOSE #1
3015 PRINT#520," ";PRINT#450,LB;
3020 SOUND 100,10
3030 PRINT#224," VESE
"

```

```

3040 PRINT:PRINT"HA FOLYTATJA, NYOMJA ME G AZ 'ENTER' GOMGOT, HA NEM, VALAME-LYIK MBSIKAT."
3045 A#="INKEY"
3050 IF A#="" THEN 3045
3060 IF A#="CHR$(13) THEN 100
3070 CLS:END

```

```

5000 REM SEKTOR A BUFFERE
5010 PRINT#489,T;PRINT#495,S;
5020 POKE M$EA,2;POKE M$EB,1;POKE M$EC,T;
POKE M$ED,S;POKE M$EE,1;POKE M$EF,O
5030 EXEC DKON
5040 IF PEEK(M$FO) THEN 9000
5050 EXEC M$7E00
5060 A#=""
5065 P=VARPTR(A#)
5070 POKE P,128
5075 FOR Y=0 TO 3
5080 Z=ID+Y#128
5085 GOSUB 5200
5090 POKE P+2,M$B;POKE P+3,LSB
5100 PRINT#1,A#;
5110 NEXT Y
5130 RETURN

```

```

5200 M$B=INT(Z/256)
5210 L$B=Z-M$B*256
5220 RETURN
9000 REM 1/0 HIBAJEL
9020 CLS:PRINT#224," LEMEZHIBA

```

```

9030 PRINT:PRINT"AZ 'ENTER' GOMGBAL A FR OGRAMOT UJRA INDITHATJA"
9040 IF INKEY#<CHR$(13) THEN 9040
9050 GOTO 100

```

```

10000 REM
10015 ZZZ=CHR$(M$E)+STRING$(7,M$F6)
10020 DLOC=DD+3248
10030 IF DLOC=MH7JFF THEN F1=4:RETURN
10040 FB=PEEK(DLOC)
10060 IF FB=0 THEN F1=3:RETURN
10070 NAMS=""
10080 FOR N=0 TO 7
10090 NAMS=NAMS+CHR$(PEEK(DLOC+N))
10100 NEXT N
10104 IF NAMS=ZZZ THEN F1=3:RETURN
10105 IF FB=M$ES THEN F1=2:RETURN
10110 NAMS=NAMS+" ";
10120 FOR N=8 TO 10
10130 NAMS=NAMS+CHR$(PEEK(DLOC+N))
10140 NEXT N
10145 F1=0
10150 A#="PEEK(DLOC+11)
10155 T=A AND &H10:IF T THEN F1=1

```

```

10160 T=A AND &H0B:IF T THEN F1=7
10200 RETURN

```

```

11000 REM
11010 DLOC=DD+NT*32
11020 FZ=PEEK(DLOC+28)+PEEK(DLOC+29)*256
+PEEK(DLOC+30)*65536+PEEK(DLOC+27)*256
11030 BC=PEEK(DLOC+26)+PEEK(DLOC+27)*256
11040 RETURN

```

```

13000 REM
13010 GO=0:FE=255
13013 SCBT=128
13030 NT=K
13040 GOSUB 10000:GOSUB 11000
13050 IF F1 THEN 13200
13100 NTRYLC(0)=DLOC
13110 PRINT#SCBT+3240,Q=1
13117 PRINT#SCBT+3+Q#32,NAM#
13115 PRINT#SCBT+19+Q#32,FZ
13120 GO=0
13200 K=K+1
13210 IF F1=3 THEN FE=0:RETURN
13220 IF DB=32KH:DEED THEN FE=0:RETURN
13230 IF Q=7 THEN RETURN
13240 GOTO 13030
15000 REM
15010 S1=M*INT(SN/2)
15020 GDN=3#GIN
15030 GF=GN-2#GIN
15040 B1=PEEK(FB#256+GDN)
15050 B2=PEEK(FB#256+GDN+1)
15055 B3=PEEK(FB#256+GDN+2)
15060 N1=(B1 AND M$F0)/16
15070 N3=(B2 AND M$F0)/16
15080 N5=(B3 AND M$F0)/16
15090 N2=B1 AND M$0F
15100 N4=B2 AND M$0F
15110 N6=B3 AND M$0F
15120 IF BF=0 THEN 15200
15150 CV=N3+N6*16+N5*256:RETURN

```

```

16000 DLOC=NTRYLC(VV):GOTO 10030
17000 DLOC=NTRYLC(VV):GOTO 11020

```

készült fájlnak a CoCo szövegszerkesztőivel való kompatibilitását szolgálja.

Ezt a szűrészt elvégző rutint az 5050-es sor hívja meg: EXEC&H7E00. (Az EXEC parancssal gépi kódú programot lehet futtatni.) Maga a rutin a 40-47-es sorokban található, jelen esetben a CoCo processzorára (6809E) írva, az alábbiak szerint:

```

7E00 8E6000 LDX $6000
7E03 A684 LDA $0X
7E05 810A CMPA $0A
7E07 2603 BNE $7E0C
7E09 4F CLRA
7E0A 2002 BRA $7E0C
7E0C 847F ANDA $7F
7E0E A780 STA ,X+
7E10 8C6200 CMPX $6200
7E13 25EE BCS $7E03
7E15 39 RTS

```

Ha nem akarjuk az átirándó fájlon ezeket a módosításokat elvégezni, töröljük az 5050-es sort.

A program gyengéi

A programnak van néhány korlátja. Az első, hogy csak egyoldalas lemezt tud olvasni (kevés CoCo-tulajdonosnak van ugyanis kétoldalas lemez meghajtója). Ugyanakkor valamennyi MS-DOS felhasználó kétoldalas lemezeket futtat. Az MS-DOS azonban eredetileg egyoldalas lemezek kezelésére készült, és a kompatibilitás fenntartása végett az MS-DOS mai változata az egyoldalas MS-DOS lemezek kezelésére is alkalmas. Ha tehát a Color Computer egyoldalas lemez meghajtóján is olvasható MS-DOS lemezt kívánunk készíteni, mindenekelőtt egy egyoldalas lemezt kell formálni az MS-DOS gépen. Ezt a „B” meghajtón a FORMAT B:/1 pa-

rancsal tehetjük meg. A képernyő megjelenését az üzenet: rakjunk egy üres lemezt a „B” meghajtóba. A rutin ezután a behelyezett lemezt egyoldalasra formattálja. Valamennyi, a CoCo/ra átirándó fájl másolóját erre a lemezre, mert csak az így szervezett lemezt tudja majd a programunk olvasni. Természetesen átirándó a program így is, hogy kétoldalas lemezt olvasson, ha van kétoldalas lemez meghajtónk.

Az MS-DOS rendszerben használatos címkeket, subdirectorykat programunk nem kezel. Emiatt a másolói kívánt fájloknak a „Root Directory”-ban kell lenniük. Ajánlatos továbbá, hogy a másolandó lemezen letörölt fájl, subdirectory, címke egyáltalán ne legyen.

A fájlok hossza tetszőleges lehet. Az egyszerűség miatt a konvertálás szektoronként halad, és ez az utolsó szektort is teljes egészében érinti — függetlenül attól, hogy teljesen vagy csak részben van-e kitöltve. Az átirát fájlok végére tehát „szemét” kerül vagy kerülhet, és a „szemét” gyakran azt a látszatot kelti, mintha valódi része lenne a fájlnak, ugyanis legtöbbször a fájl végén lévő szövegrészről áll össze. Ha egy kicsit előrébb is megnézzük az anyagot, megtaláljuk a fájl valódi végét. Mivel a szektorok hossza 256 bájt, a „szemét” hossza 0—255 bájt között változhat, és tartalma a szektor elején lévő hasznos szövegrész annyiszori ismétlése, ahányszor még ez a hasznos szövegrész befér a szektor fennmaradó részébe.

A program használata

Először is a másolandó anyagokat ASCII formátumban vegyük fel egy egyoldalas MS-DOS rendszerű lemezre, a Root Directoryba. Vigyázzunk, hogy a lemezen valóban ne legyen letörölt fájl, subdirectory vagy címke. Helyezzük az MS-DOS lemezt a Drive 1-be, a fordítóprogramot (MS2COCO.BAS) pedig a Drive 0-ba, majd töltsük be a fordítóprogramot és futtassuk. A címlap megjelenése után nyomjuk meg az ENTER gombot: a Root Directory tartalma megjelenik a képernyőn. Válasszuk ki a fordítandó fájlt, majd ismét nyomjuk meg az ENTER gombot.

A Drive 0-ban lévő lemez formattálása RS-DOS szerinti legyen. A másolói kívánt fájl kiválasztása után meg kell adni azt a nevet, ahogy a fájl az RS lemezen fog szerepelni. A név max. 8 karakterből állhat; a program automatikusan hozzáírja a megadott névhez a „TXT” bővítményt.

A másolás sebessége kb. 2400 baud, ami szövegfájl másolásáról lévén szó, gyorsnak mondható. Ez a sebesség egy, a VARPTR (Variable pointer) utasítást kihasználó programozási trükk eredménye. Az eljárást az 5000—5200-as sorok tartalmazzák. Áttanulmányozva ezt a programrészletet láthatjuk, hogyan lehet a VARPTR-rel egy csapásra előállítani egy 256 bájt hosszú sztringet.

A fordítás közben számok jelennek meg a képernyő alján. Ezek az MS-DOS épen aktuális, olvasás alatt lévő rekeszt azonosítják, a képernyő jobb alsó sarkában megjelenő szám pedig a lemezt nem fordított bájtok mennyiségét mutatja. Ez utóbbi nagyságából következtetni lehet a másolás még hátra lévő időtartamára. A fordítás befejeztét a program hangosan jelzi, és lehetőséget ad az eljárás megismétlésére.

VÁGH ISTVÁN

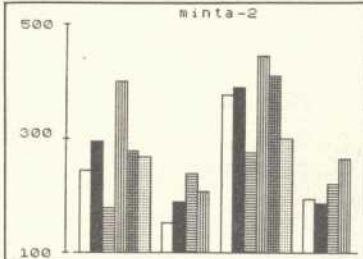
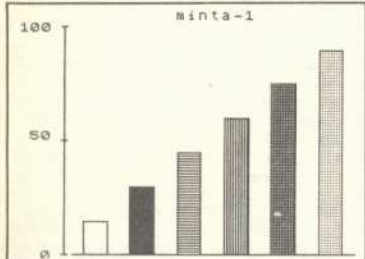
Oszlopdiagram-rajzoló

A program egyetlenesen elosztott (1. ábra) vagy csoportokba sorolt oszlopokból álló (2. ábra) oszlopdiagramokat tervez az oszlopok, illetve a csoportok és oszlopok száma alapján, a ZX-Spectrum grafikus lehetőségeinek kihasználásával. Bemenéként kéri az ábra elnevezését, a diagram tető- és alappontját, majd az ábrázolandó értéket. Minden oszlop ötféle mintázatú színezhető ki.

ZX-SPECTRUM

Menük

AUTH FERENC

1. ábra

2. ábra

```

10 DIM c(50): DIM v(100,2): LET m$=""
   " : LET n$=""
20 CLS : FOR k=26 TO 146 STEP 120: FDR
   y=72 TO 84 STEP -6B: PLOT x,y: DRAW 0,
   -1: DRAW 100,0: NEXT y: NEXT k
30 FOR a=0 TO 120 STEP 120: FDR k=32 T
   0 112 STEP 16: IF k<80 THEN LET y=k-B:
   GO TO 50
40 LET y=136-k
50 PLOT x+a,106: DRAW 0,y: DRAW 8,0: D
   RAW 0,-y: IF a=120 THEN PLOT k+a+4,106+
   4: DRAW 0,5: DRAW 1,0: DRAW -2,0
60 NEXT k
70 FOR b=46 TO 82 STEP 36: FDR c=0 TO
   2: LET a=b+8*c: IF k<80 THEN LET y=k-B:
   GO TO 90
80 LET y=136-k
90 PLOT x+a,18: DRAW 0,y: DRAW 8,0: DR
   AW 0,-y: IF a=120 THEN PLOT k+a+4,18+y:
   DRAW 0,5: DRAW 1,0: DRAW -2,0
100 NEXT c: NEXT b: NEXT a
110 FLASH 1: PRINT AT 9,9:"a": AT 9,24:"
   b": AT 20,9:"c": AT 20,24:"d": FLASH 0: PR
   INT AT 10,12:"Valaszok:"
120 LET i=INKEY$: IF i$="" OR i$="b"
   OR i$="c" OR i$="d" THEN GO TO 140
130 GO TO 120
140 CLS : PLOT 47,164: DRAW 4,0: PLOT 4
   9,164: DRAW 0,-152: PLOT 47,88: DRAW 4,0
   : PLOT 47,12: DRAW 4,0: PLOT 55,12: DRAW
   200,0
150 PRINT AT 1,0:"teto": AT 20,0:"alap"
160 FLASH 1: PRINT AT 0,7:" " A diagr
   am neve: " : FLASH 0: INPUT "A diagram
   neve: " b$: PRINT AT 0,7:m$: PRINT AT 0,
   19:-(LEN b$)/2;b$
170 FLASH 1: PRINT AT 1,0:"teto": FLASH
   0: INPUT "tetopont: " t$: LET tet=LEN b$
   TR$: t$=PRINT AT 1,0:" " AT 1,5;t$:
   GO TO 190
180 FLASH 1: PRINT AT 20,0:"alap": FLAS
   H 0: INPUT "alappont: " a$: LET ala=LEN
   STR$ a$: PRINT AT 20,0:" " AT 20,5-a
   lajal
190 LET fel=LEN STR$ (a+(t-a)/2): PR
   INT AT 10,5-fel+jal+(t-a)/2
200 IF i$="c" OR i$="d" THEN GO TO 220
210 PRINT AT 21,0:n$: INPUT "Az oszlop
   k száma: " i$: LET lv=200/i$: FOR a=1 TO
   i: LET v(a,1)=55+INT (a*(i-v)/4): LET v
   (a,2)=55+INT (a*(i-v)/4): NEXT a: GO TO
   320
220 INPUT "A csoportok száma: " i$: IF
   i$="" THEN GO TO 310
230 PRINT AT 21,0:"Az elemek száma ugya
   n az i(n)?"
240 LET a$=INKEY$: IF a$="1" THEN PRIN
   T AT 21,0:n$: GO TO 310
250 IF a$="2" THEN GO TO 310
260 PRINT AT 21,0:n$: LET n$="" FOR a=1
   TO 2: INPUT "Az elemek száma, " i$: c$
   oppo$=" " j$: LET n$=n$(a): NEXT a
270 LET lv=400/i$: c$=INT i$/i: LET j$=0
   : LET ind=1: FOR a=1 TO c$: FOR b=1 TO c
   (a): LET i$=i+1: LET j$=j+1: LET v(j,2)=55

```

```

+INT (i$+1/2+lv/4): IF j=1 THEN LET v(i
   ,1)=55+INT (i$+1/2+lv/4): GO TO 300
280 IF ind=0 THEN LET ind=1: LET v(j,1
   )=55+INT (i$+1/2+lv/4): GO TO 300
290 LET v(j,1)=v(j-1,2)
300 NEXT b: LET i=i+1: LET ind=0: NEXT
   a: GO TO 320
310 LET n$="" INPUT "Az elemek száma: "
   i$: PRINT AT 21,0:n$: FOR a=1 TO c$: LET
   c(a)=i: LET n$=n$(a): NEXT a: GO TO 27
   0
320 FOR b=34 TO 234 STEP 40: PLOT i,b:
   DRAW 16,0: NEXT b
330 FOR b=6 TO 0 STEP -2: PLOT 114,b: DR
   AW 16,0: NEXT b
340 FOR b=6 TO 0 STEP -2: PLOT 114,b: D
   RAW 16,0: NEXT b
350 FOR b=154 TO 170 STEP 2: PLOT b,6:
   DRAW 0,-6: NEXT b
360 FOR b=194 TO 210 STEP 2: PLOT b,6:
   DRAW 0,-6: NEXT b
370 FOR b=234 TO 248 STEP 2: PLOT b,2:
   PLOT b,4: NEXT b
380 FOR 0 TO n-1: INPUT "ertek: " i$:
   390 IF i$="" OR i$="c" THEN LET h$=0:
   GO TO 410
400 INPUT "hiba: " i$:
410 LET f$=INT (12+152*(ert-a)/((t-a)
   ) : LET h$=INT (152*(t-a)/((t-a)))
420 PLOT v(a+1,1),12: DRAW 0,f$: PLOT
   W v(a+1,2)-v(a+1,1),0: DRAW 0,12-f$: P
   L T v(a+1,1)+v(a+1,2)/2,f$: DRAW 0,h$:
   DRAW 1,0: DRAW -2,0: IF ert=a THEN GO
   TO 510
430 FOR b=3 TO 28 STEP 5: PRINT AT 21,b
   : " : NEXT b: FLASH 1: FOR b=2 TO 27 ST
   P 5: PRINT AT 21,b:(b-3)/5: NEXT b: FLAS
   H 0
440 LET a$=INKEY$: IF a$="1" THEN GO S
   U 520: GO TO 510
450 IF a$="2" THEN GO SUB 520: FDR b=v
   (a+1,1)+1 TO v(a+1,2)-1: PLOT b,15: DR
   AW 0,f$:14: NEXT b: GO TO 510
460 IF a$="3" THEN GO SUB 520: FDR b=f
   p TO 12 STEP -2: PLOT v(a+1,1)+1,b: DR
   AW v(a+1,2)-v(a+1,1)-2,0: NEXT b: GO TO
   510
470 IF a$="4" THEN GO SUB 520: FDR b=v
   (a+1,1)+2 TO v(a+1,2)-1 STEP 2: PLOT b,1
   2: DRAW 0,12-f$: NEXT b: GO TO 510
480 IF a$="5" THEN GO SUB 520: FDR b=v
   (a+1,1)+2 TO v(a+1,2)-1 STEP 2: PLOT b,1
   2: PLOT v(a+1,1)+1,b: DRAW v(a+1,2)
   -v(a+1,1)-2,0: NEXT b: GO TO 510
490 IF a$="6" THEN GO SUB 520: FDR b=v
   (a+1,1)+2 TO v(a+1,2)-1 STEP 2: FOR c=f
   p TO 12 STEP -2: PLOT b,c: NEXT c: NEXT
   b: GO TO 510
500 GO TO 440
510 NEXT a: PRINT AT 21,0:n$: STOP
520 FOR b=2 TO 27 STEP 5: PRINT AT 21,b
   : " : NEXT b: RETURN

```

Mi az a menü? Programrészlet, amely nek segítségével a felhasználó különböző funkciókból választhat — valamilyen beavatkozás (például gombnyomás) által. A program szempontjából a menü nem más, mint egy bemenő adattól függő elágazás. Egyedi megoldásban általában kissé terjedős (1. lista).

Mivel menüket lépten-nyomon használunk, nagyobb programokban akár tucatnyi is, célszerű, ha csinálunk egy általános Menü rutint, amely úgy oldja meg a feladatot, hogy csak az okvetlenül szükséges információt kelljen vele közölnünk. Az előbbi példában csak a kitérdő szövegek és a GOTO sorszámok voltak „informatívok”, a többi megcsöröghatjuk. Természetesen a rutin egyszerű megírása nagyobb munka, de később ez megtérül, nem beszélve arról, ha egy programon belül többször is használjuk.

A feladatot több nyelven is megoldjuk, bár inkább csak ötleteket adunk; ki-ki alakíthatja a neki legmegfelelőbb menükészletet.

BASIC

A rutin a 20—240-es sorokban van, utána következik egy példa az alkalmazására: a 400—410-es sor. A szabály az, hogy a GO SUB utáni első DATA sorban kell megadni a választékot, a hozzá tartozó ugrási címekkel. A választék megnyomandó billentyű mindig a szó kezdőbetűje: kis- és nagybetű egyaránt lehet.

Működése azon alapul, hogy ennek a DATA sornak a címét megkeressük, pontosabban elég a GO SUB sor sorszámát ismerni, ez viszont a gosub veremben van. Az ERR_SP mutatja azt a rekeszt, ahol a BASIC hibacím van elhelyezve, kettővel följebb található a legutolsó GO SUB visszatérési címe — ez kell nekünk. A 20-es sor megoldja a DATA-ra való állást, leolvashatjuk a tételeket. A beolvasás addig tart, amíg a DATA_ADD további tételt jelez (70-es sor); végük figyelembe, hogy a vessző kódja 44).

Kiértük a választékot, most billentyűt várunk a 120-as sorban (de még előbb a 110-es sor véd a funkcióismétlés ellen), amit kibetűre állítottunk azután.

A kapott kódot sorban összehasonlítjuk minden tétel első karakterével (a 100-as sor ismét a DATA-ra állt), és ha nincs egyezés, akkor a 100-as sorhoz visszamegyünk új billentyűért.

ZX-SPECTRUM

Egyezés esetén a 200–220-as sorban a kívánt értéket tesszük a gosub verembe az eredeti visszatérési cím helyett, az utasításszámot pedig 1-re állítjuk. Így a RETURN a kívánt sorra való ugrást eredményezi.

A 240-es sorban az INPUT"" törli a képernyő alját (2. lista).

BETA BASIC 1.8 és 1.0

Nagyjából ugyanezen az elven működik a következő, BETA BASIC 1.8-ra írt rutin, amely elegánsan rövid: 2 sor. Használati szabálya éppúgy az, hogy a hívás utáni első DATA-ban kell megadni a funkcióbillentyűket és a hozzájuk tartozó ugrási címeket. Fontos, hogy az elválasztójelként használatos "OR" a végén is legyen! Érdekes a várakozás megoldása: ha nem jó billentyűt nyomtunk meg, akkor found=0, SGN found+1=1, ezért a 2. sorra ugrunk, azaz új billentyűre várunk. Jó billentyű esetén az előbbi érték 2, ezért a hosszú képlettel megadott címre ugrunk, ami viszont épp a ">" és az "OR" közötti részt értékelte ki (3. lista).

Felmerül a kérdés, miért nem elég, ha előírjuk, hogy a menüből 1, 2, 3, ... stb. számokkal kell választani, és akkor egy GO TO ON-nal elintézhető az egész? Egyszerű, csak kicsit igénytelen megoldás, például nehezebb megtanulni a program használatát, mert semmi logikus kapcsolat nincs a funkció és az öt kiválasztó karakter között. Ezért nem is terjedt el.

BETA BASIC 3.1

Ebben a verzióban már módunk van igazi eljárás írására. A DEF PROC után megadott változólista formális paramétereket tartalmaz: ezeknek a változóneveknek semmi közük a főprogramban használt változókhoz. A híváskor adjuk meg, hogy oda milyen változónevet vagy -értéket kell helyettesíteni. REF kulcszó után a változónevé szerint hívott lesz, egyébként érték szerint. Példánkban az option név szerint hívott, ez tehát kimenő paraméter is lehet. A LOCAL után megadott változóknak semmi közük a főprogramhoz (blokkon belüli deklaráció).

Eljárásunk kiírja a választékot, majd megadja, hogy a lenyomott gomb hányadik funkciónak felel meg (option). Ha egyiknek sem, akkor option=0. Utána GO TO ON option-nel ugrunk. Ez azért jobb megoldás, mert átsorszámozás esetén a GO TO ON utáni sorszámlista is átszámozódik (az

```
50 PRINT "PRINT TEXT FILE      P"
60 PRINT "SAVE TEXT FILE      S"
70 PRINT "LOAD TEXT FILE      L"
... stb.
130 INPUT X$
140 IF X$="a" AND X$="z" THEN LET X$=CHR$(CODE X$-32)
150 IF X$="P" THEN GO TO 200
160 IF X$="S" THEN GO TO 1000
... stb.
230 GOTO 130
```

1. lista

```
5 DEF FN P(X)=PEEK X+256+PEEK (X+1)
10 REM menu rutin
20 LET ESP=FN P(23613)
LET ADDR=FN P(ESP+2)
RESTORE ADDR
50 READ X$,NADDR
60 PRINT #1:X$;" "
70 IF PEEK FN P(23639)=44 THEN GO TO 50
100 RESTORE ADDR
110 IF INKEY$="" THEN GO TO 110
120 IF INKEY$="" THEN GO TO 120
130 LET KOD=CODE INKEY$
140 IF KOD>64 AND KOD<91 THEN LET KOD=KOD+32
150 READ X$,NADDR
160 IF CODE X$(1)=KOD THEN GO TO 200
170 IF PEEK FN P(23639)=44 THEN GO TO 150
180 BEEP 0.4,0
GO TO 100
200 POKE ESP+2,NADDR-256+INT (NADDR/256)
210 POKE ESP+3,INT (NADDR/256)
220 POKE ESP+4,1
230 BEEP 0.2,30
240 INPUT ""
RETURN
400 GO SUB 10
410 DATA "printer",1000,"load",800,"save",700
700 PRINT "save"
STOP
800 PRINT "load"
STOP
1000 PRINT "print"
STOP
```

2. lista

3. lista

```
1 DEF PROC menu
POP caller
RESTORE caller
READ M$
POKE 23655,0
2 GET G$
LET G$=G$+">"
LET found=INSTRING(1,M$,G$)
GO TO ON 1+SGN found;2,VAL M$(found+2 TO INSTRING(found+2,M$," OR ") -1)
END PROC
80
85 REM demo start
90 PRINT "input/list/microdrive/range/stop"
100 PROC menu
DATA "i>270 OR l>550 OR m>8000 OR r>1200 OR s>2000 OR "
270 PRINT "input"
GO TO 90
550 PRINT "list"
GO TO 90
1200 PRINT "range"
GO TO 90
2000 STOP
8000 PRINT "microd."
GO TO 90
```

```

10 DEF PROC menu2 pr, REF option
20
   LOCAL cim,ss,gs
30 LET cim=DPEEK(DPEEK(23613)+2)+7429
   DPOKE 23639,cim-1
40 DO
   READ LINE ss
   PRINT sp(,ss)
   LOOP UNTIL ITEM()=0
50 DPOKE 23639,cim-1
60 GET gs
   LET gs=SHIFT$(2,gs)
   LET option=0
70
   READ LINE ss
   LET option=option+1
   IF ss(1)=gs THEN GO TO 90
80 IF ITEM()=0 THEN GO TO 50
   ELSE GO TO 70
90
   IF INKEY$(">") THEN GO TO 90
100 END PROC
110 menu2 0,opt
   DATA q question,m microdrive,i inp AND lista
   GO TO ON opt,520,300,830

```

4. lista

5. lista

```

100 PROGRAM MENUDEMO1;
110
120 VAR MENU:BOOLEAN;
130
140 FUNCTION GETU:CHAR;
150 VAR I:INTEGER;
160 GOMB:CHAR;
170 BEGIN
180 REPEAT GOMB:=INCH UNTIL GOMB<CHR(0);
190 IF (GOMB='a') AND (GOMB<='z') THEN GOMB:=CHR(ORD(GOMB)-32);
200 FOR I:= 1 TO 50 DO IF INCH>CHR(0) THEN I:=1;
210 GETU:=GOMB
220 END;
230
240 BEGIN
250 REPEAT (DEMO CIKLUS)
260 WRITELN;WRITELN('MENU-DEMO:');
270
280 REPEAT
290 MENU:=TRUE;
300 WRITELN('INPUT LIST DRIVE TESTING');
310
320 CASE GETU OF
330 'I':WRITELN('INPUT RUTIN');
340
350 'L':WRITELN('LISTAZGATUNK');
360
370
380 'D':WRITELN('DRIVE MUVELETEK');
390
400
410
420 'T':WRITELN('KIKERDEZLEK') (nincs pontosvesszo!);
430
440 ELSE MENU:=FALSE
450
460 UNTIL MENU
470 (KILEPES CAPS+BREAK, MAJD CAPS+1)
480 UNTIL FALSE
490 END.

```

előző két megoldásnál a DATA sorokat nekünk kell átírni újrászámozáskor).

A megoldás kb. ugyanaz, mint a sima BASIC-ben, de itt a gosub veremben nem a visszatérési sor száma, hanem a címe -7429 van (ez érvényes a 1.8 verzióra is). Ezért RESTORE helyett közvetlenül írunk a DATA ADD rendszerváltozóba (30-as sor). A többi lépés tulajdonképpen ugyanaz, csak kihasználja a BETA 3 kényelmesebb utasításait és függvényeit.

Megadhatjuk még azt is, hogy a kiírást hová kérjük (lásd 40-es sor, 4. lista).

Pascal

Itt a legkönnyebb a dolgunk, mert a CASE karakter utasítással szépen megoldható az elágaztatás. Viszont problémák vannak, ha a választ INCH-rel várjuk (lehet READ is, de az megint nem elegáns a feleslegesen megnyomandó ENTER miatt).

Például WHILE INCH=CHR(0) DO;

GOMB:=INCH;

eredménye GOMB=CHR(0), amit nem várniuk. Hasonlóképpen a következő ciklus, melynek illene addig várakoznia, amíg a billentyűt fel nem engedjük:

REPEAT UNTIL INCH=CHR(0) DO;

ez bizony nem vár egy pillanatig sem. A probléma magyarázatát meglátjuk, ha ezt futtatjuk:

REPEAT WRITE (INCH) UNTIL FALSE;

eredmény például k-t lenyomva ?K???K???K???K???K???K stb. A "?"-ek esetén az INCH 0 kódot vett, aminek az oka feltehetően az, hogy a PASCAL akkor másolja át a LAST K-t az INCH-be, ha a lenyomást a funkcióismétlési ROM (*310) rutin elfogadta.

Tehát az INKEY\$ és az INCH között alapvető különbség van! A problémát a 180-as sor oldja meg: ez megfelel egy GET-KEY\$-nek. A 200-as sor pedig kissé illegális módon a billentyű felengedésére vár (az 50-es érték ki van kísérletezve, kisebbet ne adjunk).

Magyarázatként talán még annyit, hogy a MENU változó azért kell, hogy rossz válasz esetén a menü ismétljen. Ilyenkor ugyanis a MENU=FALSE lesz, míg egyébként TRUE. Azzal, hogy az egyes funkciókban MENU értékét megváltoztatjuk-e van nem, szabályozni tudjuk, hogy a funkció végrehajtása után a menühöz vagy az azt követő utasításhoz térjünk-e vissza (5. lista).

Gépi kód

A menü rutin gépi kódú programban a leghatásosabb. Bemutatunk egy olyan megoldást (MENUR rutin), amely

— elmenti a képernyő középső harmadát, majd törli;


```

30 ;gépi kódú menü demo 8, 86.12.13.
40
50 ORG 50000
60
61 LD HL,$ ;mindig ide fog visszatérni
62 PUSH HL ;az egyes "funkciók" végrehajtása
;után
63 CALL MENUR ;a menürutin hívása
64 DEFH " , EZ A BEMUTATÓ ,FOGTAD AGYILAG?,AKKOR "
65 DEFH "NYOMJ MEG EGY GOMBOT! ;;"
66
67
68
69 CALL MENUR ;újabb menühívás
70 DEFH " , FUNKCIÓK: ,;"
71 DEFH "s-szóbeírás,a-adattárolás,k-kikérdezés,e-exit
;"
72
73
74 DEFH INPUT,DRIVE,QUEST,STOP
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110 STOP CALL SCREEN ;visszajön az eredeti kép, azután
111 RST 8
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150 INPUT LD A,"s"
151 RST 16
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300 ; < gépi kódú menürutin ver2.0 86.12.13. (C) Sliz Miklós )
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350 ;A képernyő középső harmadát elmentjük és nullázzuk.
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999

```

— itt azután kiír egy fejléct, utána a választékot (max. 8 sor);

— billentyűt vár, ha jót nyomtunk meg, akkor ugrik a megfelelő funkcióra; ha rossz, akkor vagy tovább vár, vagy átugorja a menüt (beállítható);

— mindenképpen kilépés előtt visszaállítja az eredeti képernyőt.

Híváskor semmi mást nem kell megadni, mint a kiírandó szöveget és az ugrási címet. Hívási példák a 63–90-es sorokban. „Szintaktikája” a következő. A CALL MENUR után megadandó

— a fejléc (lehet üres is, végét ";" jelzi),

— a menüválaszték (egymástól ";"-vel elválasztott tételekből áll, végét ";" jelzi),

— az ugrási címek.

A vessző amellet, hogy elválasztó jel, soremelést is jelent. Természetesen a szövegben belül egyébként nem használhatjuk a vesszőt és a pontosvesszőt. Szükség esetén az elválasztó jelek megváltoztathatók, módosítani kell minden CP 44, illetve CP 59 utasítást a kívánt kódokra, és kész.

Vigyázzunk arra, hogy a tételek száma (t) és az ugrási címek száma (u) között szigorú kapcsolat van; ha ezt nem tartjuk be, úgy elszállunk, mint a huzat. Vagy

A) $t = u$, ha az utolsó tétel nem üres,

B) $t = u + 1$, ha az utolsó tétel üres.

Ennek megfelelően még két üzemmódból is választhatunk: az A) esetben, ha nem jó gombot nyomunk meg, akkor vár a rutin újabb gombnyomásra, a B) esetben rossz gombnyomásnál azonnal kilép a rutinból és a hívás utáni utasítással folytatja a futást.

A rutin működése

A 300-as sortól kezdődik; először elmentjük a képernyő például középső harmadát az 51000-es címre, majd törölünk. Igényesebbek az attribútumokkal is megtehetik ugyanezt, 22784-től 256 bajt. A print pozíciót az „ablak sarkába” tesszük.

Az 560-as sorban kiemeljük a veremből a visszatérési címet. Ez éppen megegyezik a fejléc első karakterének címével. Kétféletes leolvasó ciklus jön: először a fejléct írjuk ki (ott van vége, ahol ";"-t találunk), majd a 740-es sorban elraktározzuk a választék kezdőcímét. A második menetben a választékot írjuk ki, ennek a végét újabb ";" jelzi, utána rögtön jönnek az ugrási címek, tehát a 740-es sorban most az első ugrási cím címét tesszük el.

A 800-as sorban egy INKEYS karaktert olvasunk be, de csak akkor, ha ezt a ROM repeating key (#310) megengedi, amit a 23611 című FLAGS rendszerváltozó 5-ös bitjének NZ állapota (1) jelez. Ez azért lényeges, mert ha több menü van egymás után, és az egyikből mondjuk K billentyűvel választottunk, lehet, hogy a funkció végrehajtása olyan gyors (gépi kódban vagyunk!), hogy fel sem tudtuk még engedni

```

720
730 KONEC INC HL
735 ;1. menetben HL a választék elejére, a 2. menetben
736 ;az első ugrási címre mutat.
740 PUSH HL
745 DJNZ CHAR ;2 menet
750
760 ;Egy karakter a billentyűzetről
770
800 INKEYS BIT S,(IY+1) ;FLAGS
810 JR Z,INKEYS ;elfogadott billentyűre vár
845 LD A,(#SC06) ;LAST-K
850 ;a lenyomott billentyű kódja A-ba került
855 RES S,(IY+1) ;törli az új gomb jelet
860
870 CP 65 ;key<'A'esetén
880 JR C,MARAD
890 CP 91 ;és key>'Z'-nél
900 JR NC,MARAD ;marad, azonban
910 ADD A,32 ;egyébként kisbetűre állít
920 MARAD LD C,A ;végül a kódot a C regiszterbe tes-
;szük
930
940 ;A beolvasott karakter ellenőrzése
950
960 POP DE ;az 1.rutin címére mutat
970 POP HL ;a szöveg 1.tételre mutat
980 PUSH HL
990 PUSH DE
1000 JR NEXT2 ;belépés az 1.tétel 1.karakter ell-
;enőrzésére
1010
1020 KERES LD A,(HL) ;a szöveg aktuális karaktere
1030 CP 44 ;','?'
1040 JR Z,NEXT1 ;ugrás új tételhez
1050 CP 59 ;pontosvessző esetén vége,
1060 JR Z,INKEYS ;új billentyűt kérünk!
1070
1080 INC HL ;következő karakter
1090 JR KERES
1100
1110 NEXT1 INC HL ;a ',' átugrása
1120 INC DE
1130 INC DE ;a következő rutin címére mutat
1140 NEXT2 LD A,(HL) ;a tétel 1.karakterre
1141 CP 59 ;hiányzik az utolsó tételt?
1142 JR Z,CONTIN ;akkor folytatjuk a DEFW utáni uta-
;stással
1150 CP C ;egyezik a beolvasott billentyűvel
1160 JR NZ,KERES ;ha nem, tovább vizsgál.
1170
1180 EX DE,HL ;most HL mutat a rutincímre
1190 LD E,(HL)
1200 INC HL
1210 LD D,(HL) ;DE=rutincím
1220 CONTIN POP HL
1230 POP HL ;kidobtuk a felesleget
1240 PUSH DE ;a kiválasztott rutinra közvetett
;ugráshoz
1250
1260 ;Visszahozzuk az eredeti képet
1270
1280 SCREEN LD HL,PUFFER
1290 LD DE,18432 ;képernyő középső harmad címe
1300 LD BC,2048 ;1/3 mérete
1310 LDIR
1320
1330 LD A,22
1340 RST 16
1350 LD A,0
1360 RST 16
1370 LD A,2
1380 RST 16 ;print at 0,2 ;(csak a demo kedvéé
;rt)
1390
1400 RET ;ugrás a kiválasztott rutinra

```

a K billentyűt, máris egy újabb menüben vagyunk, és akaratlanul kiválasztottuk a K funkciót stb. Megoldásunk ezt megakadályozza, funkcióismétlés csak a REPDEL-nél lenyomott gombnál lehet.

Mivel a ROM billentyűzet rutinját használjuk, a megszakitást nem szabad letiltani!

A 870-es sorban a beolvasott karakter kisbetűre állítjuk.

A 960-as sorban kezdődik az input karakter vizsgálata. Elővesszük a választék címét, és újra végigmegegyünk rajta. Mindig a tételek 1. karakterével hasonlítjuk össze a beolvasottat (1140-es sor). Előbb azonban megnézzük, hogy az 1. karakter nem pontosvessző-e (ez a helyzet, ha az utolsó tétel üres; ugyanakkor a beolvasott karakter is lehet ";"). Itt mindig a HL a szöveg-cím-mutató, DE pedig az aktuális rutincímre mutat. Figyeljük meg, hogy a ciklusból háromféleképpen lehet kilépni:

- az 1060-as sornál, ha nem volt egyezés, és az utolsó tétel nem üres, és ekkor tovább várunk jó billentyűre (A üzemmód);

- az 1142-es sornál, ha nem volt egyezés, és az utolsó tétel üres (tehát 1. karakter helyett ";"-t találfunk), és ekkor a DE-ben a menühívás utáni utasítás címe van (B üzemmód);

- az 1180-as sornál, ha megtalálta a keresett kódot, és ekkor DE-be kerül a kiválasztott rutin címe.

Az 1220-as sorban találkozunk a két eset: eltávolítjuk a veremből a felesleget, majd PUSH DE. Ez volt az egész rutin értelme! Az 560-as sorban kivettük a veremből a visszatérési címet, most a DE-t tesszük a helyére. Tehát a RET után ide fog ugrani a processzor. Az A és B esetnek megfelelően ez lehet egy funkció rutinra ugrás, illetve egyéb billentyű megnyomása esetén a menü átugrása (folytatás a CALL MENU, DEFW..., DEFW... utáni utasítással).

Az 1280-as sorban még a visszatérés előtt visszatesszük a képernyő közepét, hátha valami fontos volt rajta.

A demo részről (60–280-as sor) két menühívást csinálunk. Az első B típusú: a választék egyetlen üres tételből áll, tehát bármilyen gombnyomásra folytatódik a program; ugrási cím nincs is. A másik A típusú: az egyes billentyűkkel választhatunk, és képzeljük azt, mintha lenne is olyan rutin. Most csak egy betű jelenik meg AT 0,2., hogy lássuk, mi történt.

A demo végételenített, amit a 61-62-es sornak köszönhet. Ez egyben arra is példa, hogy a menüt nemcsak ugró funkciókra lehet használni, hanem CALL jellegű is lehet, ha előtte a megfelelő visszatérési címet betesszük a verembe. Kilépés csak exit-tel, ez a hibakezelő rutint hívja, STOP statementtel áll meg.

Hogy a BASIC-ben kipróbáljuk, írjunk a képernyőre valami szöveget, majd PRINT AT 0,0;" > < "; PRINT " " RANDOMIZE USR 50000.

Mikrogépes úttörők

Sétálgatva a Pekingi Úttörőpalotában, mindenütt munkában, alkotásban elmerült gyerekeket láttunk: a repülőmodellezők nyüzsgő termétől kezdve a szabadtéri színpadon gyakorló úttörőzenekarig. Hirtelen ötlettel vezérelve megkérdeztük az egyik tanárt, hogy vannak-e itt mikroszámítógépek? A szemközti pagodára mutatott, teljes természetességgel. Hitetlenkedve, bizalmatlanul mentünk az évezredek épülethez, és nyitottuk ki ódon ajtaját. Földbe gyökerezett a lábunk: az utcai trópusi hőség után a hazai gépteremek hűvöse fogadott; a helyiség tele volt, már az első pillantásra is láthatóan, IBM PC-vel kompatibilis mikrogépekkel. Az előttünk ülő gyerekek a munkában elmerülve, pillantásra sem méltattak bennünket, európaiakat, pedig az utcán mindenütt kíváncsi tekintetek keresztüzében jártunk.

Az addig latin betűket író képernyőn megjelentek a kínai írásjelek.

— *Hogyan juthatnak itt géphez a pekingi gyerekek?*

— Újságban hirdetjük ezt a lehetőséget, és a jelentkezők felvételi vizsgát tesznek. Nem a konkrét számítástechnikai ismereteket kérjük számon, hanem inkább a logikai képességeiket és matematikai tudásukat. A gyakorlat azt mutatja, hogy a kiválasztott gyerekek megbecsülik a kapott lehetőségeket, és igen komolyan foglalkoznak a mikrogépekkel.

— *Még egy éve sincs, hogy megnyílt ez a labor, és már gyakorlatról lehet beszélni?*

— *Hogyne! Mi most az új gépek laboratóriumában vagyunk. Néhány épülettel távolabb 1984 szeptemberében helyeztük üzembe a „régii” mikrogépeinket. Azok Apple II-vel kompatibilis hongkongi gyárt-*

Az Apple II-vel kompatibilis gépek terme

A NEC PC 9801 közelről

mányuak, és legalább olyan népszerűek a gyerekek körében, mint ezek a nagyobb teljesítményűek. A két gépteremben egész napos a mikrogépek terhelése, annak ellenére, hogy a pekingi iskolák 80-90 százalékában van már mikroszámítógép. Rendkívüli ütemben nő ugyanis a fiatalok körében a számítógépek népszerűsége. Persze ennek nagyon örülünk, hiszen ezért dolgozunk. Nem is munkának, inkább küldetésnek tekintjük azt, amit csinálunk.

További sikert kívánva búcsúztunk a lelkes tanártól és tanítványaitól.

DR. BROCKÓ PÉTER

Az IBM PC-vel kompatibilis gépek a laboratóriumában

Huang Hai-penget, az egyik tanárt rövid időre elszakítva a gyerekektől, faggatni kezdtük.

— *Mióta üzemelnek itt ezek a mikroszámítógépek?*

— 1985 decemberében nyitottuk meg a géptermet. Japán gyártmányú NEC PC 9801 típusú gépekkel szereltük fel, melyek kompatibilisek az IBM PC-vel. Kis, csak hajlékonylemezes tárolót tartalmazó konfigurációkat szereztünk be, mivel oktatási céloknak ezek is megfelelnek. Ugyanígy meg gondolásból csak néhány géphez vásároltunk nyomtatót, hiszen hajlékonylemezen át lehet vinni a kinyomtatandó programokat.

— *Tudnak-e kínaiul ezek a gépek?*

— Egy pillanat, tessék megnézni! — És Huang Hai-peng a legközelebbi, géphez lépve, lemezzel elindított egy programot.

A pagoda, amelyben a mikrogépek vannak. Előtte Huang Hai-peng a szerzővel

Eddig elméletileg foglalkoztunk a programlevédés technikáival és a VIC-1541 meghajtó működési elvével. Jelenleg egy egyszerű gyakorlati példát mutatunk, amelynek áttanulmányozásával az Olvasó könnyebben megérti majd az ezután ismertetendő bonyolultabb eljárásokat.

Az FDC (Floppy Disk Controller) hat különböző típusú olvasási hibát tud felismerni. Ezek a következők:

Hibakód	A hiba típusa
21	Nincs szinkronkarakter
20	Az FDC nem találja a blokkfejet
27	Ellenőrzőösszeg-hiba a blokkfejen
29	Disk ID csere
22	Nincs adatblokk
23	Ellenőrzőösszeg-hiba az adatblokkban

Most a 21-es típusú hibával fogunk részletesen foglalkozni. Az FDC az adott sávon (track) keresi a szinkronjelet, és ha 20 millisekundum időn belül nem találja, akkor hibát jelez.

Ezt az olvasási hibát legegyszerűbben úgy használhatjuk fel a védelem céljára, hogy a levédendő lemez bizonyos sávjára vagy blokkjára olyan információt viszünk, amelynek hatására olvasáskor 21-es típusú hibajelzést kapunk. A levédendő programba egy olyan szubrutint kell beépíteni, amely megpróbálja elolvasni ezt az általlunk átitrt sávot vagy blokkot, és ha a várt hibajelzést kapjuk, akkor valóban az eredeti lemez van a meghajtóban.

```

100 REM 21-ES HIBA
110 REM PARAMETER SAVSZAM (TRACK NUMBER)
120 PRINT "LEJAZ LEVÉDENDŐ LEMEZT A MEGHAJTÓBA"
130 INPUT "LEJAZTOLANDÓ SAV" T
140 IF T<1 OR T>25 THEN END
150 INPUT "LEJ VÁLTSÁM?" (L/N) T08
160 IF OR("N") THEN END
170 OPENIS :S,15
180 PRINT IS :10
190 INPUT IS,ENH,CHR,ETX,ESB
200 IF ENH="00" GOTO 250
210 PRINT "(LE)ENH,"ENH","ETX","ESB
220 CLOSE IS
230 END
240 REM A PROGRAM ÁTIRÁSA A MEGHAJTÓ
245 REM MEMÓRIÁJÁBA
250 JOB=170
260 DOSUB 400
270 FOR I=0 TO 25
280 READ D
290 DE=DE+CHR$(D)
300 NEXT I
310 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(4)CHR$(24)D#
320 REM VECREHATJAS
330 PRINT "(LE)IRVSI TORLESITROFF1 SAVSZAM" T
340 JOB=224
350 DOSUB 400
360 PRINT "LEJAZS21"
    
```

Most pedig tanulmányozzuk át a „Dos Inside”-ban megjelent programot, amellyel

21-es típusú hibát eredményező információt tudunk felírni a lemez bármely sávjára. A programban a kurzorpozíciók egyértelmű jelölésére szögletes zárójelben az irányt írjuk. Természetesen a programban azt értelem szerűen kell helyettesíteni.

```

370 CLOSE IS
380 END
390 REM *****
400 TRY=0
410 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)CHR$(2)
CHR$(T)CHR$(0)
420 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)CHR$(1)
CHR$(JOB)
430 TR=TR+1
440 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)
450 GET IS,ES
460 IF ES="*" THEN ES=CHR$(0)
470 E=ASC(ES)
480 IF TRY=500 GOTO 510
490 IF E<127 GOTO 510
500 RETURN
510 CLOSE IS
520 PRINT "(LE)IRVSI NEM SIKERULT TROFF1"
530 END
540 REM 21-ES HIBA
550 DATA 32,163,253,163,85,141,1,20
560 DATA 160,259,160,140,38,201,253,32
570 DATA 0,254,169,1,76,105,249,234
    
```

A meghajtó memóriájában futó program forráslistája:

```

100 : *****
110 : 21-ES HIBA LEVEZÉS IRÁSA
120 : *****
130 :
140 **30500 J A PROGRAM A 30500-TAL KEZDŐBŐ
150 : PUFFERBA KERUL
160 JSR #FD02 : AZ IRAS BEKAPCSOLASA
170 LDA #50 : NEH SZINKRONJELET
180 STA #1C00
190 LDN #FF
200 LDA #40
210 JSR #FC09 : 16432 NEH SZINKRONJELET
220 REL #RAGA
230 JSR #FE00 : AZ OLVASAS BEKAPCSOLASA
230 LDA #01
240 JMP #F900
    
```

Most nézzünk ugyanerre a levédési technikára egy másik programot, amely a sávnak csak egy megadott blokkját írja át, és így csak ezt olvasva kapunk 21-es hibajelzést.

```

100 REM 21-ES HIBASZIMULATOR
110 DIM D(17)
120 PRINT "LEJAZTOLANDÓ LEVEZÉS HELYEZE A MEGHAJTÓBA"
130 INPUT "LEJAZT IRANDÓ BLOKK SAV" K3
SEKTOROSZAM" T,5
150 IF T<1 OR T>25 THEN END
160 NE=20+(4*(T)+124)+1*36
170 IF S<0 OR D<0 THEN END
180 INPUT "LEJAZTOLANDÓ EZ A TORLEJÓT"
(17) C08
190 IF OR("N") THEN END
200 OPENIS :S,15
210 PRINT IS :10
220 PRINT IS,"10"
230 INPUT IS,ENH,CHR,ETX,ESB
240 INPUT IS,ENH,CHR,ETX,ESB
250 IF ENH="00" GOTO 300
260 PRINT "(LE)ENH,"ENH","ETX","ESB
270 CLOSE IS
280 END
290 REM *****
300 IF S<0 THEN S=16GOTO 300
310 S=S+1
320 JOB=170
330 DOSUB 570
340 REM OLVASÁS *****
350 REM OLVASÁS *****
360 FOR I=0 TO 17
370 DOSUB 570
380 FOR I=0 TO 7
390 FOR I=0 TO 7
400 READ D
410 NEXT I
420 NEXT I
430 NEXT I
    
```

```

410 I=0
420 FOR I=0 TO 7
430 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)CHR$(0)CHR$(I)D(I)
440 I=I+1
450 NEXT I
460 REM *****
470 REM *****
480 REM *****
490 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)CHR$(0)
CHR$(24)
500 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)
510 GET IS,ES
520 IF ES="*" THEN ES=CHR$(0)
530 E=ASC(ES)
540 IF E<127 GOTO 480
550 CLOSE IS
560 PRINT "LEJAZS21"
570 END
580 REM *****
590 TRY=0
600 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)CHR$(4)
    
```

```

CHR$(T)CHR$(0)CHR$(T)CHR$(5)
610 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)CHR$(0)
CHR$(JOB)
620 TR=TR+1
630 PRINT IS,"M-U"CHR$(0)CHR$(0)
640 GET IS,ES
650 IF ES="*" THEN ES=CHR$(0)
660 E=ASC(ES)
670 IF TRY=500 GOTO 690
680 IF E<127 GOTO 690
690 IF E=1 THEN RETURN
900 CLOSE IS
910 PRINT "(LE)IRVSI NEM SIKERULT TROFF1"
920 END
930 REM AZ ADATBAJUTY
940 DATA 32,163,245,32,86,245,162,0
950 DATA 99,254,184,282,200,250,162,69
960 DATA 80,254,134,202,208,250,169,255
970 DATA 141,2,20,173,16,20,162,0,169
980 DATA 0,192,141,10,56,162,0,169
990 DATA 35,98,254,104,141,1,25,202
1000 DATA 208,247,96,254,32,0,254,163
1010 DATA 1,76,105,243,234,234,234,234
    
```

Most pedig nézzük meg az assembly forráslistát, hogyan működik.

KOVÁCS P. ATTILA

```

100 : *****
110 : 21-es hibaszimulátor 4168 egy blokk/a
120 : *****
130 :
140 :#Z #500-as puffert használjuk
150 :
160 **30500
170 :
180 JSR #F510 : A BLOKKFEJ NEKÉREKÉSE
190 JSR #F550 : A SZINKRONJELET KÉREKÉSE
200 :
210 : Var AMIO AZ ADAT MEGJON
220 :
230 LDY #800
240 READ1 BVC READ1
250 CLV
260 DEX
270 BNE READ1
280 J
290 LDN #45
300 READ2 BVC READ2
310 CLV
320 DEX
330 BNE READ2
340 J
350 LDN #FF : ADATIRÁNY KI (OUT)
360 STA #1C00
370 LDA #100 : IRASMOD BEKAPCSOLASA
380 AND #1F
390 ORA #50
400 STA #1C00
410 J
420 LDN #80
430 LDN #55
440 WRITE1 BVC WRITE1
450 CLV
460 STA #1C01
470 DEY
480 BNE WRITE1
490 J
500 WRITE2 BVC WRITE2
510 J
520 JSR #FC00 : OLVASÁSMOD BEKAPCSOLASA
530 J
540 LDN #50
550 JMP #F900
    
```


Integrált szoftver

A játékprogramozás technikája c. sorozat után hasonló felfogásban új témát indítunk. A fenti sorozatcím alatt olyan szoftvereszközöket ismertetünk, mint az adatbázis-kezelő, szövegszerkesztő, adat-összefésülő, postázó és táblázatkezelő (spread sheet) programok.

A programcsomag elemei, programjai egymásra épülnek, egymás „termékeit” használják. Az integráltságot egy egyszerű példaként felismerhetjük a programcsomagban, ugyanis az azonos funkciójú változók elnevezése a különböző programokban azonos, és az azonos célú szubrutinok különböző programokban ugyanazon sorszámok alatt találhatók. A programok tárgyalásánál ezért az ilyen szubrutinokat csak egyszer, legelső előfordulásuknál tárgyaljuk, a későbbiekben csak utalunk rájuk.

Törekvésünk ezeknek az egyszerűen elkészíthető és használható programoknak a bemutatása. Minden programnál először az általános tudnivalókat közöljük, majd a programot, kezelésének előírásaival és a hozzá tartozó táblázatokkal együtt. A könnyebb érthetőség céljából, de a jól használhatóságot szem előtt tartva, mindegyik program BASIC nyelven íródott, DRAGON BASIC változatban. A DRAGON gépen tulajdonképpen a Microsoft BASIC a megfelelő változat, és így a program könnyen átirható például VT, TRS, HT, IBM PC stb. gépekre. A Commodore és a Sinclair gépeknél egy kicsit több módosítás szükséges. (Következő számunkban egy segéd táblázatban bemutatjuk a gépek közötti eltéréseket.) A programok a közölt formában, változtatás nélkül csak a DRAGON gépen futtathatók ugyan, de az apró változtatások, módosítások az alábbiak — a szokatlan, más gépektől eltérő értelmezés-ű utasítások, kódok, adatok — alapján elvégezhetők.

CLEAR *n* — helyet foglal le a tárolóban a karakteres adatoknak;
CLS *n* — a képernyőt az *n* színkóddal megadott színre „festi”;
PRINT & *n* — a képernyő adott pontján kezd a megjelenítést, melynek koordinátái: $Y = INT(n/32)$
 $X = n - INT(n/32)$
STRINGS(ab) — *a* számú *b* ASCII kódú karaktert képez;
POKE 329,θ — kisetűkivácsolása (255 a kikapcsolás);

PRINT USING "###,###" — például 5 számjegyet ír, az ezreket után vesszőt tesz;
INKEY S — egy bebillentyűzött karaktert olvas be;
IF... THEN... ELSE — a feltétel teljesülésénél THEN és az ELSE közötti részzel, a nem teljesülésnél az ELSE utáni ággal folytatódik;
LINE INPUT — karaktersorokat visz be (a sor eleji üres karaktereket is beleértve);
CHRS(94) — a felfelé mutató nyíl (↑) kódja;
CHRS(95) — azonos az előzővel + shift;
CHRS(10) — a lefelé mutató nyíl (↓) kódja;
CHRS(91) — azonos az előzővel + shift;
CHRS(13) — CR/LF kódja;
CHRS(8) — a visszalépés kódja (←);
CHRS(9) — a jobbra mutató nyíl kódja (→);
CHRS(159) — a sárga színű fénypont (kurzor);
IF PEEK(342) THEN... — azt vizsgálja, hogy le lett-e nyomva a 247 kódértékű billentyű vagy sem;
SOUND (ab) — hangkeltés, ahol *a* az értékel a hang magasságát adjuk meg (1—255; az alapskála C-je 89), a hang hosszúságát *b* értéke adja meg (1—255 között); 16 egyenlő 1 s);
INSTR a, b\$, c\$ — c\$ karakteresorban kikeresni a b\$ karakteresorozat az a-adik pozíciótól kezdve;
OPEN "a", #—1 — állomány megnyitása kazettán; kiírásra (0) vagy beolvasásra (1);
PRINT #—1 — kiírás a kazettára;
CLOSE #—1 — az állomány lezárása a kazettán;
MOTORON — kazettamotor bekapcsolása;
INPUT #—1 — adatbeolvasás a kazettáról;
EOF (#—1) — sorvégjelzés a kazettán;
POKE & H3FF, n-soros (1) vagy párhuzamos (θ) csatlósú-e a nyomtató, #—2 a nyomtatócsatorna száma;
CHRS(12) — a képernyőtörölés kódja;
PCLEAR n — tárgfolgalás a képernyő számára (1,5 kb-át egységben);

CSAVE "név" — a program tárolása kazettán;
CLOAD "név" — a program beolvasása kazettáról;
MOTOROFF — a magnómotor kikapcsolása.

A képernyőn a telexszövegeknél megszokott átirást alkalmaztuk, vagyis

Á = AA
 É = EE
 Ö = OE
 Ű = UE

Ez a rendszer nem ismer se hosszú, se kettes ékezeteket.

A programokban mindenütt kazettás tároló szerepel, de nagyon egyszerű a program átirása lemezrendszerre. Az egyes programok részletes ismertetésénél erre még visszatérünk.

Az adatbázis-kezelő rendszer

A program egy ún. „kulcsszó a szövegben” típusú adatbázis-kezelő rendszert valósít meg. Ez azt jelenti, hogy az egyes adatokhoz tartalmuk — nem pedig egy index — alapján lehet hozzáférni. Ez a módszer is elengedően gyors keresést és adatvisszanyerést eredményez. Maga a program, de más adatbázis-kezelő programok is a vizsgált adatbázist a gép belső tárolójában tartja. Így a DRAGON-nál mintegy 300 rekorddal, rekordonként átlagosan 100 karakterrel képes dolgozni. A maximális karakterhossz 240, a 100 átlagérték. Ha valaki kevesebb, de hosszabb rekorddal kíván dolgozni, akkor a programban az AV változó értékét kell megváltoztatni (60-as sor) a kívánt, de 240-nél nem nagyobb értékre. Ez (és a többi program is) tartalmaz egy másolatkészítő részt (itt lásd a 9999. sorszámú sort).

A kezdet

A program elindítása után kéri az adatbázis nevét. Háromféle válasz adható:

1. Ha a válasz „ÚJ”, akkor az új adatbázis nevét kell beadni. Kezdetben, amikor még nincs kialakítva az adatbázis, csak ez a válasz helyes. Az adatbázis neve ennél a

géptípusnál és programnál legfeljebb 8 karakterből állhat.

2. Ha egy adatbázisnevet adunk meg, akkor a program ezt a kazettán megkeresi és betölti (a könnyebb működéshez a magnó számlálóját figyelve állítsuk be a kazettát egy adatbázis közelében lévő pozícióra). Egy adatbázisnevet keresésre természetesen csak akkor adhatunk meg, ha már van adatbázisunk, és annak neve megegyezik a kazettán lévő adatscsoport nevével.

3. Lenyomjuk az ENTER gombot — az ADATOK elnevezésű adatscsoportot keresi ki a kazettán és betölti. Ezután a program megkérdezi, hogy soros vagy párhuzamos

csatolású nyomtatót használunk-e, majd a választ követően a képernyőn megjelenik a főmenü.

A főmenü

A főmenüben négy választási lehetőségünk van.

1. **Adatbeadás (B)**. Ebben az esetben egy új rekordot adhatunk meg, és ezt ismételhajuk mindaddig, amíg be nem adjuk az új (U) választ. A rekordok beadásánál két segédkarakter segítségével dolgozhatunk. A soremelő hatása ismert. A nagyobb jel (>) 10 üres hely beiktatását jelenti a re-

kordba. A már korábban megadott hosszú minden ASCII karaktert fogad a rekord.

2. **Az adatok előkeresése és kinyomtatása**. A képernyőre kiírt kérdésre válaszként be kell írni, mi a kikeresendő. Ezután a program végigvizsgálja az adatbázist, és az egyezőknek talál rekordokat kinyomtatja. Ha a keresendőre válaszolva az ENTER gombot nyomjuk le, akkor a teljes adatbázis kinyomtatása az eredmény.

3. **Ha a választunk (U), az adatbázist eltávolítja a kazettára**. Ha a tárolás befejezése után újra az U betűt adjuk a kérdésre válaszként, visszatérünk a főmenübe; bármely más betű esetén másolatot készít az adatbázisról. Fontos, hogy előbb a magne-tofont bekapcsoljuk, vagyis felvételre állva és a kazettát a megfelelő helyre állítva kell várniuk a motorbekapcsolás és az adatátvitel megkezdését.

4. **Kikeresés az adatbázisból, elővétel (E)**. A program megkérdezi, hogy mi az, amit keresünk. A válaszként megadott kód, illetve kódscsoport a szövegben való elhelyezkedéstől függetlenül érvényes. Így például ha a válasz "MA", akkor kikeresi mindazokat a rekordokat, amelyekben ez előfordul, vagyis ha találkozik ALMA, HAGYMA, MALOM, MAMA stb. szavakkal vagy ezek tartalmazó rekordokkal, mindegyik előkerül. Ha nem talál egy megfelelőt sem, a képernyőn megjelenik egy almenü.

Almenü

A főmenühöz hasonlóan itt is négy választási lehetőségünk van.

1. **Törlés (K)** — a teljes rekordot törli.
2. **Nyomatás (N)** — a rekordot kinyomtatja a talált formában.
3. **Az adatbázis mozgítása (I)**. A DRAGON gépnél a I és I tal tudjuk az adatbázist mozgatni.
4. **Szerkesztés (S)** — e-pal után megjelenik egy újabb, alacsonyabb szintű almenü.

A lehetséges három válasszal: betörlés (B), cseré (C), törlés (K) módosíthatjuk a szöveget. Az ENTER gomb lenyomásával visszatérhetünk az egyvel magasabb szintű menühez. A három (B, C, K) szövegmodosító lehetőség nem különbözik a szöveg-, illetve képernyőszerkesztőnél szokásos módszertől, vagyis a fénypont (kurzor) helyéhez képest jobbra engedélyez módosítást vagy törlést. Itt is használhatjuk a már korábban említett két kontroll kódot, az üres hely betöltést és a soremelést. A bemutatott lista tartalmazza az adatbázis-kezelő programot, amelyre a továbbiakban még visszatérünk.

GALINA FERENC

```

TYPE ADATBAZIS
10 CLEAR%00:CLS0:GOTO 1030
20 FOR L=1 TO 10000: NEXT L: RETURN
30 AS=INKEY$:IF AS="" THEN 40 ELSE
RETURN
40 AS=INKEY$:IF AS="" THEN 40 ELSE
RETURN
50 PRINT &#41,">":GOTO 1030
60 CLEAR%00:AV=100:TIME=30000:AV:
NEXT DIM T(1):CLS:HE=ADATOK:
+STRINGS(10,223)+STRINGS(11,239):
GOSUB 740:PRINT:INPUT:ADATBAZIS:
NEEV:DS$
70 IF DS="" THEN BS=ADATOK:
80 IF DS="UJ" THEN INPUT:UJ:ADAT:
HAZIS:NEEV:DS$:IF DS="" THEN
DS$=ADATOK:GOTO 200 ELSE
GOTO 200
90 PRINT DS$:"KERESEES"
100 OPEN "1",-1,DS$:PRINT:BEVOEL:
TEKS:DS$:FOR X=0 TO T:LINEINPUTM:
T(X):IF EOF(-1) THEN X+1
110 NEXT X:CLOSE:X=0
200 GOSUB 730:PRINT:PRINT:SOROS,VAGY
FAARHUZAMOS:A NYOMTATOT? INPUT
"<S> VAGY <P>":AS=AS:
300 CLEAR%00:GOSUB 740:PRINT &#41,">":
ELOGVEKTEL:ERG KINYOMTATAAS:PRINT
TAB(2),"<E>LOEVEKTEL <B>EADAAS <U>
J":GOSUB 30:GOSUB 730
510 IF AS="U" THEN 690 ELSE IF AS="B"
THEN 650 ELSE IF AS="N" THEN AS=""
:AS="N"
520 GOSUB 740:PRINT &#126,">":LINKINPUT
KERESEENDOK:"IS$
530 X=9:XD=1
540 IF T(X)="" THEN GOSUB 740:GOTO 610
550 P=INSTR(1,T(X),S$):IF P=0 THEN 360
560 GOSUB 730:GOSUB 840:PRINT:PRINT T$:
IF AS="" THEN 600
570 PRINT &#41,"<K>ITEROEOL <N>YOMTAT
VAGY:CHR$(24):GOSUB 30:GOSUB 730
580 IF AS="K" THEN T(X)=""
590 IF AS="S" THEN GOSUB 750:GOTO 560
600 IF AS="N" OR AS="P" THEN PRINT &#33,
"NYOMTAT":GOSUB 940:GOSUB 8200:OPEN
"0",-2,"M":PRINT%2,T$:PRINT%2:
CLOSE:2:GOSUB 730
610 IF AS=CHR$(13) THEN XD=1 ELSE IF AS
=CHR$(14) THEN XD=-1
620 IF AS="U" THEN IF XD=-1 THEN X=0
ELSE IF XD=1 THEN X=T-1
630 X=X+XD:IF X < 0 OR X > T THEN AS=""
ELSE GOTO 540
640 X=0:GOSUB 730:PRINT:AZ":GOSUB 20:
GOTO 500
650 FOR X=0 TO T
660 IF T(X)="" THEN GOSUB 730:GOSUB
50:PRINT &#65,"ADATBEADAAS VAGY <U>
J":LINKINPUT T(X):GOSUB 730
670 IF T(X)="" THEN T(X)=""<GOTO500
680 NEXT X:GOTO 500
690 GOSUB 730:PRINT:ELTAROLAAAS:GOSUB
7110:GOSUB 730
700 PRINT &#136,"ELTAROLAAAS":DS$:FOR X=
1 TO 6000:NEXT:OPEN "0",-1,DS$:FOR
X=0 TO T:IF T(X)="" THEN 710 ELSE
PRINT%1,T(X)
710 NEXT X:X=0:CLOSE:IS=INKEY$:GOSUB730:
PRINT:PRINT:CUJ, HA MAAS BILLENYI
DET NYOM LE MEGG EGY MASOLATOT KER
SZI?
720 IS=INKEY$:IF IS="" THEN 720 ELSE IF
IS="U" THEN END ELSE 690
730 CLS
740 PRINT &#6,HE;

```

```

742 PRINT &#32,X:N," LEHETSZEKESDOEL":
RETURN
750 LL=0:TS=T(X)
760 GOSUB 730:PRINT&#41,">":<B>ETOLDAAS
<C>EERE <K>ITEROEOL:
770 PRINT &#44,">":VISSZATEREES <ENTER>:
GOSUB 50
780 PRINT &#96,MIDS(T$,1,LL):PRINT &#96
+LL,CHR$(150):PRINT&#97+LL,MIDS(T$,
1,LL):GOSUB 730
790 IF IS=CHR$(B) THEN IF LL=0 THEN LL=
-1:GOTO 700
800 IF IS=CHR$(9) THEN IF LL < LEN(T$)
THEN LL=LL+1:GOTO 700
810 IF IS=CHR$(14) THEN IF LL=>32 THEN
LL=-32:GOTO 730
820 IF IS=CHR$(10) OR FEEK(342)=247 THEN
IF LL=>LEN(T$) THEN LL=32:GOTO780
830 IS=INKEY$:IF IS="" THEN 830
840 IF IS=CHR$(8) OR IS=CHR$(9) OR IS=
CHR$(14) OR IS=CHR$(10) THEN 790
850 IF IS=<K> THEN 800
860 IS=INKEY$:IF IS="" THEN 860 ELSE IF
IS=<K> THEN 760
870 SOUND160,1:IF LEN(T$)>LL THEN T$=LE
FTS(T$,LL)+RIGHT$(T$,LEN(T$)-LL-1):
PRINT&#97+LL,MIDS(T$,LL-1):SOUND140,1:
GOTO 860
880 IF IS=<B> THEN 900
890 PRINT &#97+LL,STRINGS(100,32):PRINT &
192+LL,MIDS(T$LL+1):PRINT &#11+96,"
":LINKINPUT IS:TS=LEFT$(T$,LL)+IS+
RIGHT$(T$,LEN(T$)-LL-LL-LL+LEN(T$)
):GOTO 760
900 IF IS=<C> THEN 920
910 PRINT&#11+96,">":LINKINPUT IS:IF
LEN(T$)>LEN(T$)-LL THEN TS=LEFT
$(T$,LL)+IS ELSE TS=LEFT$(T$,LL
)+IS+RIGHT$(T$,LEN(T$)-LL-LEN
(T$)):LL=LL+LEN(IS):GOTO 760
920 IF IS=CHR$(13) THEN T(X)=T$:
GOSUB 730:RETURN
930 GOTO 780
940 P=1:TS=T(X)
950 P=INSTR(P,T$,A)
960 IF P=0 THEN 980
970 TS=LEFT$(T$,P-1)+CHR$(13)+RIGHT$(T$,
LEN(T$)-P):GOTO 950
980 P=1
1000 P=INSTR(P,T$,>)
1020 IF P=0 THEN 1020
1010 TS=LEFT$(T$,P-1)+STRINGS(10,32)+
RIGHT$(T$,LEN(T$)-P):GOTO 990
1020 RETURN
1030 CLS:PRINT&#195,">":ADATBAZIS
"HE"
1040 GOSUB 20:GOSUB 20
1050 POLEARI:GOTO 60
7110 FOR X=1 TO 20:SOUND200,1:PRINT &#20
:PRINT &#25,">":A MOTOR BEKAPCSOLVA
J:NEXT X:MOTORON:FOR X=1 TO 8000:
8200 Z$=""<FOR X=1 TO LEN(T$):Z$X=MIDS
(T$,X,1):IF(Z$X<"N") AND (Z$X<"S")
AND (Z$X<"&") AND (Z$X<">") THEN
8250
8210 IF Z$X="S" THEN Z$X=CHR$(125):GOTO
8250
8220 IF Z$X="N" THEN Z$X=CHR$(124):GOTO
8250
8230 IF Z$X=">" THEN Z$X=CHR$(96):GOTO
8250
8240 Z$X=CHR$(125)
8250 Z$X=Z$:Z$X=NEXT X:T$:RETURN
9999 MOTORON:FOR X=1 TO 8000:NEXT:CSAVE
ADATOK:MOTORON:FOR X=1 TO 999:
NEXT:CSAVE:ADATOK

```


ADOK — VESZEK — CSERÉLEK —

Ebben a rovatban rövid, szívesen, a mikroszámítógépekkel kapcsolatos hírdetéseket közlünk. A díjazásuk: közléseknek gépeket szorokónként (60 karakter) 100.- Ft., megismerésüknek az első sor 50.- Ft., minden további sor 20.- Ft.. Az írásokat kérjük az első három sor ingyenes. Hírdetéseiket a szerkesztőség címére várjuk.

ADOK

Commodore VIC-20-es gépmem eladom
programokkal. Tel.: 420-463. Címem: Patai Gábor, Budapest VII. Demjénky u. 38. 1071.

C-16-ra, C Plus/A-re és C-116-ra jutányos áron játékok programok eladók. Dombóvári úszó, Kiskőrös, Majorosvezérvégi utca 29. 6290.

Sinclair Spectrus megkoptott /fém/ felületét olcsón, gyorsan újjávarázsolom. Kárpó Robert Budapest, IX. Imre u. 5. II. 14. 1093. Tel.: 378-075.

VEZÉK

ZX-Spectrum (16 vagy 48 K-s) számítógépet vevnök. Billentyűzet hibás gép vagy územleges nyák is megfelel. Tel.: 12-901 Ájka.

CSEBÉLEK

C-64-es programokat cserélek lemezen és kazettán. Listát kérek. Boldizsár Gábor, Rém, Petőfi u. 23. 6446.

Commodore 16 és Plus/A programokat cserélek. A programlistát a következő címre várom: Fazekas Attila, Kemence, Kaszásbány u. 15. 6501.

HomeLab-3 tulajdonosokat keresek. tapasztalat- és programokra feljebből. Szijgyártó Ferenc, Orosháza, Juhász Gy. u. 20. 2/10. 5900.

Játékok programokért cserébe a következő programokat kérem: PROFIT ASS 64, SYMMAT 64, GRAPHIC BASIC, PROFI MWR 64, SUPERGRAFIK 64, vagy ehhez hasonló BASIC töltőnk, segítő programok. Madai Tamás, Pacel, Kőr u. 19. 2119.

LASER 210-es Color Computer tulajdonosokkal szeretnék kapcsolatba felvenni. tapasztalat- és programokra céljából. Címem: Varszói Árpád, Vác, Lenin u. 82. VII/30. 2600.

VC 20 alapján és (8-32 K-s) bővíthető ellátott gépen futó programokat cserélek vagy vevnök. Program Garctideg 1000 Ft-ért eladó. Programlistákat Marczincsák János, Kisvárdra, Lenin út 20. 4600 címre kérek. Felhasználói programok is érdekelnek. VC 20-al foglalkozó folyóiratokat /külföldi/ keresek.

VC 20 programokat cserélek (32 Kbyte-ig) kazettán. Turók Osvald, Komárom, Lendvay-telep V. 2900.

ZX-Spectrum (48 K-s) használó szívesen várná programokat cserélésre. pl. MICROBOT, TOMAHAWK, CAULDRON, BOOTY/ A válaszokat programlistával várom. (Néki Oliver, Szombathely, Engels u. 64/C. 9700.

ZX-Spectrus felhasználói és játékok programokat cserélek. levelek programlistával a következő címre kérem: Szarka Endre, Veszprém, Stadion út 22. 8300.

ZX-Spectrus programokat cserélek. Válaszokat a programok listájával erre a címre kérem: Frank Gábor, Tatabánya II. Vadász u. 68. 4/2. 2800.

ZX-Spectrumra 1000 darabszámú játékok programok készíttetésére kérem folyamatosan bővíteni. Válaszokat programlistával a következő címre kérem: Csók Attila, Debrecen, Kapitány u. 16. 4035.

Z80-as egykartyás mikrogépet (billentyűzettel, display-el, software-cel) adok, cserébe Vermona dobogóját kérek a következő címre: Balogh György, Budapest, Bertoni u. 14. 1172.

THE USERS PORT

San Fernando Valley Commodore Users Group

Egy jól használható programjavító segédlet

Nagyméretű BASIC programokban hibák keresése gyakran nagyon munkaigényes, és esetleg újabb hibákat okozó művel. Ez különösen akkor igaz, ha ezt a munkát manuálisan végezzük.

A legtöbb C64 használó már rendelkezik vagy az eredeti EASYSRIPT programmal, vagy annak valamilyen hasonmásával. Ennek használata sok esetben segít a következők szerint:

- Készítsünk a BASIC programról egy az EASYSRIPT által olvasható formátumú másolatot.
- Ennek módja: Beadandó: OPEN8, 8, 8, "Ø: új fájlnev, S, W": CMD8: LIST PRINT#8 CLOSE
- (Amint mi külön sorba írunk, azt külön sorba is kell írni!)
- Töltsük be az EASYSRIPT programot.
- Töltsük be az „új fájlnev” elnevezésűt (ami természetesen nem ilyen furcsa nevű, hanem új fájlnev alatt bármilyen EASYSRIPT-olvasható fájlnev szerepelhet).
- Az EASYSRIPT parancsait használva keressünk.

Mire használható ez? Sok mindenre. Ebből itt csak néhány példát emelünk ki. Azokat, amiket talán a leggyakrabban használhatunk.

- Minden olyan utasítás kikeresése, ami egy adott szubrutin sorszámra hivatkozik.
 - Minden olyan hely kikeresése, ahol egy adott változónév előfordul.
 - Annak a helynek a megkeresése, ahol egy változót definiáltunk.
 - Annak a helynek a megkeresése, ahol egy tömböt definiáltunk.
 - Annak a helynek a megkeresése, ahol egy tömböt dimenzionáltunk.
 - Annak a helynek a megkeresése, ami a következő típusú hibázületen tényleges okozója: BAD SUBSCRIPT ERROR LINE aaa. (Általában az aaa-adik sorban semmi-féle hibát nem találunk, ezért van erre szükség. A tényleges ok lehet pl. az, hogy a dimenzionálásnál nem megfelelő paramétert, paraméterértéket használtunk, vagy a program futása során ezt az értéket módosítottuk.)
- Egy fontos megjegyzés: A megtalált hibát az eredeti programunkban kell javítani!

Adom a magyarázatot!

Legutóbb egy nyomtató-rajzoló program két változatát közöltük, melyek — szerzőjük szándéka szerint — csak futási idejükben különböztek volna, azonban az előállított rajzok is különbözőek.

A két program egyetlen sor egy részletében tért csak el, melyeket a jobb tárgyalhatóság céljából elkülönítve közlünk (1. és 2. lista 50. sor). A sorban még egy nyomtatást is beleírtam, melynek magyarázatát később adom.

A két változat látszólag ugyanazt teszi, csak kétféle módon. Ez pedig az, hogy az Y(0)-bájtot nyolc bitérekre bontja, minden egyes bitszámjegyet megszorozva százhuszhéttel. (Ez utóbbi -E- a nyomtatáshoz kellett.)

Az első változatnál ez úgy történt, hogy először a bájt számértékét, a továbbiakban a maradványértéket osztotta kettő megfelelő hatványával és annak egészrészt megszorozta ugyanezzel a hatványal. (A svéd abc-t használó nyomtatót új jelent meg hatványjel helyett.) Az így kapott helyiértékek szorzott számjegyet (B) levonta az első ciklusnál a bájt számértékéből, a továbbiakban a maradványértékből, előállítva ezzel az új maradványértéket /Y(K)/. Végül a számjegyet szorozta százhuszhéttel. (Bár ez utóbbi helyett egy feltételes utasítás áll, az azonban ezt teszi, mert

$$127 \times \theta = \theta$$

$$127 \times 1 = 127$$

A második változatnál kettő hatványinak előállítására először kettőszázötvenhatna, a továbbiakban az előző osztásértéknek (C) kettővel történő osztása szolgált. Más eltérés a két változat közt nincs. Mindkét változatot kiegészítettem a bájtértékmegadással (1. sor és a 80. sor első két utasítása). Ez 0 és 255 lett. Rajzolás helyett pedig kiíratam E értékét (70. sor). Az 1. és 2. futtatás eredménye különböző eredménylistát szolgáltatott. Amennyiben a bájtérték 0 volt, azaz a bitérték

00000000

úgy a két futtatás azonos eredményt adott. Kettőszázötvenötönnél, azaz

11111111

bitértéknél a 2. futtatás valóban minden egyes helyén százhuszhétet adott, az 1. viszont a legalacsonyabb helyiértéknél nem. A helyes értéket a 2. lista szolgáltatta, vizsgáljuk meg ezért a 1-t részletesebben. Átalakítva a listát, a részletszámítások eredményét táblázatos formában kapjuk meg (3. lista és 3. futtatás). Itt a 10. sorral előállítottam a táblázat fejlécét, az 50. sorból elhagytam a bájtérték kiírását, és a 70. sorban minden részeredményt kiíratam.

A táblázat szolgáltatja a magyarázatot. Látható, hogy a hatványozás eredménye kettő ötödik és hatodik hatványánál igen kis értékkel, de eltér a helyestől. Ez ott még nem ad a rajzolás szempontjából hibát. További viszont a számítás a pontatlan rendszert, most még hibát nem okozva. A baj az utolsó B-számításnál következik be. Itt

Y(7) helyes értéke 1 lenne, melyet kettő nulladik hatványával osztva egyet kapnánk. Ebből egészértéket képezve továbbra is 1 adódna, amelyet eggyel szorozva

$$B = 1$$

lenne az eredmény (ez így

$$E = 127).$$

```
1 Y(0)=0
50 PRINT#-2:PRINT#-2, 'Y=';Y(0);C=256;FOR
K=1TO8:C=C/2:B=C*INT(Y(K-1)/C);Y(K)=Y(K-
1)-B:IFB<>0THEN E=127:GOTO70 ELSE E=0:GO
TO70
70 PRINT#-2,E;:NEXTK
80 IFA=0THEN A=1:Y(0)=255:GOTO50
90 PRINT#-2:STOP
```

1. lista

Y = 0									
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Y = 255									
127	127	127	127	127	127	127	127	127	0

1. futtatás

```
1 Y(0)=0
50 PRINT#-2:PRINT#-2, 'Y=';Y(0);FORK=1TO8
B=(20-(B-K))*INT(Y(K-1)/(20-(B-K)));Y(K)=
Y(K-1)-B:IFB<>0THEN E=127:GOTO70 ELSE E=
0:GOTO70
70 PRINT#-2,E;:NEXTK
80 IFA=0THEN A=1:Y(0)=255:GOTO50
90 PRINT#-2:STOP
```

2. lista

Y = 0									
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Y = 255									
127	127	127	127	127	127	127	127	127	127

2. futtatás

```
1 Y(0)=0
10 PRINT#-2, 'Y(K)', 'B', 'E'
50 FORK=1TO8:B=(20-(B-K))*INT(Y(K-1)/(20-
(B-K)));Y(K)=Y(K-1)-B:IFB<>0 THEN E=127:G
OTO70 ELSE E=0:GOTO70
70 PRINT#-2,Y(K),B,E:NEXTK
80 IFA=0THEN A=1:Y(0)=255:GOTO50
90 PRINT#-2:STOP
```

3. lista

3. futtatás

Y(K)	B	E
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
127	128	127
62.9999997	64.0000001	127
30.9999997	32.0000001	127
14.9999997	16	127
6.99999966	8	127
2.99999966	4	127
.99999968	2	127
.99999968	0	0

```
1 Y(0)=7
10 PRINT#-2, 'Y(K)', 'B', 'E'
50 FORK=1TO8:B=(20-(B-K))*INT(Y(K-1)/(20-
(B-K)));Y(K)=Y(K-1)-B:IFB<>0 THEN E=127:G
OTO70 ELSE E=0:GOTO70
70 PRINT#-2,Y(K),B,E:NEXTK
80 IFA=0THEN A=1:Y(0)=170:GOTO50
90 PRINT#-2:STOP
```

4. lista

4. futtatás

Y(K)	B	E
7	0	0
7	0	0
7	0	0
7	0	0
7	0	0
3	4	127
.999999997	2	127
.999999997	0	0
41.9999998	128	127
41.9999998	0	0
9.99999978	32.0000001	127
9.99999978	0	0
1.99999977	8	127
1.99999977	0	0
1.99999977	0	0
.999999773	1	127

E helyett azonban Y(7) = .999999658 vagyis nagyon kevéssel, de kisebb, mint 1. Ezt eggyel osztva is egynél kisebb számot kapunk, amelynek egész része 0.

Más bájtértékekkel (7, 170 a 4. listában) kaphatunk hasonlóan a legalacsonyabb helyiértéken hibát (4. futtatás 8. sor), de kaphatunk kettős hibát is (4. futtatás két utolsó sor, ahol a bitek számértéke felcserelődött).

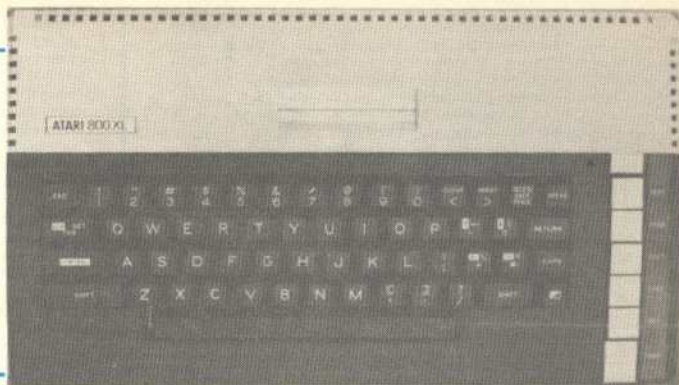
Az ok tehát az, hogy a hatványozás látszólag csekély (mintegy tízmilliomod százelek) pontatlansága téves döntést eredményezett, mert egy ennél pontosabb (itt tízenként jegyre pontos) egészértékképzési művelettel ellenőriztük. A számítógép sem abszolút pontos eszköz, és előfordulhat (mint esetünkben is), hogy a látszólag nagy pontosság sem elég nagy. Célszerű tehát megvizsgálunk minden esetben a számítási pontatlanságának a hatását, ha nem akarunk pl. tücsököt-bogarat rajzoltatni bogár helyett.

dr. SIMONYI ENDRE

Új mikroklub

A HCC-n belül a Húsiipari Műszaki Fejlesztés Közös Vállalat (HMFKV) támogatásával megalakult az Alpha-Micro klub. — Minden érdeklődőt szeretettel várunk a klub rendezvényein és azok előkészítésére. Az összejövetelek helyszínéről és időpontjáról tájékoztatást ad Papp György a 337-350/24 vagy 329-580/328 telefonszámon. Levélcím: HMFKV, Budapest, Gubacsi u. 6/b 1097.

Az ATARI 800 XL

1. kép

Ez a gép az ATARI 400-as, 600-as számítógépek utódja. Az ATARI amerikai érdekeltségű cég, ezeket a gépeket azonban a világ különböző pontjain létesült leányvállalatok állítják össze. A 800XL a fent említett gépekkel felülről kompatibilis. A gép 64 Kbájt RAM-ot tartalmaz, ezen felül beépített BASIC interpretér található benne. Nagy előnye még, hogy ismeri a nemzetközi karaktereket, melyek között számos ékezetes magyar betű is megtalálható. A ROM-ba beégettek még egy kis különálló programot (SELF-TEST), melynek segítségével tesztelhetjük a billentyűzetet, a memóriát és a hanggenerátort. Már az eddigiekből is látszik hogy a gép a házi számítógépek kategóriájába tartozik, komoly ipari és nyilvántartási feladatok ellátására nem alkalmas.

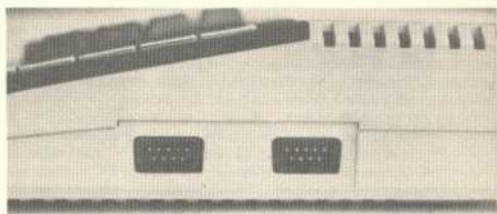
A gép kívülről

Formája esztétikus, a tervezők törekedtek a legmegfelelőbb alak kiválasztására. A billentyűzet kialakítása és elrendezése kényelmessé teszi a gép kezelését. A számítógépeken általában használt billentyűkön kívül, a jobb oldalon öt darab főbillentyű található (1. kép). A legfőbb a RESET, mely többféle módon funkcionál. A másik négy billentyű használatáról a későbbiekben írunk.

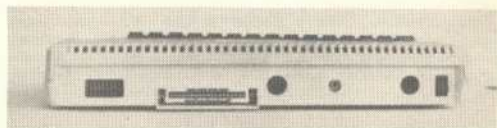
A billentyűzet fölött található kivezetés szolgál a cartridge-ok csatlakoztatására, melynek kialakítása nagyon célszerű, mivel a valódi csatlakozó fölé billenőajtós porvédő került. A géphez kapható programok egy része (főleg játékok), cartridge-on kerül forgalomba. Jobb oldalon helyezkedik el a két joystick kivezetés (2. kép), amely természetesen megfelel a ATARI cég által bevezetett szabványnak. A COMMODORE cég ugyanezt alkalmazta a C-64 megépítésekor.

Hátul öt darab csatlakozó, és a ki/be kapcsoló kapott helyet (3. kép). Balról jobbra haladva az első csatlakozó a gép, a lemezmeghajtók és a nyomtató közötti kapcsolatot megteremtésére szolgál. Amint az a 4. képen is látható, eiter a Magyarországon elterjedt típusoktól. A második egy szabványos RS232 csatlakozó. A következő a MONITOR, s mellette az antenna kimenet. Az utolsó a tápfeszültség fogadására szolgál.

A dobozon több szellőzőnyílást helyeztek el, melyek biztosítják a megfelelő hűtést (5. kép).

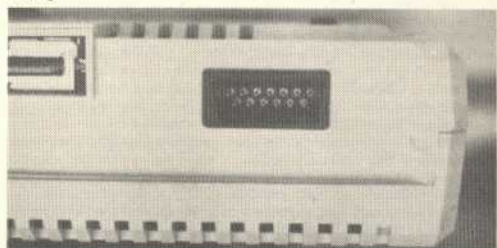

2. kép

3. kép

4. kép

Belső felépítés

A 6502-es mikroprocesszoron kívül négy darab speciális integrált áramkört helyeztek el (6. kép), melyek funkciója a következő:

- ANTIC: -képernyőszerkesztés (DMA, NMI kontroll)
- vízszintes és függőleges finomsroll
- szinkronizáció
- fénykeruza pozíciójának lekérdezése
- CTIA: -a grafika és a sprite-ok közötti prioritás szabályozása
- szín és fényerő kontrollálása
- sprite-ok kezelése

-utközések vizsgálata és lekezelése
-tűzgombok vizsgálata

POKEY: -billentyűzet vizsgálata, kezelése
-soros ki/bemenet kezelése
-potméterpozíciók megállapítása
-beiső órák kezelése
-perifériák megszakításrendszerének vizsgálása
-hanggenerátor
-véletlenszám generátor

PIA: -joystick lekérdezés
-perifériák kezelése
-perifériák megszakításrendszerének vizsgálása

A gép NTSC és PAL rendszerű tévékkel egyaránt képes üzemelni. Az ATARI 800XL grafikai lehetőségei messze felülmúlják a hasonló kategóriájú gépeket. Ezt bizonyítja, hogy 16 féle grafikus üzemmód közül választhatunk, de nem akárhogyan. Ugyanis egy ún. displaylist segítségével minden egyes tévéorra más-más grafikus üzemmódot választhatunk. Az elérhető legnagyobb felbontás 384x240. A felbontás csökkentésével egyre több színt használhatunk egyszerre. 16 féle szín, 16 féle fényerő, így összesen 256 féle árnyalat áll rendelkezésünkre. Ez is sokkal nagyobb teret biztosít mint akár a C-64, akár a ZX-Spectrum grafikája, hogy magyar gépekről ne is beszéljünk. A gép felépítése sprite-ok használatának lehetőségével segíti elő a programozói munkát. Kétféle sprite-ot különböztetünk meg, melyek csupán méreteikben térnek el egymástól. Az egyik az ún. PLAYER, amely 240 pont magas és 8 pont széles. A másik sprite a MISSILE, mely szintén 240 pont magas, de csak 2 pont széles. Mivel a sprite-ok teljes képernyő magasságúak, sőt a keretre is kilóghatnak, így hardware úton csak vízszintes irányú mozgásukra van lehetőség. Külön regiszterekben adhatjuk meg, hogy egy sprite eltakarja-e a másikat, vagy a képernyőn lévő grafikát, vagy sem. Továbbá lehetőségünk nyílik az utközések egyszerű lekérdezésére. A sprite-ok méreteit külön-külön szabályozhatjuk. Vízszintesen három, függőlegesen két féle méret létezik.

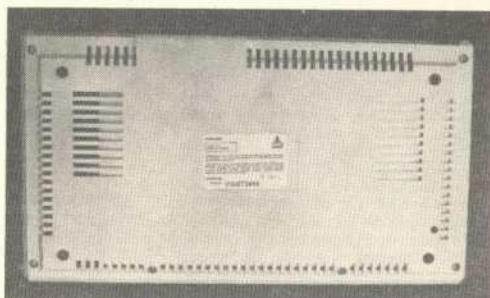
A zenei kibontakozásnak szintén tág teret biztosít a négy egymástól teljesen független hangcsatorna. Mindegyiken 3.5 oktávát foghatunk át, de ha kettőt összevonunk, ez 8 oktává bővül. Itt már különböző szűrők segítségével állíthatjuk be a végleges hangot. Így természetesen bármilyen zajt, zörejt elő lehet állítani. A hangcsatornák nagyfokú variálhatósága és egymástól való függetlensége nagymértékben megkönnyíti a zenei részek kidolgozását.

A gépi kódú programozást elősegíti a 65xx processzorokra épülő mikroszámítógépekéhez képest meglepően jól kialakított megszakításrendszer.

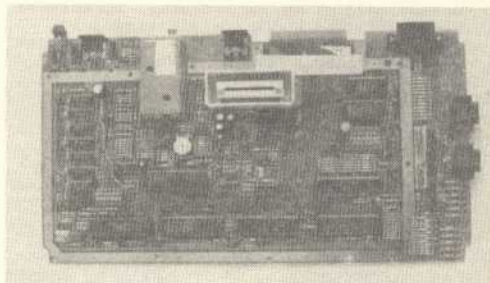
hibát kell megemlítenünk, hogy alapállapotban hibauzenetként csak a hiba kódját írja ki. Azt már sikerült megállapítanunk hogy a ROM tartalmazza az angol nyelvű hibauzeneteket is, de ezeket még nem sikerült előcsalunk.

Hátrányai mellett sok előnye is van ennek a BASIC fordítónak. Könnyűbbséget jelent az, hogy minden sor begépelése után szintaktikailag ellenőrzi azt, és a hibát annak helyének feltüntetésével jelzi. A C-64-től eltérő módon, de itt is rövidítődnek a BASIC parancsok. A hanggenerátorok programozására egyetlen univerzális utasítás szolgál, ez a SOUND. Ezzel a hang minden egyes paraméterét beállíthatjuk. A grafika használatát is segíti a BASIC. Így pl. kigyűjthetünk, elölthetünk vagy akár ellenőrizhetünk egy pontot. A már más gépekről jól ismert DRAWTO utasítás segítségével történik a vonalhúzás, jónak mondható sebességgel. A BASIC-ből elérhető legnagyobb felbontás 320x192 pont. Ebben az üzemmódban azonban a háttérrel kívül csupán egy színt használhatunk. A legtöbb szín használatát megengedő üzemmódban 16 színnel dolgozhatunk, de a felbontás ekkor csak 80x192.

A GOTO, GOSUB, LIST, RESTORE és TRAP

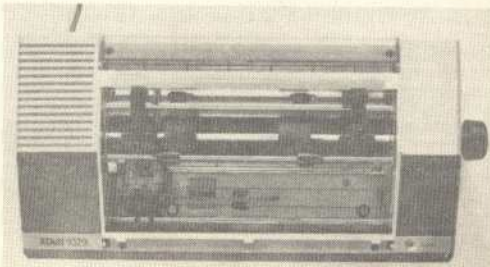

5. kép

6. kép

7. kép

BASIC

Az ATARI 800XL hátrányai nagy részben a BASIC interpreterben vannak. Ezek közül is a legnagyobb az, hogy karaktertömböket nem ismer. Pl. a DIM A\$(200) utasítás csak egy kétszáz karakter hosszúságú A\$ nevű változó definiálására szolgál, enélkül nem is használhatnánk ilyen nevű változót. A másik nagy hátrány, hogy hatványozása minden képzetet fölülmúlón lassú. Ezenkívül sajnos nem ismeri a tengens függvényt annak ellenére, hogy minden leírás ennek az ellenkezőjét tartalmazza. Még egy lényeges

utasítások után álló sorozám helyett változó is állhat. A POP utasítás lehetővé teszi, hogy egy ciklusból vagy egy szubrutinból a normálból eltérő módon lépjunk ki. A természetes alapú logaritmuson kívül a tízes alapú logaritmus használatára is lehetőség nyílik. A gép radiánban és fokokban egyaránt képes számolni. A joystickek és potméterek állapotát szintén egy-egy BASIC utasítás segítségével állapíthatjuk meg.

Ismeri az LPRINT utasítást, amivel közvetlenül csatornánegnyitás nélkül nyomtathatunk. A LIST-el kilistáztathatjuk a programunkat képernyőre, nyomtatóra és lemezre egyaránt. A lemezre kilistázott programok betöltése az ENTER utasítással történik. Ezzel elérhetjük két BASIC program összefűzését is úgy, hogy az egyik már a gépben van, a másikat pedig ennek az utasításnak a felhasználásával rátöltjük. Vigyáznunk kell azonban arra, hogy az azonos sorozámú sorokat felülírja.

Az ADR utasítás használatával megállapíthatjuk egy karakteres, változó kezdőcímét. Ez sokszor segíti a programozást. Gépkódú rutinok BASIC-ből való felhasználására szolgál az USR utasítás melyben több paramétert is átadhatunk a gépkódú résznek. A BYE parancs begépelésével léphetünk be a már említett tesztelő programba, de vigyáznunk kell, mert ezzel a BASIC program törődik a memóriából.

A perifériák kezelése szintén könnyen megoldható néhány BASIC utasítással (LOAD, SAVE, GET, PUT, POINT, NOTE). A billentyűzet, a kazettás egység, a képernyő, a képernyőszerkesztő, a nyomtató, a lemezmeghajtó és az RS232 csatorna egyaránt elérhető ezekkel az utasításokkal.

A képernyőszerkesztő ún. full screen rendszerben dolgozik, amely szinte teljesen azonos a C-64-ésével. Az ATARI-nak azonban van egy kényelmet szolgáló plusz funkciója, ez pedig a tabulátor, melyet tetszés szerint állíthatunk.

Gépkódú programok kazettáról való betöltéséhez egy kis trükköt kell ismernünk. A gép bekapcsolásakor a START gombot nyomva kell tartani, ennek hatására egy betöltő rutinra adódik át a vezérlés.

Szintén érdemes megjegyezni, hogy ha bekapcsoláskor az OPTION gombot tartjuk nyomva, akkor az operációs rendszer kikapcsolja a BASIC interpretert. Nagy terjedelmű gépkódú programok beolvasására csak így nyílik lehetőség.

Perifériák

A perifériáknak igen széles választéka áll rendelkezésünkre.

A joystickek helyére csatlakoztathatunk fényceruzát, rajzolótablettát. Ugyanitt kerülhet sor a 8 darab különálló potméter csatlakoztatására, ami azt jelenti, hogy a gépnek 8 analóg bemenete van. A billentyűzet

helyére nemzetközi tízes billentyűzet is kerülhet. Az RS232 csatornán keresztül csatlakoztatható memóriabővítő és randisk is. A soros vonalon négy féle periféria lehet. Legritkábban használt a 1020-es típusjelzésű színes plotter melynek segítségével gyönyörű grafikák megjelenítésére van lehetőség. A 1029-es mátrixnyomtató (7. kép) mind karakteres, mind grafikus üzemmódban működik. A Commodore gépekhez csatlakoztatható nyomtatókat (MPS sorozat, SEIKOSHA). A nyomtató a géphez hasonlóan ismeri a nemzetközi karaktereket. 50 karakter/sec sebességgel nyomtat. Nagy előnye a CBM nyomtatókkal szemben, hogy grafikus üzemmódban egy sort egyszerre nyomtat ki, minthogy pufférének nagysága ezt megengedi. Szép megoldás, hogy nemcsak a szabványos perforált printerpapírra tud nyomtatni, hanem akár különálló A/4-es lapokra is. Széles és aláhúzott karakterekkel változatosabbá tehetjük a nyomtatási képet.

Adattárolásra kazettát és mágneslemezt használhatunk. A kazettás egység száma 1010. Ha a mágno használatát választjuk, fel kell készülnünk arra, hogy így munkánk nehezekebb, az adattárolás kevésbé biztonságos lesz mint a lemezmeghajtó esetén. A géphez csak speciális magnetofon csatlakoztatható, normál közhasználatú magnet csak kisebb hardver átalakítással illeszthetünk.

Az ATARI BOOXL-hoz két Altalanosan elterjedt lemezmeghajtó létezik, a régebbi típus a H30-as, az újabb pedig a 1029-es. Mivel Magyarországon az utóbbi kerül forgalomba, ezért erről írunk bővebben. A meghajtóban egy controller chip látja el a szükséges funkciókat (írás, olvasás, inicializálás, ellenőrzés, hibajelzés küldése). Lemezszervezése 1040 darab 128 bájtú szektor használatát engedélyezi, így egy lemezre 130 Kb-ot írható. A lemez katalógusszervezésről itt nem írunk, mert ezt a gépben lévő, lemezről beolvasott disk operációs rendszerek eltérő módon végzik. A lemezmeghajtó nagy előnye, hogy a hátulján található kapcsolók segítségével kiválthatjuk az egység számát (8. kép).

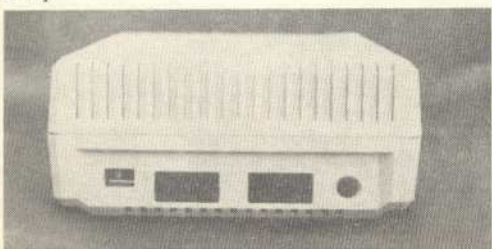
A DOS

A legtöbb ilyen kategóriájú mikroszámítógép, amelyhez szorosan kapcsolódik lemezmeghajtó, valamilyen formában tartalmazza a lemezkezeléshez szükséges programrendszert. Ez vagy magába a gépbe van beépítve, vagy a lemezmeghajtó egység tartalmazza. Az ATARI BOOXL kivétel ezek alól, mivel sem a gép sem a lemezmeghajtó nem tartalmazza a szükséges programot. A lemezkezelés itt a következő módon történik. A gép bekapcsolása előtt be kell kapcsolni a lemezmeghajtót, és egy speciális programot (FMS.SYS) tartalmazó lemezt kell bele helyezni. Ilyen például a lemezmeghajtóval együtt szállított DOS 3.0 lemez. A gép bekapcsolása után a rendszer automatikusan betölti az FMS.SYS-t, és így már dolgozhatunk a lemezegységgel.

A többi gépnél megszokott lemezkezelő parancsokat csak a DOS utasítás kiadása után használhatjuk. Ennek hatására a rendszer betölti a lemezmeghajtóban lévő DOS-t tartalmazó lemezről az operációs rendszert. Ez a rendszer nagyon sokféle funkciót lát el. Mivel többféle DOS létezik, most bemutatjuk azokat a parancsokat, amiket mindegyik ismer.

1. Lemez inicializálás. Ezzel előkészítjük a lemezt a további használatra.

8. kép

2. Lemezkatalógus. A lemezen lévő fájlok nevének és nagyságának listázása képernyőre vagy nyomtatóra.
3. LOAD. Gépi kódban írt programok betöltése.
4. SAVE. A memória egy kijelölt részének lemeze mentése.
5. Átnevezés. Már lemezen lévő fájlok nevének megváltoztatása.
6. Törlés. Főlültegeessé vált fájlok lemezeből való eltávolítása.
7. PROTECT. Fontosabb fájlok mevédésére szolgál. Ez azért lényeges, mert az ATARI felülírja az azonos néven szereplő fájlokat.
8. UNPROTECT. A védelem feloldása.
9. DUPLICATE. Egész lemez másolása.
10. COPY. Fájlok másolása a katalógus alapján.
11. Gépi kódú programok elindítása egy általunk megadott címtől.
12. Kilépés a DOS-ból.

A programozók mindig tökéletesíteni próbálják a már kész programokat. Így egyre többet tudó DOS verziókat készítettek, és ezeket megkülönböztetted számmal látták el. Most felsoroljuk azokat a különleges funkciókat, amiket csak az adott DOS rendszer ismer.

DOS 1.0

Ez az elsőnek elkészült DOS. Csupán két, az általánostól eltérő dolgot tud. Az egyik, hogy egy saját formátumú lemeze önmagát kiírja (a továbbiakban WRITE DOS FILES). A másik pedig az aktuális lemezmeghajtó definíciójának lehetősége.

DOS 2.0

Mint az előző 1.0-as DOS, ez is ismeri a WRITE DOS FILES funkciót, és van még egy újabb parancsa. Ez a CREATE MEM.SAV. Ez a parancs mem.sav néven egy fájlt generál a lemezen, és minden esetben amikor DOS-t hívunk, kimentti ebbe a fájlba azt a memóriaterületet, ahová a rendszer kerül.

DOS 2.5

Ismeri a WRITE DOS FILES, és a CREATE MEM.SAV parancsokat, valamint képes szimpla sűrűséggel formázni a lemezt. Ezenkívül négyféle kiterjesztés van, melyek a következő feladatokat látják el. RAMDISK kezelése, programok 3.0-as verzióból 2.x-be való konvertálása, aktuális lemezmeghajtó kiválasztása, letörölt fájlok visszaírása, egész lemez ellenőrzése, programok ünnindító programmá való átalakítása.

DOS 3.0

Ismeri a MEM.SAV funkciót, képes 2.x DOS-ból 3.0-asba konvertálni fájlokat, a felhasználó által definiált kiterjesztéseket betölteni és futtatni. Mindezekben kívül segítségét tud nyújtani ön maga használatában a parancsok részletes angol nyelvű ismertetésével, amit képernyőre és nyomtatóra egyaránt képes kiírni.

DOS 4.6

A WRITE DOS FILES és MEM.SAV parancsok kívül talán ennek a DOS-nak van a legtöbb új funkciója. Tud általunk meghatározott mennyiségű szektorú memóriát és elindítókat, egész lemezt ellenőrizni, lemezmeghajtó sebességét mérni, valamint számokat tízesből tizenhatos, tizenhatosból tizen

számszerbe átalakítani. Minden lemezművelet után kilisztazzhatjuk az érintett hibás szektorokat képernyőre és nyomtatóra egyaránt, s ezeket a hibás szektorokat ki is nullázzhatjuk.

A gép BASIC-ből a következő DOS parancsokat tudja, a XIO utasítás felhasználásával. Lemezinitializálás (szimpla és dupla sűrűséggel), fájlok átnevezése, törölése, védelem és a védelem feloldása. Ezek használata azonban jóval nehezekebb, mintha munkánkat a DOS segítségével végeznénk.

Vizsgálóprogramok

Ezek a programok a gép sebességét és pontosságát hivatottak lemérni. Mivel erre a feladatra szabványos programcsomag nem létezik, ezért két korábban használt és néhány általunk kiválasztott programot alkalmaztunk. Az első két program az újság 1985/10-es számában található Commodore Plus/4 termékismertetőjéből oltóztuk, a jobb összehasonlíthatóság végett. Ugyanebből a célból az általunk kiválasztott programok más gépeken mért futási eredményeit is közöljük (1. táblázat). Az 1. listán látható HCC NEWSLETTER-teszt a pontosságot méri. Ezt a programot egy kicsit át kellett alakítanunk, hogy funkcióját betöltse, mivel az említett cikkben a programnak egy olyan változata szerepelt, amit nem mikroszámítógépekre készítettek. Normális esetben csak D=101 értéknel ugrik ki a belső ciklusból a program, ami a Plus/4-essel ellentétben az ATARI 800XL-en így is történik. A program futási ideje azonban hosszabb ezen a gépen (14.06 mp, míg a Plus/4-en 08.10 mp).

A következő program, amely a 2. listán

1.táblázat

	3. LISTA	4. LISTA	5. LISTA	7. LISTA	7. LISTA
C-64	160	4.00	5.50		
PLUS/4	160	4.00	4.79	32.00	25.50
ATARI	242 / 151	30.79	22.67 / 8.6%	34.17 / 22.6%	49.86 / 36.22
DRAGON	177 / 593			455 / 433 *	255 / 385

* LINE 88 DRAW utasítását AZ EREDMÉNYEK MEGDOPOLGEBEN

2.táblázat

GÉP ÉS BASIC	100 (s)
C-64	255
APPLE II, APPLESOFT	230
IBM PC, BASICA	180
IBM PC, ZBASIC	7
PLUS/4	375
DRAGON	280
ATARI 800XL	211

A PRIMSZÁMTESTI EREDMÉNYÉNEK TÁBLÁZATA

```

10 FOR I=1000001 TO 1000005 STEP 2
20 FOR L=3 TO SQR(I)
30 IF I/INT(I/D) THEN 50
40 NEXT D
50 PRINT I
60 NEXT I

```

1. lista

```

5 POKE 559-B
10 SI=5001
20 DIM FL(300)
30 PRINT "ONLY 1 ITERATION"
40 COMB
50 FOR I=0 TO 51
60 FL(I)=I
70 NEXT I
80 FOR I=0 TO SI
90 IF FL(I) THEN 170
100 PR=I+3
110 I=I+89
120 IF I>SI THEN 160
130 FL(I)=B
140 I=I+89
150 GOTO 120

```

158 CONCOAT

178 NEXT I
188 PRINT CO,"PRIMS"
200 POKE 559-34

2. lista

```

114 FOR I=1 TO 1000
20 NEXT I

```

3. lista

```

110 FOR I=1 TO 1000
20 PRINT "ATARI 800XL"
30 NEXT I

```

4. lista

```

10 FOR I=0 TO 100
20 S=I
30 NEXT I

```

5. lista

```

10 GRAPHICS 0+16
20 COLOR 1
30 FOR I=0 TO 519
40 PLOT I,0
50 UNMATH I,151
60 NEXT I

```

6. lista

```

10 GRAPHICS 0+16
20 COLOR 1
30 FOR I=1 TO 1000
40 PR=INT(89*(0.0125)+I)
50 PRINT PR/(0.0125)+1
60 PLOT I,0
70 NEXT I

```


látható, szintén Átalátásra szorult mivel a gép nem volt képes egy hetero elemű több dimenzionálására. Ezt a programot a BYTE címu számítástechnikai szaklap közölte először, néhány futási eredménnyel együtt. Ezt mi is közöljük a Plus/4-es és az általunk mért ATARI 800XL eredményekkel kiegészítve (2. táblázat). Vegyük figyelembe, hogy az ATARI-n csak egy ötezer elemű tömbrel van szó, míg a többi gépen ez a szám hétezer.

A következők pár programot mi választottuk ki, mivel úgy gondoltuk, hogy ezek a legalkalmasabbak a gép tulajdonságainak bemutatására. A legegyszerűbb (3. lista) egy üres ciklus. Futási ideje 02.37 mp, kikapcsolt képernyővel 01.78 mp.

A 4. listán látható program csak egy PRINT utasítással bővült az előzőhöz képest, futási ideje azonban lényegesen megnőtt (30.76 mp). Ebből is látszik, hogy mint általában az összes mikroszámítógép esetében, itt is sok időt vesz igénybe a PRINT utasítás végrehajtása.

Az 5. listán látható program segítségével a már említett hatványozási hibát szeretnénk megvilágítani. Mindenki beláthatja, hogy a 22.63 mp-es futási idő lehetetlenül hosszú. A képernyő elsötétítésével is csak 16.74 mp-re sikerült leszorítanunk a futási időt.

Az utolsó két programmal a gép grafikáját kívántuk tesztelni. Az egyik (6. lista) a legnagyobb felbontású grafikus képernyőt vonalanként tölti fel. Ennek futási ideje 34.13 mp, míg elsötétített képernyő esetén 25.56 mp, ami meglehetősen jó eredmény. A másik (7. lista) ezer darab pontot helyez el véletlenszerűen ugyanebben a grafikus üzemmódban. Ehhez 36.23 mp-et vett igénybe a gép.

Véleményünk szerint jó lenne egy általánosan használható tesztd

programozás, a képek jobb összehasonlíthatóságának érdekében.

Összefoglalás

Már több mint fél éve dolgozunk tíz darab ilyen típusú géppel, ezért úgy véljük elegendő információ állt rendelkezésünkre a termékismertető megírásához. Ezen idő alatt komolyabb problémánk nem volt, annak ellenére hogy minden konfiguráció (lémezmeghajtó is) naponta 10-12 órát üzemelt megszakitás nélkül. Szerintünk egy igen sok igénybevételt elviselő géppel állunk szemben, amely Magyarországon sajnos csak kevéssé elterjedt. Mivel korábban más géptípusokkal dolgoztunk (Sinclair gépek, C-64, C-16, C-128, Primo, HT 1080-2, APPLE II, IBM PC), nyugodt szívvel állíthatjuk, hogy az ATARI 800XL programozása kényelmes.

A gépet perifériákkal együtt Magyarországon a SKALA-COOP COMPUTER-S részleg forgalmazza.

Szervezését a NOVOTRADE-FOTOLEKTRONIK Magyar utcai szervezete végzi.

Már működik Budapesten a NJSZT HCC keretén belül az ATARI szekció, amely minden hónap első keddjén sok szeretettel várja az ATARI barátokat. Itt minden kezdő segítséget kaphat az induláshoz.

Ajánljuk a gépet azoknak, akik a számítástechnikával még csak most ismerkednek, és azoknak is akik bizonyos ismeretekkel rendelkeznek. A gép alkalmas otthoni szórakozásra, játékra, tanulásra és egyszerűbb számítástechnikai feladatok megoldására.

Mindent összevetve, ezt a gépet leginkább a C-64-hez lehet hasonlítani, de sok tekintetben annál többet nyújt.

Rovvári Gábor Soós Gábor

MUNIFORM

A tartalomleírások az alábbi folyóiratokban megjelent programlistákról készültek:

A folyóirat neve	Kódja
64'er Magazin	64er
Chip Magazin	chip
Commodore Horizons	cho
Commodore Microcomputers	comi
Compute!	cute
Computer Persönlich	pers
Happy Computer	happ
hc - Main Home-Computer	hc
mc - Zeitschrift	mc
Run /USA/	run
Sinclair User	sinc
Your Sinclair	ysin

A tartalomleíró szövegeket permutáljuk, a szövegvariánsokat pedig alfabetikusan rendeztük.

A folyóiratok a SZÁMALK szakkönyvtárában is fellelhetők. A másolás feltételeiről bővebb felvilágosítást a 853-111/251 telefonszámon kaphatnak.

A tartalomleírás egy szövegből áll, majd a listában ezt követi a forrás megjelölése a folyóirat azonosítójával, a megjelenés dátumával és a cikk előkereséséhez a kezdő oldalszám és a terjedelem megadásával. A mellékelt lista értelmezéséhez még az alábbiakat kell tudni. A tartalomleírás szövegcsovében az első két téma átfogó megnevezése, utána a számítógéptípus(ok), ezt követően a szövegben jelölt tartalom meghatározása szerepel, majd esetlegesen néhány, a közlemény minősítő adat (például : cikksorozat).

A forráshely karaktersorozatát nyíllal vezeti be, melyet a / jelleg a folyóiratok azonosítója, a két / jel között az évszám, folyóiratszám és kötőjellel a kezdő oldalszám követi, a végén pedig a közlemény teljes oldalterjedelme áll.

Európa legjobb Commodore újságjáról, a 64'er Magazinról másféle információszolgáltatás is kérhető. Szólnokli Béla vállalja, hogy havi 20 Ft-ért (+ a postaköltség) elküldi a folyóirat tartalomjegyzékének megjegyzésekkel is ellátott fordítását - a lap 1986. 07. havi számától kezdődően bármelyikről, megbízás esetén

folyamatosan. Ennek alapján a megrendelő kiválaszthatja, hogy számra melyik cikkek fontosak, és ezek fordítását is megkaphatja oldalanként 5,-Ft-ért (+ a postaköltség), ha ír a következő címre:

"Számítástechnikai információszolgáltatás". Szólnokli Béla, Budapest, Pf.: 100. 1446

```
PROGRAMLISTA
  64er#beviteli utmutato#data-sor elle
  norzes#<checksummer 64 v3>
  ->64er/86.03-55/1
PROGRAMLISTA
  adatbazis szervezes[hashing]#szort t
  arolas alapelve#peidax
  ->happ/86.03-148/4
PROGRAMLISTA
  apple i#commodore 64#ram partiona
  las#<multimemory>#programbetoltes
  me#32k#86.03-93/3
PROGRAMLISTA
  apple i#formatalt listanyomtatasi
  ->hc/86.03-67/2
PROGRAMLISTA
  apple i#jatekprogram#<switchbox>
  ->cute/86.03-47/2
```

```

PROGRAMLISTA
  apple ii|lemezhiba javitas
  ->pers/86.05-82/1
PROGRAMLISTA
  atari 400/800 x|x|lemezegyseget|atari i
  850|>chappy-dos 114/d|operacios ran
  dzer ->happ/86.03-91/8
PROGRAMLISTA
  atari 400/800|x|x|grafikus program
  ozas|animacio ->cute/86.03-85/6
PROGRAMLISTA
  atari 400/800|x|x|jatekprogram|su
  lthbox ->cute/86.03-45/3
PROGRAMLISTA
  atari 400/800|x|x|muveletgyorsitas
  |begepesi segedprogram
  ->cute/86.03-107/3
PROGRAMLISTA
  atari 520 s|jatekprogram|switchbox
  ->cute/86.03-51/2
PROGRAMLISTA
  atari 800 x|x|mini-dos|x|lemezegyseg-
  vezarles|filekezeles
  ->hc/86.03-56/3
PROGRAMLISTA
  atari 800 x|x|x|lemezbiokk kijeloles
  ->cute/86.03-102/3
PROGRAMLISTA
  atari s|muveletgyorsitas|x|lemezkezel
  es ->pers/86.05-87/3
PROGRAMLISTA
  atar|hc-min home-computer|beviteli
  utmutato|data-sor osszegellenorzes
  ->hc/86.03-55/2
PROGRAMLISTA
  c nyelv|cikksorozat|alprogram behiva
  s ->pers/86.06-64/8
PROGRAMLISTA
  c nyelv|cikksorozat|programozasi fog
  asok|szintaxis grafok|peldak
  ->pers/86.05-94/4
PROGRAMLISTA
  commodore 128|interface 5120|centr
  onics illesztetes hardver nélkül
  ->64er/86.03-84/2
PROGRAMLISTA
  commodore 128|spritesaer 2.0|sprit
  e-editor ->comi/86.01-98/3
PROGRAMLISTA
  commodore 128|grafikus programozas
  ->coho/86.03-44/2
PROGRAMLISTA
  commodore 128|muveszi grafika|softp
  aint ->happ/86.03-86/3
PROGRAMLISTA
  commodore 16|128|plus/4|datatater
  |basic data-sorok generalasa gepi ru
  tinbol ->comi/86.01-61/3
PROGRAMLISTA
  commodore 16|64|128|vc20|plus/4|com
  ute|beviteli utmutato|proofreader
  ->cute/86.03-91/2
PROGRAMLISTA
  commodore 64|(control-q)|reverz kara
  |kerek|kikiktatas programozaskor
  ->comi/86.01-52/1
PROGRAMLISTA
  commodore 64|(husky-basic)|basic bov
  ites|grafika/hang
  ->happ/86.03-77/7
PROGRAMLISTA
  commodore 64|(view picture)|szines k
  ep billesztetes basic programkba
  ->64er/86.03-91/1
PROGRAMLISTA
  commodore 64|a (boulderdash) cinkep
  gorgetesenek utanzasa
  ->64er/86.03-80/3
PROGRAMLISTA
  commodore 64|alfas karakterek numeri
  kussa alakitasa data-bevitelhez
  ->run/86.03-58/4
PROGRAMLISTA
  commodore 64|basic bovitest nyomatok
  1520) uzerleshez
  ->chip/86.03-194/2
PROGRAMLISTA
  commodore 64|futo szalagfelirat gene
  raliza ->64er/86.03-83/1
PROGRAMLISTA
  commodore 64|gepyelvu program lemez
  rentese|basic segedprogram
  ->cute/86.03-81/1
PROGRAMLISTA
  commodore 64|grafikus programozas|k
  oala-painter) hasznalata|print sho
  p|kiegeszites ->64er/86.03-75/4
PROGRAMLISTA
  commodore 64|grafikus programozas|ra
  ndom grafok generalasa
  ->hc/86.03-84/2
PROGRAMLISTA
  commodore 64|jatekprogram|space sna
  kes|2.resz ->coho/86.03-50/1
PROGRAMLISTA
  commodore 64|jatekprogram|tenniscup
  ->hc/86.03-43/7
PROGRAMLISTA
  commodore 64|maszkgeneralas|abla|ktec
  hnika|alkalmazasi utmutato
  ->64er/86.03-71/2
PROGRAMLISTA
  commodore 64|matematika|fuggvenyabra
  zolas|kudiplo 64
  ->64er/86.03-57/5
PROGRAMLISTA
  commodore 64|muveszi grafika|szines
  nyomtatas|koalapainterhez kapcsolodo
  hasznalati ->hc/86.03-70/5
PROGRAMLISTA
  commodore 64|szovegkeszites gepi
  nyelvan|run script 64|alkalmazasi
  utmutato ->run/86.03-40/11
PROGRAMLISTA
  commodore 64|128|jatekprogram|copte
  r-fight ->happ/86.03-69/5
PROGRAMLISTA
  commodore 64|128|jatekprogram|switc
  hbox ->cute/86.03-43/3
PROGRAMLISTA
  commodore 64|128|oktatorprogram|csill
  agaszat|kunsor sonnensystem
  ->happ/86.03-84/2
PROGRAMLISTA
  commodore microcomputers|beviteli ut
  mutato ->comi/86.01-123/3
PROGRAMLISTA
  cp|m|illesztetes|lemezformatum|x|lemezp
  arameret modositas|alkalmazasi pelda
  (osborne) ->pers/86.05-74/7
PROGRAMLISTA
  programozas|cikksorozat|commodore to
  ken-konverzio modellcserehez
  ->cute/86.03-82/3
PROGRAMLISTA
  rejtjelezes|adatvedelem|commodore 64
  |scrambler ->comi/86.01-54/3
PROGRAMLISTA
  run|beviteli utmutato|ml perfect ty
  pist|data-sor ellenorzes
  ->run/86.03-97/3
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|(data creator)|dat
  a-sor generalasa kijeloljeto tar tar
  falombol ->zx/86.01-99/1
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|machine code tra
  ce ->zx/86.01-45/3
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|adatallomany kezel
  es|(multi-file) ->zx/86.01-82/4
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|cikksorozat|grafik
  us programozas ->zx/86.01-32/4
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|filekezeloo modulok
  |microdrive file analyzer|file co
  pier|file sorter ->zx/86.01-49/5
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|alie
  n ->zx/86.01-18/3
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|astr
  o balloons ->zx/86.01-59/3
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|batt
  le fleet orion ->ysin/86.03-46/4
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|boun
  ce down ->zx/86.01-114/2
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|coin
  drop ->zx/86.01-102/4
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|dang
  eon danny ->inc/86.03-102/2
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|gobl
  in dungeon ->zx/86.01-28/4
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|mega
  bert ->ysin/86.03-49/3
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|miss
  ion 12 ->inc/86.03-99/2
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|jatekprogram|spid
  ers ->zx/86.01-22/5
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|matematika|oktator
  program|train race ->zx/86.01-56/3
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|modem|vtx5000|bas
  ic bovitest ->zx/86.01-74/2
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|szovegkezeles|tas
  word ii) bovitest ->zx/86.01-76/3
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|tablatzat szamitas|
  generalas|tabcalc ->zx/86.01-86/8
PROGRAMLISTA
  sinclair spectrum|zene|grafikus hang
  megjelenites ->hc/86.03-59/3
PROGRAMLISTA
  sinclair zx8|haztartasi konyvelas
  ->zx/86.01-79/3
PROGRAMLISTA
  sinclair zx8|jatekprogram|alphanum
  erics ->zx/86.01-116/2
PROGRAMLISTA
  sinclair zx8|jatekprogram|letter p
  uzzie ->zx/86.01-116/2
PROGRAMLISTA
  sinclair zx8|jatekprogram|starfigh
  ter ->zx/86.01-54/2
PROGRAMLISTA
  speedcal|atari 400/800|x|x|alkalm
  azasi utmutato ->cute/86.03-85/13
PROGRAMLISTA
  statistika|atar|x|commodore|grafika|
  szemleto|ins|hc superfast
  ->hc/86.03-86/5
PROGRAMLISTA
  termekismertetes|apple ii|eger
  ->cute/86.03-89/3
PROGRAMLISTA
  terminal uzemmod|unix|cp|m|illesztot
  program|sof-felismeres
  ->pers/86.06-50/4
PROGRAMLISTA
  turbo-pascal|aram|kortervezes|szimula
  cio|szabalyozo(pid)
  ->pers/86.06-114/2
PROGRAMLISTA
  turbo-pascal|matr|x|otdimenzios|ada
  tbazis struktura|editortprogram
  ->pers/86.06-55/4
PROGRAMLISTA
  zene|atari s|zongora szimulacio
  ->cute/86.03-110/3
PROGRAMLISTA
  zene|commodore 64|hanghatasok keltes
  e ->cute/86.03-96/3

```


A sakktablán a legkisebb egység a gyalog, mégis nagy szerepet játszik az ütöközásban. A tisztaktól eltérően csupán előre megy, de előnyomulással teret nyer a tisztak számára. Fontos feladat hárul rá a centrummezők elfoglalásában és az ellenfél tisztjeinek visszaszorításában. Gyengesége egyben erősségét is jelenti: amelyik mező az ütökörébe esik, arra nem léphet ellenséges tiszt.

A gyalogok egy vagy két mezőt ellenőrizhetnek. Ha egy gyalogot az őrhelyéről eltávolítunk, akkor gyenge pontok, esetleg ezek egész sora keletkezhet. De e pontok gyengeségét csakis a tisztak sikeres közreműködésével lehet kihasználni.

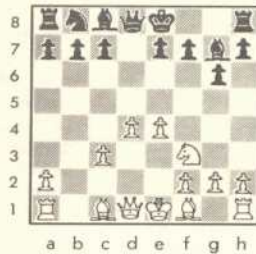
A játék folyamán nagy jelentőségük van a gyalogátöréseknek, amelyeknek célja, hogy nyílt vonalakra tegyünk szert, s tisztjeinkkel behatoljunk az ellenfél táborába. Ilyen esetekben kiemelt szerep jut a gyalogságnak.

A mai gyakorlatban mind nagyobb figyelmet fordítunk a gyalogok helyzetére és mozgékonyaságára, a gyalogtámadás lehetőségére a centrumban és a szárnyakon. A mozgékony gyalogcentrum, amelyet tisztak támasztanak alá, korlátozza az ellenfél tisztjeinek mozgékonyaságát, kettéosztja az ellenséges haderőt, és terelejt szerezhet. A centrumgyalogok előnyomulása — ha visszaszorítják az ellenfél tisztjeit — nagyon veszélyes lehet. Különösen akkor, ha az előrehaladó gyalog beékelődik az ellenfél táborába, és megosztva annak haderjét, megfosztja az együttműködés lehetőségétől.

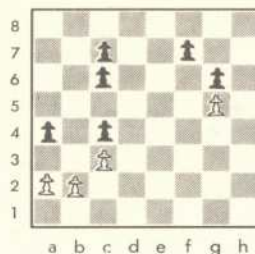
A gyalogpár nem mindig előnyös a centrumban, olykor támadási célpontul szolgál. Ez látható például a Grünfeld-védelem egy-egy változatában, ahol sötét megengedi világosnak a gyalogcentrum képzését,

BITEK ÉS FIGURÁK

Gyalogszerkezet

1. ábra

2. ábra

de azután nyomást gyakorol rá a nagyatlón és a félig nyílt d-vonalon a következőképpen (lásd az 1. ábrát):

1. d2—d4 Hg8—f6
2. c2—c4 g7—g6
3. Hb1—c3 d7—d5
4. c4xd5 Hf6xd5
5. e2—e4 Hd5xc3
6. b2xc3 Ff8—g7

A stratégia egyik legfontosabb problémája a centrumban levő izolált gyalog, amely nagy cselekvési lehetőséget jelent, fontos pontokat ellenőriz (például a d4 gyalog a c5 és e5 pontot). Akié ez a gyalog, annak van nagyobb esélye a támadásra. De vannak hátrányai is!

Az izolált gyalog bizonyos mértékig gyenge, és az ellenséges haderő támadhatja. A középtéren nagyon fontos körülmény, hogy az izolált gyalog előtt levő mezőt egy tiszt elfoglalhatja és ezáltal lebalkálhatja-e. Az izolált gyalog

gyengesége a tisztak cseréje után egyre érethetőbbé válik.

A félig nyílt vonalakon visszamaradt gyalog a legérezhetőbb gyengeségek egyike. Gyalog nem védi, az ellenfél nehéz ütegeinek szórásába esik, általában gondot jelent, nem ritkán el is vész.

Mindezeket a szempontokat célszerű figyelembe venni az értékelőfüggvényben. Igaz, ez nagyon nehéz feladat, ezért a sakkprogramoknál általában kerülni szokták az ilyen finomításokat; többnyire csak a gyalogszerkezet épségét pontozzák, ami sokkal egyszerűbb.

A gyalog a sakk lelke. Ezért nagyon fontos az ép gyalogszerkezet kialakítása. Ehhez azonban tudnunk kell, hogy mit nevezünk épnek és mi az, ami a legtöbbször előnytelen. A nem ép gyalogszerkezet három jellemzője: a dupla gyalog, az izolált gyalog és a hátramaradt gyalog. A 2. ábrán

mindegyikre mutatunk példát.

Dupla, tripla stb. gyalogoknak nevezzük azt a szerkezetet, ha két vagy több azonos színű gyalog ugyanazon a vonalon helyezkedik el, mint például az ábrán a c4, c6 és c7 gyalogok. A dupla gyalog több szempontból is gyengeséget jelent. Ha izoláltá válnak, akkor különösen a végjátékban könnyen sebezhetőek. Egy bástya mindkettőt egyszerűen fel tudja számolni. Az is jelentősen csökkenti erejüket, hogy nem tudják az ellenféllel szemben ugyanazt az erőt kifejteni, mint amikor két összekötött gyalog előnyomul.

Izolált gyalogoknak nevezzük azt a konstrukciót, ha a szomszédos vonalokon nincs ugyanolyan színű gyalog; például az ábrán az a4 gyalog. Az izolált gyalog a szomszédos védőgyalogok nélkül gyenge. Ezért az ellenfél célpontként használja és könnyen megtámadhatja. Az izolált gyalogot csak a tisztjei tudják megvédeni, ezzel viszont azokat sokkal értékeesebb helyről vonja el, így passzívakká válnak.

A hátramaradt gyalogot esetleges előrehaladása esetén sem tudja a szomszédos gyalog megvédeni. Példa erre az ábrán az f7 gyalog.

Az intelligens sakkprogramok figyelembe veszik a gyalogszerkezet gyengeségeit: ha hátrányos gyalogszerkezet jön létre, akkor a program büntetőpontot von le az állásértékből.

A végjátékban viszont jutalompont jár szabad gyalog esetén, sőt, ha ezt egy másik gyalog védi, akkor a jutalom növekszik. Ugyancsak nő a jutalom, ha a gyalog közel van egy átváltozási mezőhöz. A pontos értékeket az értékelőfüggvény többi komponenséhez kell viszonyítani, és végül is csak kísérletezéssel lehet megállapítani.

KOVÁCS P. ATTILA

A 16 kb-ás HT—1080Z iskolaszámítógépeken nagy sikerrel használt zFORTH után közreadjuk az azonos filozófiával készített, a 16 kb-ás Commodore 16 gépeken használható

zFORTH-ot

A zFORTH mind kazettával, mind hajlékonylemez-egységgel használható, s mindkét eszközt tudja kezelni. Ha bővített tárú C16-on vagy C plus/4-en használjuk, akkor automatikusan 32 kb-ig bővítheti tártérületet kezel.

Megrendelhető csak iskolák részére a Tudányszervezési és Informatikai Intézetnél, Budapest, Pf. 454. 1372. Ügyintéző: Bánó György, tel.: 864-011/2657.

Január elején a szokottnál kevesebb levelet kaptunk, úgy látszik az ünnepek alatt olvasóink inkább ünnepeletek, mint leveleket írtak. Az újságok számára pedig a legfontosabb dolog az élő és „interaktív” kapcsolat az olvasókkal. Nagyon szívesen olvasnánk például arról, hogyan működnek a klubok, mennyire fejlődik a számítógépes (hv és szv) amatőrmozgalmak. Használják-e a számítógépeket az iskolákban, esetleg még mindig vannak olyan iskolák, ahol csak szabadidő a gép és nem a tanítás és az oktatás eszköze. Szeretnék hallani és hírt adni az eredményekről és a problémákról is. Elmúltak az ünnepek — kérem — lehet levelet írni!

Ludván Zsolt, Pécs,

Dr. Veress E. u. 9. III. 10. 7633

Nagy kérelem fordulok Önökhöz. A μM azon számai szeretném megszerezni, melyekben ZX-81-hez közlőnek programokat, tanácsokat. Az antikváriumi keresgélés sokkal könnyebb lenne, ha tudnám, melyek ezek.

Kérem, amennyiben lehetséges, küldjék el a kérdéses lapok megjelenési dátumait. Igen sokat segítenének vele. Cserébe nem fogom követelni, hogy a lap ezután is közöljön ZX-81-gyel kapcsolatos írásokat.

A μM eddigi számainak tartalomjegyzékét rövidesen megjelentetjük (talán, amikor a az olvasók a lap ezen számát kézhez veszik, a tartalomjegyzéket már meg is kapták). Nem bánjuk, ha ZX-81-gyel kapcsolatos írások közlését kéri, de kérését sajnos nem tudjuk teljesíteni, t. i. ezzel a géppel csak egészen egyszerű feladatokat lehet megoldani, amelyek olvasóink nagyon nagy részét már egyszerűen nem érdeklik.

Sajnáljuk.

Turay Gábor, Budapest,

Kőrösi Csoma út 35—37. 1105

Nem olyan régóta vagyok rendszeres olvasója lapjoknak, de ebben az évben sikerült minden számot megszerezni.

Alapjában véve tetszik a lap, és az egyik legjobb magyarországi lapnak tartom. A lapban én nem a hirdetések kifogásolom, hiszen egyrészt ezek tartják el a lapot, másrészt a magazinjelleghez hozzátartoznak a hirdetések is. Egy dolgot azonban

nem tudok megérteni: miért nem közlik a reklámozott termékek árát? A tartalomnál maradvány: miért tűnt el a „ZÖLDSEGESKERT”?

A formátumhoz is lenne egy észrevételem. Alapvető figyelmetlenségnek tartom, hogy az alig olvasható printelt listákat (melyek olvashatatlanságát növeli a betűk mérete) *kék alapon nyomják!!!*

Ha már a programoknál tartunk, bevalom, nekem is van egy 48 k-s Spectrumom. Én is keveslem a Spectrum programokat. Tisztában vagyok vele, hogy bimbózó számítógépiparunknak kell a reklám. De az utóbbi időben minden számban 4-5 oldal (ha nem több) foglalkozik a PTA 4000-rel. Nem irigylem tőle az ingyenreklámat, de Spectrumból legalább egy „nullával” több van az országban. Mindezeket kívül a lapnak nem kész programokat, hanem ötleteket, trükköket kellene közölnie. Néha közöl is, pl. nagyon örültem a „Spectrum rendszerváltozó” című cikknek. Ötleteket kell adni a programozáshoz! A jó lapnak műzsának kell lennie, amely olvasás közben „megcsókolja” az olvasót, és saját program megalkotására ösztönzi.

Egyébként a lap sokszínűségével meg vagyok elégedve. Mindenki talál magának valót, az idő múltával egyre többet. (Ezt úgy értem, hogy ahogy bővül az olvasó „tudománya”, úgy ért meg egyre több és több cikket.)

Mint már említettem, van egy Spectrumom. Ezért ha valakinek Spectrum programokhoz cserétre lenne szüksége, szívesen állok rendelkezésére.

Végezetül egy kérdés: szeretnék látni a lapban egy TURBO LOAD és egy TURBO SAVE rutint, ha lehet magyarul. (Mi határozza meg a sebességet stb.) Természetesen a rutint Spectrumhoz gondoltam, lehetőleg assembly-ben.

Azt bizonyára minden olvasónk észrevette, hogy a hirdető cégek általában nem adnak árakat, ennek az oka, hogy a lap átfutási ideje (a kézirat leadásától a megjelenésig) még mindig nagyon hosszú, 2-3 hónap. Arra törekszünk, hogy a kiadó segítségével ezt az időt lerövidítsük. Ha sikerül, akkor egészen biztosan — az elavulás veszélye nélkül — a hirdetésekben megjelennek az árak is.

Zöldsegeskert. — Az olvasók egy részének nem tetszett a cikk stílusa. Nekem se.

Ísmét a Spectrumról. Talán nem járak messze az igazságtól, ha feltételezem, hogy a Spectrumok azoknál vannak, akik a lapot olvassák és nem azoknál, akik írják, t. i. ha fordítva lenne, akkor sokkal több cikket és kevesebb reklamációt kapnánk.

Ami a dicséretet illeti, pirulva olvastuk, de jólesett, ha nem is hisszük el, hogy így van. (De szeretnénk!)

„Gyakorló” — jelige

Kezdő kis „számítástechnikus” vagyok de számítógép hiányában nem tudok gyakorolni. Kérem segítségét számítógép-tulajdonos keresésében, aki használt HT 1080—Z-t vagy más *olesó* gépet eladna, vagy ha ilyen jelenleg nincs, akkor új gépet hol és *mennyiért* lehet kapni.

Ha „Az olvasó írja” rovatban kérésemet szerepeltetik, akkor kérem, hogy nevem helyett — gyakorló — jeligét használjanak, és mivel nem járatom magazinukat, nem tudom mindig megszerezni, ezért írja meg, mikor jelentetik meg.

A kérését megjelentették; én nem hiszem, hogy HT gépet tud vásárolni, ezeket a számítógépeket az iskolák kapták, akik — ha jól tudom — egyelőre még használják és nem adják el ezeket a gépeket. A μM — mindenféle szerződésünk szerint — minden hó első hetében kellene, hogy megjelenjen. A decemberi „Százoldas” egy kicsit felborította a tervek, nagyobb feladat volt a nyomdának, mint gondoltuk, és így a lap kb. 2 hét késéssel jelent meg. Ezt a választ január közepén írom, amikor a 87/1. szám még nem jelent meg, tehát a kérését még nem tudtuk leküzdeni. Talán ez a szám már pontos lesz.

ifj. Schäffer András, Paks,

Kodály Z. u. 1. 3/7. 7030

Első osztályos számítástechnika szakos tanuló, a lap rendszeres olvasója vagyok. A százoldas mikromagazinban érdekes cikket olvastam a BBS rendszerekről. Kérdésem a következő lenne, megvalósítható lenne-e itthon egy ehhez hasonló rendszer? A különböző gépekhez az emulátor programot és a modemet bárki megvehetné a boltban. Magyarországon egy ilyen rendszer segítené a számítástechnika elterjedését.

A véleményünk egyezik.

Csupor Roland, Pécs,

Egri Gy. u. 34. 7632

Közreadom ezt a kicsi programot.

A 0-dik sor törli a képernyőt, és szint ad neki 1—7 kirajzol egy sakkbábút, a daták segítségével.

Én most egy problémát szeretnék közölni. A probléma: a program 7. sorában kirajzolja a sakkbábút, ez egy paraszt, és ha ezt

a prg-t tovább folytatjuk és kirajzoltatunk egy lovat, akkor a paraszt is átváltozik lóvá.

No most én a VC 20-as gazdától várok segítséget. (Az a betű, a sakkbábunak a bal felső oldalát rajzolja, a b a jobb felső, a c bal alsó és a d jobb alsó.

Én megragadom az alkalmat, hogy köszönetet mondjak Hajnal Csabának, amiért az 1986/11—6 Mikroszámítógépes magazinban közzétette a foltervező nevű prg-t, ugyanis ebből szerkesztettem meg ezt a prg-t.

És ha lesz rá alkalom, akkor szeretnék prg-t cserélni.

Egy kicsit bolond ügynek tűnik, hogy közlünk egy programleírást és a programot nem. Sajnos olvasónk kézzel írt listát küldött, amelynek a külalakja és olvashatósága — enyhén szólva — kifogásolható, nem tudtuk megfejteni, pedig szívesen helyet adtunk volna a kérésének. Sajnos.

Nagyon tetszett viszont a levél befejezése, azt hiszem, hogy a μM történetében először fordul elő, hogy valaki — olvasói levélben — egy másik programozónak köszönetet mond. Ebből még a profik is tanulhatnak.

Stadler Gábor, Veszprém,

Stadion út 24/b 8200

A rejtvenypályázatuk 3. feladatának a megoldását írom le. De mielőtt ezt megtenném, hadd mondjam el, hogy az újságjunkt 1986. december 21-én kaptam kezembe. (Egyébként amint megérkezik a városba, az elsők között vagyok, akik kézbe veszik a lapot). Amint föllapoztam a 3. feladatot, egyből szemet szúrt, hogy már tegnap, azaz 20-án meg kellett volna érkezni a megfelelőnek.

Az esetből tanultunk, a pót — pót-kötél is elszakadhat. Legközelebb nem tűzünk ki ilyen rövid határidőt.

Dékány Katalin, Casa Pionierilor,

Salonta 3650 R. S. Románia

Általános iskolába járok, VIII. osztályos tanuló vagyok. A helyi úttörőház informatika körére járok; lapuk régi olvasója vagyok.

A napokban a következő jelenséggel találkozunk. A ZX Spectrum programozása közben vettük észre:

10 PRINT "AAKÁRMI";
20 GO TO 10

RUN parancs után a program fut, majd megjelenik a „scroll” kérdés (a PRINT után bármilyen karakterlánc következhet).

Ha ekkor megnyomjuk a CAPS SHIFT és SIMBOL SHIFT-et egyszerre, RUN(E)

jelenik meg. ENTER után a képernyő teleíródik töredékes utasításokkal. Ugyanez játszódik le GO TO-val indítva, csak GO TO (E) jelenik meg.

Szívesen adom közre a levelet, olvasóinktól is várjuk a megoldást.

Dr. Rátay Csaba, Budapest

XI., Zólyomi köz 14. 1112

Szeretném Sátoraljaújhelyen és a környező falvakban elősegíteni a távoktatás lehetőségeinek a kialakítását.

A Hegyköz és Bodrogköz két olyan tája Magyarországnak, amelyet különösen súlyosan érint az iskolák körzetesítése, a gyerekek állandó utaztatása. A régi és az új veszedelmek, a családokat károsító tényezők kivédésére családgondozó hálózatot is szervezünk, most folyik a társadalmi önkéntesek képzése.

A távoktatás lehetőségei pompásan illeszkednek a mi elképzeléseinkbe, és a műszaki feltételek adottak.

A művelődési ház technikai személyeztet

készen áll a városi tv-hálózat beindítására, melyhez szerintünk minden feltétel adott. Ez szolgálhatná a műszaki feltételeit az együttműködésünknek — meg talán az értelem és segíteni akarás — ami az ott élőben található.

Ezt a levelet dr. Rátay Csaba voltaképpen nem a μM -nek, hanem nekem írta, azért közlöm, hogy jelezsem, az informatikai távoktatás napirendre került, a közeljövőben szeretnénk egy minden megyére kiterjedő távoktatási hálózatot létrehozni. A következő számaink valamelyikében a megvalósítási tervezett távoktatási rendszerről részletes tájékoztatást közlünk. Az a kérésem, hogy akik (intézmények és szakemberek is) úgy érzik, hogy szívesen részt vennének egy ilyen távoktatási — tanulási rendszer megszervezésében, levelben jelezzék szándékukat.

Köszönöm a leveleket és egyben minden levelezőnkől elnézést is kérek, ha a levelet nem tudom közzétenni, vagy ha az írást csak néhány hónap késéssel közöljük.

KOVÁCS GYÖZÖ

*** HardSoft * HardSoft ***

OPTIMER

**Számítás-
technikai GMK.**

**7624 PÉCS,
Jakabhegyi út 2.**

**TERMINÁL
EMULÁCIÓ
ÉS
FILE-
TRANSFER
ILLESZTÉS**

**IBM PC/XT/AT
VT 16
PROPER 16
VT 20/IV
TPA
VPPC
VPC
CBM 64
CBM 128
és más mikro-
gépekhez!**

OPTIMER

ÜRHAJÓZÁS

A programban egy űrhajóval kell a meteorokkal teli úton eljutni a bázisra. A program újításai:

- a) kétirányú (bal-jobb) finom scroll
- b) a kép invertálása
- c) karakteres scroll balra

A játék irányítása:

„A”=le „Q”=fel „Enter”=lövés

A pálya 500 km-es, amelyen az 50 lövedékkel taktakéskodni kell. Ha elérünk a bázisig, vagy az őt elerőzött, kiiródik a pontszám, és a gép megkérdezi, hogy kérünk-e új játékot.

A program felépítése:

20—30: értékadás, kiírások.

40—60: a billentyűk lekérdezése.

65—80: az útközés vizsgálata, scroll.

700—740: a bázisra érkezés.

800—810: lövés.

900—980: a játék vége, új játék kérése.

1000—1040: a gépi kódú programrészek betöltése.

```

10 REM URHAJÓZÁS
20 BORDER 4: INK 7: CLS : PRINT
AT 10,0: INK 6: "A":PLOT 0,166: D
RAW 255,0: PLOT 0,4: DRAW 255,0:
PRINT INK 7:AT 0,0: "PONTSZÁM: 0
ELETEK:4 UTÓ: KM"
30 LET X=10: LET UT=0: LET PONT
=0: LET ELET=4: LET SOK=25: LET T
UZ=50
40 LET I=#INKEY#: LET X=X+(I#="
A" AND X<20)
50 LET X=X-(I#="Q" AND X>2)
60 IF I#CHR#13 AND TUZ>0 THEN
LET TUZ=TUZ-1: GO SUB 800
65 PRINT AT 0,0: "32 SPACE ": L
ET UT=UT+2: IF UT=>500 THEN G
O TO 700
66 RANDOMIZE USR 32470: IF SCRE
EN# (X,0)<X" THEN FOR A=0 TO 9
: BEEP .02,21-A: RANDOMIZE USR 32
520: NEXT A: LET ELET=ELET-1: PR
INT AT X,0: " ": GO TO 900
70 RANDOMIZE : PRINT AT 0,0: "P
ONTSZÁM:":PONT:AT 0,11: " ELETEK
":ELET:AT 0,22: " UT:":UT:AT 0,3
0: "KM": AT X,0: INK RND*7+1: "A":
INK 7: FOR A=1 TO RND (UT/50)+
1: PRINT AT INT (RND*19)+2,31: "B
": NEXT A
72 PLOT 0,166: DRAW 255,0: PLO
T 0,4: DRAW 255,0: PRINT AT 21,1
0: " LÖVÉS:":TUZ
75 PRINT INK RND*7+1:AT X,0: "A
"
80 GO TO 40
700 FOR A=2 TO 20: INVERSE 1: P
RINT AT A,27: " ": NEXT A: PR
INT AT 10,27: "BÁZIS: INVERSE 0:
FOR A=0 TO 35: RANDOMIZE USR 32
470:PRINT AT X,0: "A": NEXT A
720 PRINT AT 5,10: FLASH 1: "SIK
ERULT:": " ": "PONT: "PONTOD VAN
,EZ ": IF PONT>SOK THEN LET SOK
=PONT: PRINT "ÚJ REKORD:": GO TO
740
730 IF PONT<SOK THEN PRINT "MEG
NEM REKORD!": "A LEGJOBB EREDME
NY:":SOK
740 GO TO 935
800 FOR A=1 TO 20: PRINT AT X,A
: " ": IF SCREEN# (X,A+1)="" THEN
NEXT A: PRINT AT X,1: "30 SPAC
E : GO TO 40
810 BEEP .07,12: RANDOMIZE USR
32520: BEEP .07,0: RANDOMIZE USR
32540: LET PONT=PONT+1: FOR B=1
TO A+2: PRINT AT X,B: " ":NEXT B:
GO TO 40
900 IF ELET<0 THEN GO TO 920
910 GO TO 40
    
```

ZX-SPECTRUM

1050—1110: tájékoztató szöveg kiírása.

1120—1130: az UDG betöltése.

9000: a program felvétele.

A listán lévő dőlt betűk a megfelelő grafikus karaktert jelentik!

Fekete Balázs

```

920 FOR A=0 TO 21: BEEP .05,A:
BORDER A/3: RANDOMIZE USR 32500:
PRINT AT A,0: "AAAAAAAAAAAAAAAAAAAA
AAAAAAAAAAAAAAAAAAAA": NEXT A: PR
INT #:0: "BBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBB
BBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBB
BBBBB"
930 PRINT AT 11,2: "A PONTJAI D S
ZAMA:":PONT: IF PONT>SOK THEN PR
INT " " EZ ÚJ REKORD!": LET SO
K=PONT
934 PRINT " A REKORD:":SOK
935 PRINT AT 8,4: "VEGE A JATEKNA
K!":AT 17,8: "ÚJ JATEK? (I/N)"
940 FOR A=1 TO 16: IF A<13 THEN
RANDOMIZE USR 32520: BEEP .02,-
30
950 IF A>12 THEN RANDOMIZE USR
32540: BEEP .02,-10
960 IF INKEY#="I" THEN GO TO 20
970 IF INKEY#="N" THEN PRINT AT
1,12: FLASH 1: "VISZLAT!": STOP
980 NEXT A: GO TO 940
1000 CLEAR 32469: RESTORE : FOR
A=1 TO 89
1020 READ B: POKE 32469+A,B: NEX
T A
1022 DATA 33,0,64,22,0,62,192,6,
31,35,94,43,115,35,16,249,114,35
,61,32,242,201,0,0,0,0,0,0,0,0
1025 DATA 33,0,64,22,192,6,32,62
,255,150,119,35,16,249,21,32,244
,201,0,0
1030 DATA 33,255,63,6,192,14,32,
35,203,30,13,32,250,55,63,5,32,2
43,201,0
1040 DATA 33,0,89,6,192,14,32,43
,203,22,13,32,250,55,63,5,32,243
,201,0,0
1050 FOR A=0 TO 24: BORDER INT (
A/10): BEEP .005,A/1.1:RANDOMIZE
USR 32500: NEXT A
1060 BORDER 4: PAPER 0: INK 7: C
LS
1070 LET S=1: LET A#=" HELLO!
EBBEN A PROGRAMBAN EGY URHAJOVAL
KELL ELJUTNI A TAMASZPONTRA. AZ
UTAT SZEMBŐJÖVŐ METEDRITOK NEHE
ZITIK. EZÉKET KERÜLGETHETED LEFE
LE AZ "A", FELFELE A "O" GOMBOK
AL, AZ ENTER-REL PEDIG LOHETED O
KET, S ELETED VAN, A TAMASZPONT
PEDIG 500 KM-RE TÁLALHATO. SOK S
ZERENCSE! (INDULÁS:ENTER)
"
1075 PRINT AT 3,10: "URHAJÓZÁS":A
T 15,2: INK 6: "KESZITETTE ": INK
4: "FEKETE BALÁZS":TAB 10: INK 5
: "1986.XII. ": RANDOMIZE USR 3250
0
1080 FOR A=1 TO 3: RANDOMIZE US
R 32540: RANDOMIZE USR 32540
1090 IF INKEY#CHR#13 THEN GO
TO 1120
1100 NEXT A: LET S=S+1: IF S=LE
N A# THEN LET S=1
1110 PRINT INK 0:AT 10,31:A#(S)
: GO TO 1080
1120 RESTORE 1130: FOR A=1 TO 1
A: GO TO 20
1130 DATA 128,96,125,126,125,96
,128,12,62,126,255,255,255,126,
: 18
9000 SAVE "URHAJD" LINE 1000: P
A USE 0: VERIFY "URHAJD": PRINT "
FLASH 1: "D.K.": STOP
    
```

COMMODORE PLUS/4

Világosság a Sötét Torony körül

Tavaly ősszel sok C+4 került országunkba. Ezeknek a gépeknek nagyobb a tárkapacitásuk, mint a C16-nak, ezért sokkal alkalmasabbak komoly feladatok megoldására. De akinek van, azért játsszon is vele!

És most játszunk együtt! Mivel kompatibilis a C16-tal, tegyük a gépbe 16-os programot. Nagy a családós: a legerdeke-sebb játékok nem működnek, kuszán csíkos a képernyő. Első gondolatunk — hogy hibás a program — helytelen, mert a másik gépen futott! Gondolkodjunk tovább: hogyan is alkot képet egy C16-os játék? Karaktereket definiál magának, és így alakítja ki a főhős alakját. Tehát a karakterek adatai hibásak, vagy máshonnan veszi őket a gép, mint ahonnan kellene. Állítsuk át azokat a bajtöket, amelyek a karakterkészlet helyét adják meg a gépnek. Irjuk be POKE 65298,192:POKE 65299,17 és már — csíkos, esetleg gömbölyded formákkal — teli is a képernyő. Most vakon gépeljük be a program elindítását. Lám, mák élvezhető az eddig rossznak vélt program!

Jómagam nagyon körülményesnek tartom e két utasítás begépelését játék előtt, ezért néhány javítást ajánlok a programokban. Az alábbiak POKE címet és értéket jelölnek.

TOWER	5123	76	DARK	7748	76
OF	5124	150	TOWER	7749	32
EVIL	5155	62		7750	57
	16022	133		14624	173
	16023	246		14625	224
		133			22
		247			160
		133			192
		248			140
		160			18
		192			255
		140			160
		18			17
		255			140
		160			19
		17			255

	140		76
	19		71
	255		30
	76		
	9		
	20		
VEGAS	8226,96	ROCK	4156 160
	8231,56	MAN	4157 192
			140
(Ehhez a programhoz csak ez a javítás jó)			18
			255
			160
			17
			140
			19
			255
SAKK	7165 160	PULSAR	10074 76
	7166 192		10075 41
	140		58
	18		234
	255	14889	160
	160	14890	192
	17		140
	140		18
	19		255
	255		160
	76		17
	202		140
	31		19
	224		255
	224		76
	224		58
	224		21
	224		
	224		

A pontok a mindig eggyel nagyobb bájtot jelentik. Ha a bájtokat átállítottuk, vegyük fel az új változatot kazettára, és kezdődhet a játék.

ORMOS ZOLTÁN

Közületek figyelem!

**Mikroszámítógépet
akarnak vásárolni?
Tájékoztódnak
a naprakész
piaci helyzetről!**

Díjtalan ismertető!

**MESZ
Számítástechnika**

1368. Budapest, Pf. 193.

**Informatika
Franciaországban - ma.
(Budapest, 1986.
Statistikai
Kiadó
Vállalat,
207 oldal. Ára: 150,-Ft)**

A számítógépek tömeges megjelenése és zavarba ejtően sokféle alkalmazása egész sor megválaszolásra váró kérdést vet fel. Milyen új lehetőségek nyílnak, és hogyan aknázzhatjuk ki azokat a legelőnyösebben? Az útkeresés, a fejlesztés optimális iránya nemcsak szakmai körökben vitatéma, hiszen a haladásban mindnyájan érdekeltek vagyunk. A francia tapasztalatok közreadásával kiadónk — a két ország hasonló adottságaiból kiindulva — hasznosítható példát kíván a társadalom elé tárni.

A kötet fő erénye az aktualitás. A jelentés elkészítésének elsődleges oka, hogy az 1978. évi helyzet feltáró emlékeztetés Nora-Minc jelentés (amely 1979-ben „A számítógépesített társadalom” címmel jelent meg) bizonyos megállapításai napjainkra átértékelődtek. Szükségessé vált a célok és a cselekvési program újrafogalmazása.

A kiadvány átfogó helyzetjelentés a francia számítógépesítési programról. Részletes statisztikai adatokkal alátámasztva vizsgálja a 80-as évek fejlődését. Az elemzések rendkívül tárgyilagosak, bemutatják a hiányokat és árnyoldalakait is. Rávilágítanak a kritikus pontokra, a társadalom különböző szféráiban felmerült érdekellentétekre, ugyanakkor kiemelik a folyamat erős egyező mutató vonásait. A kötet árnyalt képet ad az eszközínáltról és a felhasználási módok széles köréről. Ismerteti az egyes részterületek szakértőinek véleményét az elterjedést gátló tényezőkről. Elemzi a különböző szektorok és vállalatok viselkedésminőségét, végül a vizsgálat néhány évre előretekintő végkövetkeztetéseit fogalmazza meg. Ajánlással vezérfonalat jelenthetnek a következő út és a társadalom előtt álló feladatok meghatározásához.

A jelentés tanulmányok olvassanak a számítástechnika iránt érdeklődők és a szakma-

beliek számára egyaránt. A francia és a jelenlegi magyar elektronizálási program rokon vonásainak összevetése, tapasztalatainak kamatoztatása új lendületet adhat tevéink megvalósításához.

**Mikroszámítógépes
kiállítások
tapasztalatai.
Hannoveri Vásár,
Párizsi SICOB,
Müncheni Productronica.
(Budapest, 1986.
LSI ATSZ,
271 oldal. Ára: 228,-Ft)**

A kötet a címben szereplő három, 1985-ben megrendezett kiállítás tapasztalatait foglalja össze tematikus rendben. „Eszközök — technológiák — alkatelmek” címmel a félvezető memóriák, a berendezésorientált látközök, a hibridáramkörök stb. területén látott újdonságokat ismerteti. „Készülékek” címmel a lézertárolók, a mágneszalagos, mágneskazettás háttértárak, a nyomtatók és a modemek legfontosabb paramétereit elemzi. A „Rendszerek” című fejezet a személyi számítógépek, az adatmegjelenítő képcsöves terminálok és a többterminális mikroszámítógépek fejlődési trendjét foglalja össze. Végül az „Alkalmazási” című rész áttekintést ad az alkalmazási és a szoftver újdonságokról, az ergonómia területén bekövetkezett változásokról és a piaci helyzetről is.

**C programozási
útmutató.
Szabvány és ajánlás.
Készítette:
Szilassy Bertalan
(Budapest, 1986.
LSI ATSZ,
58 oldal. Ára: 64,-Ft)**

A szerző összefoglalja mindazokat az ismereteket a C programozási nyelvről, melyek a nemzetközi szabvány megjelenéséig a szakirodalomban rendelkezésre állnak. A kötet a C nyelv de facto ipari szabványnak tekinthető használatát tartalmazza az AT and T Bell Laboratóriumának publikációi, a különböző ANSI X3J11 munkabizottsági jelentések és az X/OPEN Group közleményei alapján.

A kötet megjelenését az indokolta, hogy 1984-ben a legjelentősebb európai számítógépgyártó cégek által megalakított X/OPEN Group által definiált ún. Egységes Alkalmazási Környezet (Common Applications Environment) az AT and T UNIX operációs rendszerére épül, melynek preferált nyelvi rendszere a C programozási nyelv.

Bolgár 32 bites

Bulgária már a harmadik szocialista ország, amely beutatta 32 bites miniszámítógépet. Az Izot 1055C jelzésű gép a VMS operációs rendszerrel működik és a VAX 11/730-cal kompatibilis. 4 Mbájtos operatív tára is jelzi, hogy elsősorban grafikai, tervezés-támogatási rendszerként kívánják üzemeltetni. 1986 szeptemberére a nullszéria során 5 gép készült el, a sorozatgyártás idén kezdődik.

Elektronika a sertéshizlalásban

A Mezőkovácsházi Új Alkotmány Tsz-ben 26 millió forint értékű rekonstrukciót hajtottak végre az állattenyésztő telepen, melynek során teljesen automatizálták a sertéslepkiszolgálását. Az etetőgép a számítógépes receptúra alapján összekeveri a takarmánykomponenseit a takarmánykonyha tartályában. Ezzel főlegesen teszi a külön takarmánykeverőt, csak az anyagról kell gondoskodni. A számítógép nyilvántartja a készletet, továbbá azt, hogy az egyes takarmányfajták még hány etetésre elegendők.

A számítógéppel lehet azt is meghatározni, hogy az egyes rekeszekbe, melyekben különböző számú sertés van, dekára mennyi moslékot adagoljon a szivattyú. Etetés után egy csőrendszer a mosogatást is elvégzi.

A rekonstrukció után egy kilogramm élő súly előállítására 2,88 kg abrakot használnak s a 12 ezer sertést nevelő ágazat évente 18-20 millió forint nyereséget hoz.

Zenélő winchester

A brit AMS-cég Audiofile rendszere a hangszalagos zenetárolású winchester-tárral helyettesíti. A digitalizált formában tárolt hanganyag ezzel a megoldással rendkívül kényelmesen szerkeszthető: nincs

szükség az időrabló szalagcsévelésre, az anyag bármely része pillanatok alatt elérhető. Az Audiofile mono, sztereó és több csatornás felvételt-lejátszást tesz lehetővé.

A házasság számítógéppel köttetik

Szulejman Guresci a törökországi Izmirben hat ezrenél át hadakozott a paragrafusokkal, hogy elválhasson feleségétől. A hosszan tartó pereskedés Guresci minden megtakarított pénzét felemésztette. A válás után ő is, s a volt felesége, Neslin Caglasa is — egymás tudta nélkül — ugyanahhoz az izmiri házasságközvetítő irodához fordult. Az űrlapban megfogalmazott igények alapján aztán Guresci számára Caglasát, Caglasa számára pedig Gurescit emelte ki a számítógép a tárolt több ezer fős adatállományból. Mindketten meglepődtek az eredményen, majd hallgatva a gépre, újból összeházasodtak.

Iskolagépek

Megnégyszereződött tavaly az iskola-számítógépek száma. 1985 végén az általános és középiskolákban még csak három ezer hatszázhatvanöt számítógép szolgált a tanuló-ifjúságot, 1986 végére pedig már tizenötezer. Ez egyben azt is jelenti, hogy 1985-ben több mint négyszáz diákra jutott egy számítógép, tavaly viszont már alig több mint kilencvenre. S a jelenlegi ötéves terv során az iskolagépek száma tovább nő: az évtized végére a tervek szerint ötven ezer számítógép lesz a közoktatásban.

A rendkívüli ütemű növekedésben jelentős szerepet játszott a ráckevei Aranykalász Mezőgazdasági Termelőszövetkezet által kezdeményezett „Számítógépet az iskoláknak!” mozgalom: 1986 elején az ország valamennyi gazdálkodó szervezetéhez elküldte felhívását. Ez széles körben visszhangra talált. Több száz intéz-

mény, vállalat és termelőszövetkezet, budapesti kerületi és megyei tanácsok vásárolták a vonzaskörükben másodlagos iskolák számára számítógépet. Az állam az akció 30%-os dotációval támogatja.

Az idén a gépek hatékonyabb alkalmazása a fő cél. Ennek érdekében már a könyvelést, az ügyvitelszervezés oktatását és tanulását segítő programcsomag forgalmazását is megkezdték.

Újságírók

Az év utolsó napjaiban avatták fel a Bálint György Újságíró Iskola számítógépes kabinetjét. Az öt Proper-16 típusú géppel felszerelt laboratóriumban a hallgatók megismerkedhetnek a számítógépes szövegszerkesztés lehetőségeivel. Az „elektronikus” cikkírás során a gépek máris szinte elektronikus szerkesztősként üzemeltethetők: a Magyar Távirati Iroda rendszerével összekapcsolva a megyei szerkesztőségekhez eljuttatott napi belpolitikai, külpolitikai és sport hírek a rendszeresen megérkeznek.

A laboratórium idei programja igen feszes. Tavasszal továbbképző tanfolyamok indultak, szeptembertől pedig az Újságíró Iskola tíz hónapos képzési idejéből 90 tanórát a szövegszerkesztés foglal el.

A kabinet megnyitásával a Központi Statisztikai Hivatal anyagi segítségével megvalósított beruházás első szakasza zárult le. A következő lépcsőben megvalósul mindaz, amit a MTESZ Nyomdaipari Egyesülése által kidolgozott tanulmányterv célul tűzött ki: a gépeket fényszedőhöz csatlakoztatva a szerkesztés eredményeként készített filmet kapnak, melyről csak lemezt kell készíteni, s indulhat a nyomás.

Kétkarú

IBM PC által felügyelt, koordinált mozgású, általános célú kettős manipulátorkar-rend-

szer kifejlesztésén dolgoznak az Egyesült Államokban. A rendszer két, egyenként hét szabadságfokú manipulátorkart fog összehangoltan, terhelés alatt működtetni. Az előre elkészített programon kívül manuális vezérlésre is lehetőség lesz: az operátor a mozgást botkormány segítségével távirányíthatja.

A alkalmazási területe lehet a veszélyes környezetben (atomerőmű, őrállomás) végzett távirányítású karbantartás. A rendszernek az egykarú manipulátorokkal szembeni lényeges előnye, hogy egyszerűbb szerszámokkal dolgozhat.

Kubai XT-kompatibilisek

Három új, az IBM PC XT-vel kompatibilis számítógéptípussal jelentkezett Kuba az elmúlt ősszel. Közülük a legkisebb teljesítményű az LTEL/16, mely a hagyományos IBM PC XT-nek felel meg; az LTEL/18 a 4,77 MHz-es meghajtás mellett 8 MHz-cel is üzemelhet; az LTEL/20 pedig 8 beviteli-kiviteli csatornával és 8 db EPROM-csatlakozóval készül. Mindegyik típus 640 kbájtit bővíthető operatív tárral, 360 kbájtos hajlékonylemezest tárolóval, 10-20 Mbájtos winchester-tárral rendelkezik.

Tisztul a zavaros

A szó szoros értelmében minőségi előrelépést jelentett az elmúlt év őszén a számítástechnika-alkalmazás terén a minőség kérdéseinek a figyelem középpontjába kerülése. Meghirdetett például a Kiváló Áruk Fóruma emblémára szóló pályázatot a szoftvertermékekre, sőt kisvállalkozás is alakult a minőségértékelésre: az SQS fő tevékenysége a mikroszámítógépes szoftverárak minősítése, az ellenőrzés, összehasonlító eljárások kifejlesztése és alkalmazása. Ezen a fő tevékenységen alapul az SQS szoftver- és hardverkiváltsási szolgálata, mely így semleges, pártatlanul — a fejlesztőktől, a forgalmazóktól és a felhasználóktól függetlenül — korszerű módszerekkel végzi a minőségértékelést.

GRATIS

Széles körű grafikai alkalmazásra készült a Grafikus Adatbáziskezelő és Tervező Interaktív Szoftver (azaz GRATIS). Ez a rendszer közel 140 grafikus funkciót valósít meg, amely a teljes 2D és 3D grafikus tervezési dokumentálási, nyilvántartási és archiválási feladatokat támogatja egy felhasználóbarát, könnyen kezelhető és adaptálható felhasználói illesztőre támaszkodva.

Hierarchikus adatbázisa a grafikus primitívek, alakzatok, blokkok, képek 2D és 3D adatszerkezeteit, grafikus fájlait kezeli. Mind a hardver, mind pedig a szoftver rendszer egy minimál és egy professzionális kiépítettséghez készül. Tipikus felhasználási területei az építészet, a könnyűipar, az elektronika, a mezőgazdaság és az oktatás.

A GRATIS az IBM PC és az azzal kompatibilis gépeken fut.

Napóleon — a GRATIS segítségével

ATARI
800 XL

**Grafikai képessége
kiváló!**

